

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

1,-375

DA BOX

LN 1284
M

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

1,-375.

ISAGOGE AD LIBROS PROPHETICOS ET APOSTOLICOS, SCRIPTA

A

PETRO PALLADIO
*Theologiæ Doctore, & Epiſco-
po Roſchildenſi.*

VVITEBERGÆ
Recuſa à Clemente Schleich.

M. D. LXXXIIII.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

REVERENDO VIRO, ERVDITIONE ET VIRTVTE PRAESTANTI, Domino Petro Palladio Doctori Theologiæ, Epiſcopo Roſchildenſi, Philippus Melanthon S. D.

SAEPE COGITAre teſtimonia, quæ mentes hominum partim conuincunt, partim inuitant, vt aſſentiantur doctrinæ, quam Deus propriè tradidit Eccleſiæ ſuæ, & in ea conſeruat, valde prodeſt, quorum hic numerus traditur: Miracula, Antiquitas, Genus doctrinæ, Conſeruatio miranda inter ruinas Imperiorum, Confeſſorum conſtantia, & Arrabo in corde.

Primo loco miracula numerantur, quæ ſunt miranda facta extra ordinem naturæ. Etſi enim totus ordo naturæ de Deo & teſtimonium & commonefactio eſt, tamen cùm doctrinam protulit, præſertim extra conſpectum ra-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tionis poſitam, addidit ſingularia facta extra ordinem naturæ, vt ſciri poſſet, non excogitatam eſſe ab hominibus, ſed à naturæ Domino, & liberrimo Creatore prolatam eſſe, diſtinctam ab aliarum gentium opinionibus, quæ etiam ſua quædam miracula narrant. Sed alia propria ſunt Eccleſiæ non imitabilia vllis creaturis, vt Reſuſcitatio mortuorum, ſiſti curſum Solis, Regreſſus Solis, Puerpera virgo, & alia. Hæc vult Deus aſpici, vt certò ſtatuamus, doctrinam ab ipſo naturæ Domino traditam eſſe. Annumero miraculis etiam vaticinia Prophetarum de imperijs, & de alijs negocijs, quæ nulla creaturarum ſapientia certò proſpicere potuit. His cum reſponderint euentus, prædictiones monſtratas eſſe à mente diuina omnia ſciente fatendum eſt.

Secundo loco Antiquitas numeratur, quæ non vt miracula, conuincit animos, ſed inuitat tamen. Conſentaneum eſt enim, Deum initiò ſe patefeciſſe, & ſemper in genere humano voluiſſe aliquam eſſe partem, à qua rectè agnoſceretur,

nec

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

nec initiò totum genus humanum tantùm ad æternum exitium conditum eſſe. Dulcis eſt igitur primæ ætatis conſideratio, & non ineruditè à Tertulliano dictum eſt: Primum quodq; veriſſimum eſſe: Sic & Iuſtinus & Clemens refutant Ethnicos, cùm antiquior ſit Eccleſiæ doctrina opinionibus Ethnicis, hanc veram eſſe, & reijciendas eſſe contrarias opiniones. Ac Moſi libros vetuſtiores eſſe Ethnicorum ſcriptis, ipſa ſeries temporum & Imperiorū oſtendit. Nulla gens habet certam ſeriem annorum ab initio, vt Libri Eccleſiæ. Oſtendunt & nomina Gentium, priora eſſe monumenta primæ Eccleſiæ. Retinent Græci nomina Iapeti, Ionis, Aeoli, & alia multa. Vnde hi ſint orti, ignorant.

Cùm autem ſtirpes oſtendat narratio Moſaica, fatendum eſt, eam Græcis monumentis antiquiorem eſſe. Potens & celebrata gens fuit Cimmerij, quorum poſteros eſſe Cimbros veſtros nihil dubium eſt. Stirpem autem Græci ignorant, quam vocabuli ſonus indicat eſſe Gomer filium Iaphet. Hodie nomen eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Aegypti in lingua ipſorum vernacula, & in lingua Arabica Mizrai: narrant aũt noſtri libri Mizraim fuiſſe filium Cham. Exiſtimantur res vetuſtæ eſſe apud Græcos bellum Argonauticum, & deinde Troianum, ac ſeries annorum, quos ipſi Græci tradiderunt, oſtendunt bellum Troianum, non multo antecedere Dauidem. Herculem autem ferè coætaneum fuiſſe Samſoni. Sic Ethnica nomina & hiſtoriæ teſtantur, libros Eccleſiæ antiquiores eſſe, quod à ſtudioſis conſiderari valde vtile eſt.

Tertio loco genus doctrinæ poſuimus, cuius duæ ſunt partes, Lex & Euangelium. Cùm autem Legis noticia omnium hominum mentibus inſita ſit, ratio in omnibus hominibus fateri cogitur, impoßibile eſſe vllam Gentem populum Dei eſſe; quæ ſancit leges contrarias diuinæ Legi. Sunt autem hi communes furores omnium Ethnicorum, inuocare turbam Deorum, & prodigioſas fabulas de dijs fingere, & legibus concedere tetras libidinum confuſiones. Apud multos etiam eximij cul-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tus fuerunt, mactationes hominum, ſtupra & adulteria. Fateri igitur ratio cogit, Legem in Eccleſia rectius doceri. Hæc argumento & veteres in refutationibus Ethnicorum vſi ſunt. Præterea Euangelium etſi non eſt rationi notum, tamen eas res patefacit, de quibus nihil affirmare certi doctrinæ Ethnicæ poſſunt, quarum tamen cognitionem neceſſariam eſſe fatendum eſt. Cùm homo ſit imago DEI, & ſit conditus, vt agnoſcat & celebret DEVM, vnde ſint tantæ dubitationes in mentibus, vnde diſsidium mentis & cordis: vnde tanta ſit in corde contumacia, & tanta vitiorum incendia, cùm Lex in mente luceat: ſintne conditi homines, vt ſint in ſempiternis vitijs & miſerijs: quid ſit peccatum, & vnde ſit: vnde ſit ingens moles calamitatum in genere humano: vnde tàm variæ diſſenſiones de DEO: an DEVS, & cur exaudiat homines: an poſtquàm corpora extincta ſunt, ſecutura ſit alia vita, in qua futurum ſit diſcrimen inter iuſtos & iniuſtos: qui homines

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ſint templum Dei, & quos exaudiat & iuuet. De his tantis rebus, quantæ ſunt tenebræ, in vniuerſa Ethnicorum ſapientia, quàm varij Philoſophorum furores? Qui ſicut Titanes bellum inferunt cœlo, fingunt aut nihil eſſe prouidentiam, aut Deum cauſis ſecundis alligant, & omnia ſcelera neceſſariò fieri diſputant.

Cùm igitur fatendum ſit hominibus neceſſariam eſſe doctrinam de cauſis & remedijs mali, & ſapientia Ethnica veram doctrinam ignoret, amplectamur vocem diuinam iu Eccleſia, cùm quidem Deus illuſtria teſtimonia addiderit. Fatetur ratio Legem nuſquam incorruptam tradi niſi in Eccleſia. Ibi cum certum ſit eſſe vocem Dei, audiatur hæc doctrina, de qua Ethnicos fateri neceſſe eſt, in ſuis religionibus & doctrinis tenebras eſſe, & tamen harum quæſtionum explicationem ad agnitionem Dei, ad quam homo conditus eſt, & ad veram conſolationem neceſſariam eſſe. Itaq; bonis mentibus doctrinæ genus in Eccleſia dulciſſimum eſt, cùm

fontes

fontes incorrupti hauriuntur. Non enim nomino Eccleſiam Romanos Tyrannos, & Monachos eorum ſatellites, qui pro doctrina filij Dei ſparſerunt in mundum tetra venena, & Eccleſiæ doctrinam transformarunt in Ethnicas opiniones. Inuocant homines mortuos, iubent adorare Deum Mazam, videlicet panem, quem in pompis geſtant, ſacrificia pro viuis & mortuis vendunt, fingunt cultus Dei ſcenicum veſtitum, & alias præſtigias, confirmant vagas libidines. Hoc impium agmen non nomino Eccleſiam, ſed hos qui ſonant incorruptam doctrinam filij Dei, traditam in Propheticis & Apoſtolicis libris, & in Symbolis. Corrumpunt & alij multi ſimplicem doctrinam, & delectant quoſdam præſtigiæ diſputationum, vt olim Stoicos, Epicureos & Academicos. Cûm autem genus doctrinæ laudamus, remoueri volumus & corruptelas, & inanium diſputationum ludos.

Quarto loco numeramus, mirandam conſeruationem Eccleſiæ inter ruinas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Imperiorum, quæ etſi in primo teſtimonio, videlicet inter miracula, comprehendi poteſt: tamen eò diſcernitur à primo genere, quia eſt perpetuum miraculum & teſtimonium adſiduæ præſentiæ Dei, & ad ſingularum regulam pertinet: Verbum Domini manet in æternum, & quidem non humanis præſidijs, vt ſcriptum eſt: non in exercitu, nec in robore, ſed in Spiritu meo, dicit Dominus exercituum.

Quinto loco Confeſſorum conſtantia numeratur, quæ dupliciter confirmat alios, primùm quia miraculum eſt, quo Deus oſtendit ſe robur addere infirmis contra terrores & ſupplicia, & præſentiam ſuam multipliciter declarat, Sicuti multi in ipſis ſupplicijs excitarunt mortuos, & alias res miras effecerunt. Deinde quia celſitudo animorum in his, qui ſupplicia placide ſuſtinent, oſtendit Euangelium efficax eſſe in ipſis, & ſemen eſſe Dei, vt Ioannes nominat, quo incoantur æterna vita, iuſticia & læticia.

Sex-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Sextum Euangelij teſtimonium in ipſis credentibus perſpicuè conuincit mentes & pectora, videlicet Conſolatio ſeu læticia, quæ accenditur à Spiritu ſancto, de qua Paulus inquit: Accepiſtis Spiritum quo clamamus: Abba pater, quo ſentiunt, ſe in magnis doloribus erigi, qui ſuſtentant ſe cogitatione Euangelij & inuocatione, ſicut Paulus inquit: Spiritus opitulatur infirmitati noſtræ.

Hæc teſtimonia ſæpè cogitanda ſunt, ac de Sexto ſimus vigilantes, ne id nobis excutiatur fanaticorum hominum præſtigijs, vt Anabaptiſtæ & Stenckfeldiani falſos adflatus iactant, qui remoto verbo Dei, fingunt in ocio ſe habere ſuos quoſdam Enthuſiaſmos, vt comperi talium multorum mendacia, & Monaſterienſe exemplum multorum oſtendit & vanitatem & maliciam. Scribit Stenckfeldius, Deum ſeſe communicare hominum mentibus ſine medio, ac inde ratiocinatur, accendi diuinos motus, non cogitatione ſcriptæ doctrinæ, non miniſterio Euangelij, ſed

ſimu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ſimulatione toruitatis, & geſtuum tragœdijs, ſi miſceant ſermoni ficta ſuſpiria, & Crocodili lacrymas, & alias impoſturas arte accerſitas. In quibus maximè augent autoritatem obtrectatio & Paradoxa, vt Sebaſtianus Francus docentibus maledicebat, & collegerat magnū volumen dictorum Propheticorum & Apoſtolicorum, quæ in ſpeciem non congruere viderentur. Inde hoc extruebat, non ex litera iudicandum eſſe, ſed iudicium eſſe Enthuſiaſmi. Et arte in paradoxis ſpargunt accommodata ad adfectus vulgi, & ad amplificationem licentiæ.

Sunt & qui libros Sibyllinos circumferunt, ex quibus ſumunt oracula accommodata ad eorum adfectus, quibus adſentantur.

Hoc genus Corybantum conſiderandum eſt, & firmiſsimè retinenda eſt Regula: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Item: Ad Legem & ad teſtimonium. Item, Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem omni credenti. Nec ſunt audiendi impoſtores, qui vociferantur,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tur, adſlatus aliunde petendos eſſe ſine cogitatione ſcripta doctrinæ. Tenenda eſt regula filij Dei, qui iubet prædicare pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in nomine ſuo.

Ad hunc vſum referatur doctrina, vt creſcant in nobis cogitatione verbi Dei Pœnitentia, Fides, Inuocatio, Noua obedientia, & celebretur Deus veris officijs, iuxta dictum: Milita bonam militiam, retinens fidem & bonam conſcientiam. Non ſtruantur inſidiæ hominibus iactandis adſlatibus, vt ſæpè vidimus hac arte tanquam faſcino populum ab impoſtoribus deceptum eſſe. Ideo Filius miſſus eſt, vt promiſsionem reconciliationis arcanam & ignotam omnibus creaturis patefaceret, & hac audita fides accendatur, & Deus ſeſe nobis communicet, Sicut Paulus inquit: Fides ex auditu eſt, auditus per verbum Dei. Quare contumelia Filium DEI adficiunt, & fidem & omnia exercitia fidei tollunt illi Corybantes, qui abducunt mentes à ſcripta doctrina.

Quanti

Quanti furores ſecuti eſſent, ſi remotis ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis cuilibet hypocritæ liceret ficta oracula ex ſuo Enthuſiaſmo tanquam in ſua tripode proferre? ac eius rei exempla vidimus in tragœdia Monaſterienſi & alibi. Quare omnes pij Doctores & auditores conſtanter illis deliramentis aduerſari debent.

Tuum igitur Petre conſilium & ſtudium laudo, quod & adhortator es ad lectionem omnibus pijs, ſicut Paulus inquit: Sis aßiduus in lectione, monſtrans viam ad ſingulos libros, monſtratis argumentis. Vtinam magis ad lectionem & piam precationem aſſuefieret iuuentus, quàm ad cauillationes diſputationum. Certe enim rebus rectè explicatis, & non falſa conſtituta forma doctrinæ, oportet diſputationum eſſe modum. Et verißimum eſt dictum:

τὸ λίαν ἀκριβὲς συκοφάντας ποιεῖ.

Cumq́; ſapientia inclyti Regis, & piorum doctorum in regno veſtro diligentia, ſic regantur ſtudia diſcentium, vt non concedatur licentia cauillandi, vtiliter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

liter conſulitur Eccleſiarum tranquillitati, & ingenia ad modeſtiam adſueſiunt. Omnia quamuis rectè tradita labefactari poſſunt, ſi cauillationes audiantur, quales olim Pyrrhoniorum & Academicorum fuerunt. Ideo grauiſſimè Paulus ad Philippenſes iubet doctrinæ Canonem retineri.

Oro autem Filium Dei Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt & ſeruet & gubernet Eccleſias in regno Danico & in Germania, & faciat, vt ſemper in ipſo vnum ſint. Bene vale. Cal: Februar. Anno
1557.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

PSALMVS XXIII.

Deus eſt Paſtor meus.

ET Deus eſt Paſtor meus, & me
ducit euntem,
Eius & ad nutum pabula ſe-
ctor ouis.
Hoc præſente mihi contagia nulla nocebunt,
Nil mihi præſidij, copia nulla deeſt.
Namq; vagam reuocans in paſcua pinguia mi-
Et læto irrigui gramine paſcit agri. (ſit,
Fontis & illimes ad aquas deduxit amœni,
Vnde aura optati grata vigoris abit.
Hinc mihi languẽtes inſtaurat ſuauiter artus,
Hinc animæ recreat viſcera tota meæ.
Ille mihi cuſtos recto me tramite ducit,
Iuſticiæ tutum qua via monſtrat iter.
Nomen ei iuſtus, cauſſa mihi nominis vltro
Iuſticiæ donat robur & arma ſuæ.
Hinc etiam mortis ſi cœca in valle vagabor,
Militiæ metuam nulla pericla meæ.
Tu quoniam mecũ Deus es, tu paſtor euntem
Et regis, & tuto tramite ducis ouem.
Vera mihi præbent dulci ſolatia fructu,
Virga tua & baculus, muneris arma tui.
Virga tua & baculus, verbi diuina poteſtas,
Ferrea quod ſubito corda tremore quatit.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Hæc ego dum lætor, te ſic curante parata eſt
Ante oculos ſplendens regia menſa meos.
Scilicet vt videant intabeſcantq; videndo,
Qui mihi perniciem nocte dieq; parant.
Tu mea Balſameo perfundis tempora nardo,
Vnde abit in totum cor mihi ſuauis odor.
Adde quod & latices mihi te miſcente ſalubres,
Menſura eſt calicis plena fluensq; mei.
Ergò ego dum carpam conceſſæ pabula vitæ,
Donec in hac mundi fece ſuperſtes ero:
Me tua contiguo præcedet gratia paſſu,
Me tua non renuet cura paterna ſequi.
Sic habitabo tui felix ſacraria templi,
Perpetuoq; domus me teget umbra tuæ.
Diſcite mortales ſummum decus eſſe bonumq;
Vnius in templo poſſe manere Dei.

Iohan. Stigelius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

EPIGRAMMA
DE MONARCHIIS.

ASpicis vt iaciant diſiecti membra
Coloßi,
Qui Chaldæa olim viſus in arce
fuit.
Stet tantùm pars ima pedum ferroq́; lutoq́;
Mixta, ſtatim rimis corruitura ſuis.
Deleuêre vrbes Turci populosq́; potentes,
Sunt igitur ferrum, cætera regna lutum.
Sed lapis absq; manu celſo de monte reuulſus,
Mox aderit iudex filius ipſe Dei:
Totius & plantæ delens ferrumq́; lutumq́;,
Regna dabit populo non peritura ſuo.
Ergò Dei Gnato ſe dedant pectora noſtra,
Ipſius & diſcant iuſſa verenda ſequi.
O λόγε Gnate Dei noſtris in mentibus adſis,
Et flatu accendas pectora noſtra tuo.

Philip. Melanth.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DE AVTORITATE VERBI DEI ET SACRAE ſcripturæ.

TAnta debet eſſe autoritas verbi Dei ſeu ſcripturæ ſacræ apud omnes, vt nemo de ea re dubitare debeat: Sed quemadmodum ſuſpicimus in cœlum oculis noſtris: ita cogitemus è cœlo ſacram ſcripturam delatam eſſe. Et vt qui è cœlo venit, ſuper omnes eſt: ita ſacra ſcriptura longè ſuperat doctrinam & ſapientiam hominum. Chriſtus interrogauit Phariſæos de doctrina Iohannis Baptiſtæ, an è cœlo eſſet, an ex hominibus, Significans illa duo genera doctrinæ longè à ſe inuicem diſtare. Quod etiam diſputatio Chriſti cum Nicodemo demonſtrat, Iohan. 3.

Eſt autem Verbum Dei, ſacra ſcriptura Veteris & Noui Teſtamenti, quæ dicitur SACRA, id eſt, ſeparata ab omnibus alijs ſcriptis, & à Spiritu ſancto deſcripta, & eſt è cœlo delata.

Porrò, Chriſtus diuidit Vetus Teſtamentum in tres partes. Lucæ vltimo, cùm inquit: Opor-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tet impleri, quæcunq; de Filio hominis ſcripta ſunt.

IN { I. Moſe. / II. Pſalmis. / III. Prophetis. } Reliqua his adhærent.

Nouum Teſtamentum comprehendit vt maxime Euangelia & Epiſtolas, quæ ſunt Euangeliorum ſigilla. Vt: ego Paulus ſic ſubſcribo, ſic ſubſigno Euangelium Matthæi meo ſanguine. Ego Petrus ſubſcribo. Ego Iohannes &c.

Doctrina verò ſacræ ſcripturæ duplex eſt: { LEGIS & EVANGELII.

Commendatur autem ſcriptura ſacra. {
1. Sufficientia.
2. Veritate.
3. Vtilitate.
4. Autoritate.
5. Dignitate.
6. Æternitate.
}

SVFFICIENTIAM oſtendit Chriſtus, cùm inquit: Habent Moſen & Prophetas. Item: Scrutamini Scripturas, quia vos putatis, in ipſis vitam æternam habere. Et Paulus Gal. 1. Si quis aliud Euangelium docuerit, Anathema ſit. Eſai. 8. Ad Legem & ad Teſtimonium. Deuter. 8. Non addetis ad verbum meum, quod loquor vobis, Nec auferetis ex eo. Et 12. Quod præcipio tibi, hoc facito. Nec addas quicquam, nec minuas.

II. Ve-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

II. VERITAS ſcripturæ comprobatur in verbis Chriſti, Iohannis 18. Sermo tuus veritas eſt. Iohan. 2. Mandatum vetus & nouum verum eſt, & verum lumen iam lucet. Num. 23. Non eſt Deus quaſi homo, vt mentiatur.

III. VTILITAS ſcripturæ cernitur apud Paulum Roman. 15. Quæcunq; ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus. 2. Tim. 3. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, arguendum, &c.

IIII. AVTORITAS eſt Lucæ vltimo: Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Moſe, Prophetis & Pſalmis de me. 2. Pet. 1. Non voluntate humana oblata eſt Prophetia, ſed à SPIRITV SANCTO impulſi loquuti ſunt ſancti homines.

V. DIGNITAS apparet Eſaiæ 55. Sicut cœlum à terra eleuatum eſt: ſic etiam cogitationes meæ à cogitationibus veſtris. Et Chriſtus. Nolite ſanctum dare canibus, nec proijciatis Margaritas ante porcos.

VI. ÆTERNITAS. Vt, Verbum Dei manet in æternum. Et in Luca: Cœlum & terra tranſibunt, Verba autem mea non tranſibunt. Iohan. 6. Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DE SACRIS BIBLIIS, & libris Veteris & Noui Teſtamenti.

BIBLIA, æ, ſeu Biblia, orum, quanquam in genere Librum ſeu Libellum ſignificat: Tamen ſpecialiter dicuntur SACRA BIBLIA, libri Veteris & Noui Teſtamenti. SACRA quidem, propter ſacram Theologiam ſeu literas ſacras, & doctrinam diuinam, à ſapientia mundi ſeparatam, & è cœlo delatam. BIBLIA, quia in eis multi libelli continentur, quorum primus eſt Geneſis, vltimus verò Apocalypſis.

PRIMA DIVISIO Bibliorum.

Sacra Biblia diuiduntur in Teſtamentum	VETVS & NOVVM.

VETVS Teſtamentum continet libros ſacros, qui ſunt editi ante Chriſtum natum, vt libri Moſi, Pſalmorum & Prophetarum, cum alijs aliquot, qui numero ſunt quadraginta octo.

NOVVM Teſtamentum continet libros, qui ſunt editi poſt Chriſtum natum, vt: libri Euangeliorum & Epiſtolarum, cum alijs, qui ſunt numero viginti & ſeptem.

SE-

SECVNDA DIVISIO.

Sacra Biblia diuiduntur in Sex partes, quãtum ad librorum differentiam attinet. Sunt enim alij libri Bibliorum,	*Legales.* *Hiſtoriales.* *Doctrinales.* *Prophetales.* *Euangelici.* *Epiſtolares.*

I. LEGALES, *ſunt quinq; libri Moſi, Quia Lex maximè in eis deſcripta eſt.*

II. HISTORIALES, *qui ſimpliciter Hiſtorias ſeu res geſtas continent, vt ſunt libri.*

1. *Ioſuæ.*
2. *Iudicum.*
3. *Ruth.*
4. *Regum.*
5. *Paralipomenon.*
6. *Eſdræ.*
7. *Nehemiæ.*
8. *Tobiæ.*
9. *Iudith.*
10. *Heſter.*
11. *Maccabæorum.*
12. *Acta Apoſtolorum.*

III. DOCTRINALES, *qui doctrinam ſingularem continent, ad ædificationem audientium, vt ſunt libri,*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

1. *IOB.*
2. *Pſalmorum.*
3. *Prouerbiorum.*
4. *Eccleſiaſtis.*
5. *Canticorum.*
6. *Sapientiæ.*
7. *Ieſu Syrach.*

IIII. PROPHETALES, *qui ſunt à Prophetis prædicati & ſcripti, quorum quatuor Maiores, reliqui verò Minores dicuntur.* MAIORES, *quia maiores & longiores libros ſcripſerunt:* MINORES *verò, quia minores & breuiores libros ſcripſerunt.*

V. EVANGELICI *libri, qui continent Euangelicas hiſtorias de Saluatore noſtro Chriſto, à quatuor Euangeliſtis deſcripti.*

VI. EPISTOLARES, *ſunt Apoſtolorum ſcripta & literæ, præſertim Apoſtoli Pauli.*

TERTIA DIVISIO.

Bibliorum libri alij ſunt { CANONICI. / *A*POCRYPHI.

CANONICI *libri ſunt, quibus autoritas Eccleſiaſticorum dogmatum conſeruatur.*

*A*POCRYPHI *ſeu dubij ſunt, de quorum fide dubitatur, & qui tantùm ad ædificationem*

plebis

plebis valent, non ad confirmanda Eccleſiaſtica dogmata, vt ſunt libri

1. IVDITH.
2. Sapientiæ.
3. Tobiæ.
4. Ieſu Syrach.
5. BARVCH.
6. Maccabæorum.
7. Fragmenta in Heſter & Daniele.

Reliqui omnes ſunt Canonici libri, Alio nomine AVTHENTICI. Vnde ſcriptura Canonica & Authentica nomen habet, Et Canonici, qui ſacram ſcripturam legunt ſeu interpretantur.

DE LEGALIBVS ſeu quinq; libris Moſi.

LIBRI Moſi nomen habent Græcum πεντάτευχον, à numero quinario, quia Quinq; tantum ſunt. Et ex Ebræo quinq; quimquimmitates dicuntur. Adſcribuntur autem Moſi, vel quia Moſes eos ſcripſit: vel quia Moſi hiſtoriam continent, & quid ſeruus ille fidelis Moſes egerit in domo Dei, Cùm Eſaias Propheta dicatur horum librorum ſcriptor fuiſſe. Sunt autem hi quinq;.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

1. *Geneſis.*
2. *Exodus.*
3. *Leuiticus.*
4. *Numeri.*
5. *Deuteronomium.*

I. DE GENESI.

GENESIS *à gignendo nomen habet, ſeu à generatione : Quia liber eſt generationis Mundi, propter creationem rerum, & propter reſtaurationem poſt diluuium. Habet autem Quinquaginta Capita, nec non in ſex partes diuiditur principales, propter ſex illuſtres perſonas, quarum hiſtoriæ ſeu res geſtæ in Geneſi deſcribuntur, Vt,*

1. *A primo capite vſq; ad ſextum deſcribitur* ADAM.
2. *A Sexto capite vſq; ad duodecimū* NOE.
3. *A Duodecimo vſq; ad viceſimum* ABRAHAM.
4. *A Viceſimo vſq; ad viceſimum octauum* ISAAC:
5. *A Viceſimo octauo vſq; ad Triceſimum ſeptimum* IACOB.
6. *A Triceſimo ſeptimo vſq; ad finem libri deſcribitur* IOSEPH.

Continet

Continet autem Geneſis in ſumma:

- I. INITIVM MVNDI.
- II. Diluuium.
- III. Incendium Sodomorum.
- IIII. Deſtructionem Babel.
- V. Res geſtas Patriarcharum.
- VI. Maximè verò Lapſum generis humani, & reſtaurationem per Semen mulieris benedictum, id eſt, IESVM CHRISTVM.

II. DE EXODO.

EXODVS ab exeundo nomen habet, quia deſcribitur hic exitus filiorũ Iſraël de Ægypto, Nec nonnullorum conuerſio in deſerto, vbi LEX eſt promulgata, quoniam neſciebatur, quid eſſet peccatum. Tunc enim dedit Deus Legem Decalogi populo ſuo. Deinde Ceremoniales & Iudiciales leges per Moſen inſtituit, vt Religio & Politia apud Iudæos conſeruarentur. Quibus omnibus, vt extructione Tabernaculi Chriſtus adumbratus eſt, vt, Lex eſt Pædagogus in Chriſtum.

PRINCIPALIS DIVISIO Exodi.

A primo capite vſq; ad ſeptimum poſt deſcriptionem natiuitatis. II. Occultationis. III. In aquam proiectionis. IIII. Adoptionis. V. Fugæ.

Fugæ. VI. Coniugij Moſi, Dat Deus & mandatum redeundi in Ægyptum, & educendi populum Iſraeliticum (quia ſeruitute acerba premebatur à Pharaone) ex Ægypto. Quod mandatum poſt longam tergiuerſationem exequitur tandem (in medio quarti capitis) & vadit in Ægyptum, & cum fratre Aarone ingreditur ad regem Pharaonem, & expoſtulat cum illo de populo dimittendo, qui numeratur in ſexto capite.

II. A ſeptimo capite, vſq; ad duodecimum deſcribuntur decem plagæ Ægypti, vt ſunt:

1. Sanguinis.
2. Ranarum.
3. Pediculorum.
4. Muſcarum.
5. Peſtis pecorum.
6. Vlcerum veſicarum.
7. Grandinis.
8. Locuſtarum.
9. Tenebrarum.
10. Mortis primogenitorum.

III. A Duodecimo capite vſq; ad Decimum ſextum deſcribitur liberatio populi Iſraelitici ab Ægypto, non ſine perſecutione, tamen in potenti manu Dei.

IIII. A Decimo ſexto capite vſq; ad viceſimum deſcribitur profectio populi Dei per deſertum,

ſertum, & murmuratio. Dei verò liberatio in MAN & Coturnicibus.

V. In Viceſimo capite datur Moſi DECALOGVS.

VI. A Viceſimo primo capite vſq; ad viceſimum quintum Iudiciales leges ordinantur.

VII. A Viceſimo quinto, vſq; ad Triceſimum ſecundum ordinantur leges Eccleſiaſticæ ſeu Ceremoniales, de ſtructura Tabernaculi.

VIII. A Triceſimo ſecundo capite vſq; ad triceſimum ſextum dantur Tabulæ Decalogi.

IX. A Triceſimo ſexto vſq; ad quadrageſimum Caput deſcribitur extructio Tabernaculi.

In vltimo Capite, nempe in Quadrageſimo, deſcribitur erectio Tabernaculi. Tantum de Exodi libro.

III. DE LEVITICO.

LEVITICVS tertius Liber Moſi, nomen habet à Tribu Leui, propter Sacerdotium Aaron, quod ordinatur in hoc libro cum ſuis Legibus, & inſtituitur propter peccatum purgandum & expiandum, vt ſignificet verum Sacerdotem CHRISTVM IESVM, agnum Dei, qui tollit peccata mundi. Huc enim pertinent Leuitica Sacrificia, Leuiticæ ſanctificationes, & immundiciæ, & aliæ Leuiticæ obſeruationes, quibus Chriſtus adumbratur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Diuiditur hic liber in multas particulas, quia multas continet obſeruationes Ceremoniales ſeu Eccleſiaſticas, vt meritò vocetur ordinatio Moſi Eccleſiaſtica.

Ab initio primi capitis vſq; ad ſextum caput deſcribuntur aliquot ſacrificiorum ſpecies, vt in hoc libello multæ continentur, quarum quædam hic ſunt commemorandæ.

I. Primum genus HOLOCAVSTVM **Brandoffer** / *quaſi totaliter comburendum ſacrificium, quia totum deberet comburi, & inde nihil reſeruari, ſicut ex alijs ſpeciebus deberent quædam Sacerdotibus reſeruari, Capite primo.*

II. OBLATIO **Madeoffer** / *alioqui Carbam & Micam, id eſt, donum ſeu munus dictum hoc ſacrificium, vt oblatio multiplicum panum, Capite ſecundo.*

III. HOSTIA PACIFICORVM **Danckoffer** / *qua homines reconciliati & pacem conſecuti, gratias egerunt Deo. Vnde à Pace nomen habet apud Ebræos, vt ſit ſacrificium gratiarum actionis per animalia müda vtriusq; ſexus, ab Homine recepto & reconciliato oblato, Capite tertio.*

IIII. HOSTIA PRO PECCATO, **Sündoffer** / *ſacrificium, quod deberet offerri*

ferri

ferri pro peccato Sacerdotis, Populi, Principis, Capite quarto.

V. *Sunt & aliæ ſpecies adiungendæ, quarum infra fit mentio in hoc libro, vt:* HOSTIA *pro* IGNORANTIA, *Sacerdotis, Principis, Populi.*

VI. HOSTIA *pro Delicto,* **Vskydoffer** / *ſeu* **Vanmkundtghedesoffer.**

VII. LIBANVM **Drinckoffer** / *Ebraicè Neſich.*

VIII. VOTIVVM *ſacrificium* **Löffelſensoffer** / **eller Löteoffer** / *Ebraicè Neder, quando homines ſua ſponte fouebant aliquod votum, votum Sacrificij.*

IX. ANATHEMA **Banoffer** / **eller Forbandelſelsoffer** / *quando maledixerunt ſibi homines, Si hoc aut illud reciperent, illudue, quo maledixerunt ſibi, debet offerri Domino.*

Summa, in quinq; prioribus capitibus deſcribuntur variæ ſpecies ſacrificiorum, & cauſæ, pro quibus offerri deberent.

A capite ſexto vſq; ad nonum recenſentur variæ leges ſacrificiorum, vt I. Holocauſti. II. Hoſtiæ pacificorum. III. Hoſtiæ pro peccato. Item, conſecrationis.

A nono vſq; ad vndecimum, tria nobis in exemplum deſcripta ſunt. Primo, Obedientia erga Deum, capite nono. Secundo, Inobedientia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

erga Deum, capite decimo. Tertiò, Mandatum de ſobrietate.

Ab vndecimo capite vſq; ad Decimum octauum, deſcribuntur non ſolùm immunda animalia, ſed etiam alia immundicies & expiationes, vt ſunt:

1. Puerperarum, cap.13.
2. Hominum Leproſorum, cap.13.
3. Mulierum Menſtruarum, cap.14.
4. Morticiniorum.

A decimo octauo vſq; ad viceſimum tertium, non ſolùm gradus conſanguinitatis in ſexto præcepto deſcribuntur, ſed etiam alia præcepta copioſiori explicatione repetuntur.

A viceſimo tertio capite vſq; ad finem, ſequuntur nunc aliæ diuinæ ordinationes, vt Feſtorum, & pro pauperibus. Secundò Votorum & Decimarum, Inde conciones & adhortationes ad obedientiam verbi Dei, additis comminatiobus, quod tranſgreſſores puniantur.

Hactenus de libro Leuitico, qui tradit leges & ordinationes Moſaicas, de externo cultu Dei, qui non ſolùm à Gentibus Iudæos diſcernebant, ſed in quo etiam ſe exercebant, non vt Holocauſtis peccata abolerentur coram Deo (quia remiſſio peccatorum fit per ſolum Filium Dei) ſed vt per hanc externam diſciplinam, quæ ſuam mercedem annexam habuit, Deo ſeruirent.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

III. DE LIBRO NV-merorum.

HIc liber à numerando nomen habet, quia populus Dei ſecundum Tribus numeratur, & ad exercitium Religionis diſponitur, & ſingulis tribubus ſuæ manſiones & officia ſua diſtribuuntur & ordinantur. Præterea recitantur multæ transgreßiones populi, multa pericula, multæ pœnæ, multaq́ interim beneficia Dei populo collata, inter montem Sinai & terram promißionis verſanti. Quæ omnia Chriſtum reſpiciunt, propter quem inſtituta fuit Reſpublica Iſraelitica. Et vaticinium Balaam de Regno Chriſti continetur in hoc libro.

Diuiditur autem hic liber in multas partes.

Ab initio libri vſq; ad quintum caput numerantur in genere primùm omnes Tribus populi Iſraelitici, & in circuitu Tabernaculi ſingularum Tribuum caſtra ordinantur. Deinde in ſpecie numeratur Tribus LEVI, cui ſeorſim ſua officia tribuuntur.

A quinto capite vſq; ad ſeptimum deſcribuntur variæ leges, vt: I. Eijciendorum extra caſtra. II. Zelotypiæ. III. Nazareorum. Quibus addita eſt in fine ſexti capitis formula Benedi-

ctionis, qui noſtri Miniſtri, finita Chriſti Cœna (pro ITE MISSA EST) vtuntur, cuius tres ſunt particulæ.

I. Benedicat DOMINVS te, & cuſtodiat te.
II. DOMINVS illuminet te vultu ſuo, & miſereatur tui.
III. DOMINVS leuet faciem ſuam ſuper te, & det tibi pacem.

A Septimo capite vſq; ad vndecimum deſcriptæ ſunt variæ ordinationes, propter egregia Principium munera, quæ in dedicatione Tabernaculi erecti, & Altaris offerebantur, Vt: Ordinatio Conſecrationis Leuitarum in octauo capite, Ordinatio Feſti PASCHÆ in nono capite, Ordinatio Tubarum in decimo capite. Quæ pars ordinatur in fine Orationis Moſi, ante eleuationem & diſpoſitionem Arcæ.

Ab Vndecimo vſq; ad Decimum ſeptimum, deſcribuntur horrenda exempla, quibus homines ad timorem induci debent.

I. Murmur populi pro carnibus, & pœna murmurationis.
II. Seditio Aaron & Mariæ ſororis eius, lepra percuſſæ contra Moſen.
III. Perfidia exploratorum terræ Canaan, qui populum perterrefaciunt.

IIII. *Populi murmur & fletus, & pœna incredulitatis.*

V. *Pœnæ peccantium per ignorantiam, ſuperbiam & colligentis ligna Sabbato.*

V. *Seditio & pœna* { CORÆ. DATHAN. ABYRON. }

A decimo ſeptimo vſq; ad viceſimum primum, præter Miraculum de florente virga Aaronis, deſcribitur dignitas, officium & præmium Sacerdotum & Leuitarum, cum ordinatione Luſtralis aquæ ex cinere iuuenci. Quibus additur hiſtoria de morte Aaron, & Mariæ ſororis ipſius.

A viceſimo primo capite, vſq; ad viceſimum quintum poſt victoriam in bello contra Cananæos deſcribitur horrendum murmurationis exemplum ignitis ſerpentibus punitum, vbi æneus ſerpens Chriſtum repræſentauit, Iohan. 3. Mox per tria capita benedictio populi, & Prophetia Balaam de Chriſto deſcribitur.

A viceſimo quinto capite vſq; ad viceſimum octauum præter horrendam Fornicationis pœnam, iterum numeratur populus, ante diuiſionem terræ Canaan, & promulgatur Lex hæreditatis.

A Viceſimo octauo capite vſq; ad triceſimum primum deſcribuntur ordinationes Sacrificiorum in ſingulis Feſtis, vt:

Sacrificium
1. IVGE ſeu Quotidianum.
2. Sabbatorum.
3. Nemeniarum.
4. Paſchale.
5. Pentecoſtes.
6. Tubarum.
7. Propiciationis.
8. Tabernaculorum.
9. Collectionis.

His additur variorum votorum deſcriptio.

A Triceſimo primo vſq; ad finem politica quædam ordinantur, vt:

I. Diſtributio ſpoliorum poſt victoriam, in bello contra Amalechitas.

II. Particularis diſtributio terræ Canaan.

III. Enumeratio manſionum, in quibus Iſraelitæ per quadraginta annos interdum quieuerunt.

IIII. Deſcriptio limitum terræ Canaan, Et electio eorum, qui futuri erant diuiſores, cum parte Leuitarum, ciuitatibus refugij, & poſſeſſionibus, non ad aliam Tribum transferendis.

Hæc

Hæc omnia plena ſunt exemplorum Fidei & incredulitatis, tranſgreſſionum, pœnarum, & mirabilium ordinationum Dei, Chriſtum in carnem venturum reſpicientia.

V. DE DEVTERONOMIO.

DEVTERONOMION Δεύτερος et Νόμος, *id eſt, à ſecundæ Legis recitatione ſeu promulgatione nomen habet. Quicquid enim in Exodo & Leuitico, quantum ad Morales, Ceremoniales & iudiciales leges attinet, dictum & propoſitum eſt, id omne Moſes in hoc libro ferè repetit. Nam hoc neceſſarium fuit, vt populus propter inobedientiam adflictus, rurſus ad obſeruationem legis adduceretur. Ideo Moſes legem repetit, vnà cum omnibus rebus geſtis, quæ illis contigerunt. Præterea quæ ad Sacerdotium ſpectabant: & à nono declarat omnia quæ ad ſpiritualem & corporalem politiam pertinebant, quæ omnia tandem eò refert, vt ad Chriſtum nos inuitent, de quo capite 18. clarè vaticinatur: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum &c. Lex enim eſt Pædagogus ad Chriſtum, Et finis Legis Chriſtus eſt.*

Hic liber in quatuor partes principales commodiſſimè diuiditur.

I. Ab initio vſque ad quintum Caput quædam anteacta opera, & beneficia Dei, quibus populus ſuæ ingratitudinis atq; inobedientiæ pariter & diuinæ beneficentiæ, & ad obediendum Deo grauiter admonetur.

II. A capite Quinto vſq; ad Viceſimum, repetit ea, quæ fidem vel promouere, vel impedire poſſunt, & ad ſpiritualem politiam, & verum Dei cultum in prima Tabula potiſſimum ſpectant. Primùm enim vsq; ad 13. caput, Decalogum repetit cum egregijs admonitionibus & adhortationibus ad timorem Dei: & obſeruationem decem mandatorum Dei: Et dehortationibus ab Idololatria Gentium, præſertim poſt occupationem terræ Canaan, cum aliquot hiſtoriarum recitatione. Deinde repetit fideliter ordinationes Eccleſiaſticas de miniſtris & miniſterio verbi, de Decimis, de anno Iubilæo, de præcipuis Feſtis, de electione Magiſtratus, de Iure Sacerdotij, de ciuitatibus Refugij.

III. A Decimo tertio capite vſq; ad Viceſimum, omnia quæ cultum primæ Tabulæ reſpiciunt.

IIII. A viceſimo vſq; ad triceſimum primum repetit ea, quæ caritatem in ſecunda Tabula, vel promouere vel impedire poſſunt, & quæ ad corporalem politiam pertinent, vt ſunt politicæ ordinationes.

1. *De rebus bellicis.*
2. *De operibus caritatis.*
3. *De aptis ad officium, in cœtu acceptantium.*
4. *De libello repudij.*
5. *De gratitudine erga verbum Dei.*

Quibus adduntur pœnæ transgreſſionis mandatorum Dei, nec non obſeruationis præmia. Et quod maximè conſolatorium eſt, oſtendit capite 30. peccantibus eſſe reditum per pœnitentiam ad miſericordiam Dei.

V. A triceſimo primo capite vſq; ad finem libri commemorantur ea, quæ circa mortem Moſi geſta ſunt. Primùm enim conſolatur populum, ne propter mortem ipſius contriſtetur, aut animum reijciat. Deinde egregio carmine Deo gratias agit, & quæ ventura erant in terra promiſſionis vaticinatur, Mox benedicit populo ſingulisq; tribubus, exemplo Iacob Patriarchæ, Geneſ. 49. Valedicens eis, bene precatur, & quæ eis ventura ſint, vaticinatur. Poſtremò montem aſcendit, & accipiens à Deo conſolationem ex hac vita diſceſſit, Et ut piè creditur, corpore & anima (ſicut in monte Thabor cum Elia apparuit) in cœlum delatus eſt.

Huc vſq; πεντάτευχον Moſi, quod à numero Quinario, & à verbo τεύχω, quod ſignifi-

cat inſtruo. Quaſi ſit inſtrumentum, quod quinq; Libris conſtet, nomen habet, In ſolum Dominum Ieſum Chriſtum reſpiciens, vt ipſemet Chriſtus tùm aliâs, tùm præcipuè Lucæ vltimo teſtatur, cùm inquit: quæ ſcripta ſunt de filio hominis in Moſe &c. Præterea loci ex Moſi citantur in nouo Teſtamento.

DE LIBRO IOSVAE.

SEquuntur libri aliquot Hiſtoriales ordine vſq; ad librum quintum Iob, inter quos præcipui ſunt priores, vt Ioſuæ, Iudicum & Regum, in quibus abunde ſatis diſcamus. I. Timorem Dei & fidem. II. Infirmitatem & crucem. III. Pœnitentiam & reſipiſcentiam. IIII. Patientiam & conſolationem.

Liber Ioſuæ nomen habet ab ipſo IOSVA filio NVN, qui aliâs dictus eſt IESVS NAVE. Moſi ſucceſsit in officio Magiſtratus. Et quemadmodum Moſes populum ex Ægypto liberatum per deſertum Quadraginta annos duxit & gubernauit, non ſine potenti manu Dei: Sic Ioſua populum in terram Canaan, ſeu in terram promiſsionis, eadem Dei potentia, fortiter expugnatis vrbibus, interfectis & profligatis Gentibus, introduxit, & inter eos terram diſtribuit. Vbi hæc tria ſint ſeorſum obſeruanda.

I. Quod

I. Quod Deus ſeruat promiſsionem ſuam, quinq; Patriarchis factam, de terra Canaan.

II. Quod politia Iſraelitica ſit conſeruata propter prædicationem de Semine mulieris benedicto Domino noſtro Ieſu Chriſto.

III. Quòd Deus pugnet pro ſuo populo contra impios, quorum peccata deuaſtatione & interfectione punit, omnibus impijs in exemplum, vt reſipiſcant.

HIC LIBER DIVIDITVR potiſsimum vt liber Deuteronomij, in quatuor principales partes.

I. Ab initio vſq; ad Sextum caput, præter vocationem Ioſuæ, & confirmationem ipſius ac Reipublicæ Iſraeliticæ gubernationem, nec non Exploratorum emiſsionem, periculum & reuerſionem, deſcribitur miraculoſus Iordanis fluuij tranſitus cum ſuo memoriali, cumq; nouo circumciſionis intermiſſæ per quadraginta annos, mandato, Paſchæq; celebratione.

II. A Sexto capite vſq; ad Decimum tertium deſcribuntur, præter fœdus cum Gabionitis & peccatum anathematis, vrbium, vt Iericho, Hay, &c. expugnationes & multorum Regum interfectiones, quos enumeratos habet

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Caput duodecimum, vt DEVM pro ſuo populo fortiter pugnare, nec non impios delere videamus.

III. A Decimo tertio vſq; ad Caput Viceſimum deſcribitur diuiſio terræ Canaan, & per ſortes ſecundum Tribus Iſraelitarum diſtributio, qua Dei promiſsio vera eſſe declaratur.

IIII. A Viceſimo capite vſq; ad finem definiuntur Ciuitates refugij, & agri ſuburbani Leuitarum. Deinde remittuntur in ſua, Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe, iuxta pactum Nume. 32. Mox cura Ioſuæ de poſteris per egregiam exhortationem & ſocietatis gentium prohibitionem indicatur. Poſtremò longa beneficiorum Dei commemoratione præmiſſa, nec non percuſſo fœdere, populum reuocat ad Deum. Vltimò mors Ioſuæ, & Eleazari filij Aaronis, oſsiumq; Ioſeph ſepultura indicantur.

DE LIBRO IVDICVM.

LIBER IVDICVM ab illis iudicibus, qui poſt Ioſua dominati ſunt in Iſrael, nomen habet. Continet enim deſcriptionem progreſſus Iſraelitici poſt mortem Ioſuæ ſub iudicibus, qui mirabiliter populum ab hoſtibus defenderunt. Vbi obſeruandum eſt, quod eadem de cauſa Deus conſeruauerit Rempublicam Iſraëlis, qua

eam

eam inſtituit, nempe propter Filium ſuum, qui ex IVDAICO populo naſceretur.

Porrò hoc obſeruandum eſt, quòd populus veteris Teſtamenti fuit ſub quatuor generibus poteſtatis, iuxta rationem temporum.

I. Primùm fuerunt ſub Patria poteſtate, tempore Patriarcharum Moſi & Ioſue.

II. Deinde ſub Iudiciaria poteſtate, tempore horum Iudicum.

III. Sub Regia poteſtate, tempore Regum.

IIII. Sub Pontificia poteſtate, tempore Pontificum vſq; ad Chriſtum, qui vnus pro omnibus primò Pater æternus eſt. Secundò iudex viuorum & mortuorum. Tertiò Rex Regum. Quartò Pontifex æternus.

Fuerunt autem Iudices numero ſedecim.

1. IVDAS,
2. Simeon.
3. Othoniel.
4. Aroth.
5. Sanyar.
6. Delbora Prophetiſſa.
7. Barach.
8. Gedeon, qui & Hierobal.
9. Abimelech.

10. *Tholu.*
11. *Iayr.*
12. *Iephte.*
13. *Abapſan.*
14. *Achyalan.*
15. *Abdon.*
16. *SAMSON.*

Diuiditur autem liber iudicum ſecundum ordinem perſonarum, pro ut in Iſrael dominatæ ſunt.

Ab initio libri vſq; ad ſextum caput deſcribuntur hiſtoriæ ſeptem. Iudicum, Iudæ, Simeonis, &c. inter quos Delbora Prophetiſſa Canticum egregium canit, Capite quinto.

A Sexto capite vſq; ad Decimum tertium præter Hiſtoriam Gedeonis & filij eius Abimelech, deſcribuntur & alij tres iudices, Thola, Iayr & Iephte, de immolanda filia, cap. 11.

A Decimotertio vſq; ad 17. Hiſtoria Samſonis pulcherrima deſcribitur, Et per hoc ſeorſum commendatur Samſon, quòd Chriſti typum geſßit.

A Capite Decimotertio vſq; ad finem libri præter idolum Michæ & filios Dan, deſcribitur horrenda & lamentabilis hiſtoria, de vxore Leuitæ, propter quam ſtupratam, collapſam,

mor-

mortuam & in duodecim partes diuiſam, tota ferè Tribus BENIAMIN deleta eſt, vt vel ex hoc vno exemplo Deum adulteria grauiſſimè & horrendiſſimè punire diſcamus.

Huc vſq; liber Iudicum, in quo ſunt multa exempla nobis propoſita, quæ nos ad pœnitentiam inuitant, vbi Deum videmus grauiſſimè puniuiſſe ſemper Idolatriam & alia horrenda ſcelera. Pœnitentibus verò miſericordem fuiſſe, vt meritò vocetur liber de ira & miſericordia Dei.

DE LIBELLO RVTH.

Libellus RVTH nomen habet à Ruth, muliere Gentili, nempe Moabitide, ſeu ex populo Moab, qui fuit filius Loth, Gene. 16. Hic libellus continens tantùm 4. capita, præter hoc quod exemplum eſt œconomicæ induſtriæ, etiam hoc declarat, quòd GENTES eo tempore Deo curæ fuerint, & quòd Euangelium etiam Gentibus reueletur, poſtquam hæc Ruth, & ſimiles ex Gentibus, Abrahæ ſemini iunguntur.

Continet autem hic libellus partem Genealogiæ Dauidis, quæ ab Euanegliſta tranſlata eſt in Genealogiam Chriſti, vt ita hunc quoq; libellum Chriſtum reſpicere videas, & Chriſtum ex peccatoribus & peccatricibus ad abolenda pec-

peccata naſci iam olim decreuiſſe ſcias, adeoq; ſalutem ad Gentes quoq; pertinere non dubites.

Diuiditur autem in duas particulas.

I In duobus prioribus capitibus exemplum eſt de Ruth, quòd nurus omnes erga Socrus ſuas humiliter & officioſè ſe gerere debeant. II. In poſterioribus exemplum caſtitatis in Boas.

DE LIBRIS REGVM

LIBRI hiſtoriales quatuor, qui REGVM libri inſcribuntur, ſecundum vulgatam editionem, ſunt apud Ebræos duo tantùm libri, quorum prior Samuelis dicitur, & apud Latinos in duos libros diuiditur, qui Samuelis libri dicuntur. Poſterior verò Regum, qui itidem in duos libros diuiditur, qui Regum libri dicuntur.

Fuit autem Samuel Propheta Dei ſub Saule Rege fideliſſimus & conſtantiſſimus, à quo priores duo libri nomen habent, in quorum altero Saulis, in altero verò Dauidis hiſtoria deſcribitur.

Poſteriores verò duo libri propriè Regum libri dicuntur, quia omnium aliorum Regum, tàm in Iuda, quàm Iſrael hiſtorias continent.

In

IN primo libro Samuelis deſcribitur inchoatio tertiæ poteſtatis nimirum Regiæ, ſub impio Rege Saule, ſub quo Regnum et Monarchia in Iſrael inſtituta eſt.

IN ſecundo libro Samuelis transfertur regnum à familia Saulis, in familiam Dauidis, Regis & Prophetæ piſſimi, qui corona Prophetarum meritò vocatur.

IN primo libro Malachim, hoc eſt, iuxta vulgatam editionem, in tertio libro Regum, deſcribitur primùm hiſtoria S A L O M O N I S Regis, ſub quo templum in Ieruſalem Domino ædificatum eſt. II. Deinde regnum in duas partes, ſcilicet Iuda & Iſrael diuiſum eſt, & aliquot regum vtriusq; partis hiſtoriæ deſcribuntur.

IN ſecundo libro Malachim, id eſt, in quarto libro Regum vulgariter, ordine Reges omnes deſcribuntur, in Iſrael & in Iuda. Præterea deuaſtationes & abductio populi Iſrael in Aſſyriacam captiuitatem: Iuda verò in Babylonicam captiuitatem. Interim ornantur hi libri promiſſione de Chriſto, quæ facta eſt Dauidi, 2. Reg. 7.

CATALOGVS REGVM
populi Iudaici.

SAVL *impius* 1. *Reg.*9.
DAVID *pij Reges.* 2.*lib.Reg.*
SALOMON 3. *lib.*

Hi tres regnauerunt ſuper totum Iſraeliticum & Iudaicum populum, ante diſsipationem Tribuum. Poſtea decem tribus à duabus defecerunt, & facta ſunt duo Regna, vt regnum IVDA, *id eſt, duæ Tribus, ſcilicet,* IVDA, *&* BENIAMIN. *Et Regnum* ISRAEL, *hoc eſt, aliæ decem Tribus.*

REGES IVDA.

1. ROBOAM *impius*, 3. *Reg.* 12. & 14.
2. ABIAS *impius*, 3. *Reg.* 15.
3. ASA *pius*, 2. *Reg.* 15.
4. IOSAPHAT *pius*, 2. *Reg.* 22.
5. ZAMBRIAS *impius*, 3. *Reg.*16.
6. IORAM *impius*, 4. *Reg.* 11.
7. OCHOZIAS.
8. IOAS.4. *Reg.* 12.
9. AMASIAS, *partim pius, partim impius.* 4. *Reg.* 14.
10. AZARIAS, *qualis pater, talis filius*, 4. *Reg.* 15.
11. IOATHAM, *qualis talis &c.* 4. *Reg.* 15.

12. ACHAS *impius*, 4. *Reg*. 16.
13. EZECHIAS *pius*, 4. *Reg*. 18.
14. MANASSES *impius*, 4. *Reg*. 21.
15. AMON, *qualis pater talis, filius*, 4. *Regum* 21.
16. IOSIAS *pius*, 4. *Reg*. 22.
17. IOACHAS *impius*, 4. *Reg*. 23.
18. IOACHIM *impius*, 4. *Reg*. 23.
19. IOACHIM, *filius ſimilis patri*.
20. ZEDECHIAS *impius*, 4. *Reg*. 24.

Hic Zedechias vltimus Dux Rex Iuda, ductus eſt cum populo Iuda in Babylonem, 4. *Reg*. 25. *Manſitq́; in captiuitate populus Iuda annos ſeptuaginta, iuxta prophetiam Hieremiæ*.

REGES ISRAEL.

1. HIEROBOAM *impius*, 4. *Reg*. 13.
2. NADAB *impius*, 3. *Reg*. 15.
3. BASSA *impius*, 3. *Reg*. 15.
4. HEBAN *impius*, 3. *Reg*. 16.
5. ZAMBRI *impius* 3. *Reg*. 16.
6. ACHAB *impius*, 3. *Reg*. 18.
7. OCHOZIAS 4. *Reg*. 3.
8. IORAM *impius*, 4. *Reg*. 3.
9. IEHV, *pro parte pius, pro parte impius*, 4. *Reg*. 10.
10. IOACHIM *impius*, 4. *Reg*. 13.
11. IOAS *impius*. 4. *Reg*. 12.

12. HIEROBOAM *impius*, 4. *Reg.* 14.

13. ZACHARIAS, *partim pius, partim impius*, 4. *Reg.* 14.

4. SELLON *impius*; 4 *Reg.* 15.

15. MANACHEM *impius*, 4. *Reg.* 15.

16. PHACEAS *impius*, 4 *Reg.* 15.

17. PHACEA *impius*, 4. *Reg.* 15.

18. OSE *impius*, 4. *Reg.* 15.

Sub hoc vltimo Rege translatus eſt Iſrael in Aſſyrios, manens in captiuitate, 4. *Reg.* 17.

PRIMVS LIBER SAMVELIS in tres principales partes commodiſsimè diuidi poteſt.

Ab initio vſq; ad nonum caput hiſtoria Samuelis, qui iudex & Propheta fuit in Iſrael, deſcribitur, vt:

Natiuitas	*SAMVELIS.*
Vocatio	
Oblatio	
Senectus	

Interea etiam deſcribitur pugna populi Dei contra Philiſtim, & Miracula ad arcam facta, nec non infortunium Heli Sacerdotis ex indulgentia filiorum. In fine huius partis prædicitur populo ius à Samuele.

II. A capite Nono vſq; ad Sedecimum hiſtoriæ Saulis prima pars deſcribitur, vt:

1. Voca

1. *Vocatio.*
2. *Vnctio.*
3. *Prophetatio.*
4. *Confirmatio.*
5. *Victoria.*
6. *Regnum.*
7. *Manſuetudo.*
8. *Transgreſsio.*

} *Regis* SAVLIS.

III. A Decimo ſexto capite vſq; ad finem deſcribitur altera pars hiſtoriæ Saulis, in qua non ſolùm in pugna contra Philiſtim, ſed multò magis in perſequendo Dauide verſatur vſq; ad mortem. Vbi non tantùm vnctio Dauidis, victoria contra Goliath: Et confœderatio cum Ionatha, filio Saulis, Sed etiam multiplex, varia & periculoſa fuga Dauidis, nec non eius liberatiò deſcribitur, vt quiſq; videat, quomodo mirificauerit DOMINVS *ſeruum ſuum, & eum ad inferos deduxerit & reduxerit, donec per crucem erectus ad regni faſtigium euaſit in Regem piĳſsimum & Prophetam ſanctiſsimum.*

SECVNDVS LIBER SAMVELIS, quì totus continet hiſtoriam Dauidis, commodè in tres partes principales diuidi poteſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

I. Ab initio vſq; ad vndecimum Caput præter vindictam de proditoribus & interfectoribus Saulis, vnctio & inauguratio Dauidis in regnum poſt mortem Saulis deſcribitur. Deinde felix ſucceſſus, plenus humanitate, pietate, voluntate in ædificanda domo Domini. Victorijs ſuper Philiſtæos, & alios, Miſericordia, fidelitate, beneficijs &c. Cui facta eſt etiam promiſſio de Chriſto cap. 7. cuius fit mentio ad Ebræos 10.

II. Ab vndecimo capite vſq; ad Viceſimum ſecundum deſcribitur Adulterium & Homicidium Dauidis, & poſt actam pœnitentiam ad Parabolicam prædicationem Nathan Prophetæ, multiplex infortunium à proprijs filijs, qui ſtuprum intulerunt vxoribus Dauidis, Et ſeorſum periculum ſeditionis à filio Abſolone cum alijs peccati pœnis, & regni ruina. Item, fame & alijs calamitatibus, quæ ſequutæ ſunt adulterium & homicidium Dauidis.

III. A Viceſimo ſecundo capite vſq; ad finem ſequuntur verba, Primùm Carminis, & Gratiarum actionis. Deinde nouiſſima verba Dauidis, præter grauiſſimam in numerando populo offenſionem Dei, et grauiſſimam peccati pœnam, quam inter tria pœnarum genera data optione Dauid elegit. Vt & hic egregium de Ira & miſericordia Dei librum habeamus.

TERTIVS liber Regum, qui primus Melachim vocatur, nunc hiſtoriam Salomonis, nunc aliorum quorundam Regum continens, in tres principales partes diuidatur, vt Prima pars ſit de Salomone. Secunda de filio Salomonis Roboam, & aliquot alijs Regibus. Tertia de impio Rege Achab, deq; Regina impijſſima Ieſabel & Helia Propheta.

Salomonis hiſtoria diuiditur in tres partes.
- 1. Ante ædificationem templi.
- 2. In ædificatione templi.
- 3. Poſt ædificationem.

Ante ædificationem templi, ab initio vſq; ad Quintum caput, præter hiſtoriam de ſenectute Dauidis, in 1. Capite, Et de morte eius in 2. deſcribitur inauguratio regni Salomonis, ſapientia, iuſticia & gloria eius. Cuius & Chriſtus mentionem facit Matth. 6.

In ædificatione templi primùm agitur cum Rege Hyram de Materia. Deinde de forma. Poſtremo de fabrica & ſtructura, à Quinto capite vſq; ad octauum.

Poſt ædificationem Templi ab octauo capite vſq; ad 12. ſequitur primùm benedictio Templi, cum oratione Salomonis. Inde ciuitatum extructiones, & magnificentia Salomonis, quam ſecuta eſt Libido, nec non horrenda idololatria, propter quam ſciſſum eſt regnum Iſrael in

 duas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

duas partes, & ſuſcitatus eſt Hieroboam contra Salomonem, Sic ſolent florentiſsima regna propter Idololatriam declinare, ſuccumbere, & tandem perire. Poſtremò ſeruatur Salomon propter benedictum Semen mulieris, & in pace moritur, atque in ciuitate Dauid patris ſui ſepelitur.

Secunda pars à Duodecimo vſq; ad Decimum ſeptimum caput continet præter Hiſtorias aliquot Regum, ſeparationem regni Iſraël à regno Iuda.

Tertia pars à capite Decimo ſeptimo, vſq; ad finem libri, continet non tantùm Regis Achab, & Reginæ Ieſabel impietatem, iniuriam & tyrannidem, ſed etiam HELIÆ Prophetæ orationem, conſtantiam, & tandem fugam atq; perſonale quadraginta dierum ieiunium. Vt hic liber ſit admodum celebris propter Regem Salomonem & Heliam Prophetam, qui non tantùm in terra, ſed etiam in cœlo, dominatus eſt.

QVARTVS liber Regum, qui eſt ſecundus Melachim, Hiſtorias aliorum Regum Iſraël & Iuda, poſt impium Regem Achab, continet, & celebris eſt propter vtramq; translationem, Alteram ipſius Iſraël in Aſſyriam, capite 17. Alteram Iudæ in Babylonem, capite vltimo.

Porrò

Porrò præter Hiſtorias HELIÆ *&* HELISÆI *Prophetarum, vſq; ad* 10. *caput ordine ſucceßionis inuicem ſequuntur ſe Reges, partim in Iſrael, partim in Iuda, Nunc pij, Nunc impij, Nunc pijßimi, vt Ioſias, Ezechias, Nunc impyßimi, vt Ioas & Manaſſes &c. vſq; ad finem Libri, ſub quibus Regibus omnes Prophetæ ac Elias, & deinceps, qui fuerunt ante captiuitatem Babylonicam, prophetarunt, & pleriq; illorum, vt Eſaias, Ieremias, Amas, Zacharias, & cæteri Martyrio coronati ſunt.*

DE LIBRIS PARA- *lipomenon.*

PARALIPOMENON *à relinquendo nomen habet, quia tractat id, quod in Libris Regum ſit relictum ſeu omiſſum, à παρὰ, id eſt, iuxta: & λείπομαι relinquo, omitto.*

Poſſent autem dici libri Chronicorum ſeu Annalium, quia continent hiſtorias annales. Vnde titulus eſt Ebræis, Dibre Haiamaim, id eſt, verba Dierum, Quia in his duobus libris deſcribuntur ſigillatim geſta & facta Regum Iſrael

Incertum eſt autem, an hi duo libri ſint ille vnus, de quo fit mentio in libris Regum, cùm dicitur: Nonne hæc ſunt ſcripta in libro Verborum dierum Regum Iuda?

HI DVO LIBRI SIC diuiduntur.

Prior, qui triginta capita habet, continet hiſtorias Saulis & Dauidis, præter tribuum enumerationem.

Poſterior, qui triginta ſex capita habet, continet hiſtorias Salomonis, & omnium aliorum Regum in Iuda & Iſrael.

SVMMA PRIMI LIBRI hæc eſt.

I. Ab initio vſq; ad duodecimum caput præter hiſtoriam in decima caoite, de Sacerdotibus & Leuitis, in vndecimo de morte Saulis, deſcribuntur eoumerationes Patrum & Patriarcharum ab initio Mundi, ſeorſum vero duodecim tribuum Iſrael.

II. A duodecimo capite vſq; ad viceſimum quartum, Hiſtoria Dauidis, vt eſt in ſecundo libro Samuelis amplificatur.

III. A viceſimo quarto capite vſq; ad finem, principium Dauidis catalogus ponitur. Item, Oblationes, & tandem mors vltima linea rerum Dauidem inuadit.

SVMMA SECVNDI LIBRI Paralipomenon.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

I. Ab initio vſq; ad decimum caput amplificantur ea de Rege Salomone, quæ in maiore parte tertij libri Regum continentur.

II. A decimo vſq; ad finem aliorum regum geſta & facta deſcribuntur, quæ in fine tertij & per totum quartum librum regum ſunt ſcripta.

DE LIBRO ESDRAE.

DVO libri: Alter Eſdræ primus, Alter Eſdræ ſecundus, qui & Nehemiæ dicitur, in vnum librum apud Ebræos coarctantur, Tertius verò & quartus liber, Eſdræ apud Ebræos non ſunt, etiamſi tertius pro maiori parte ex libro Paralipomenon ſit conflatus.

Libri Eſdræ & Nehemiæ iuſto hiſtoriarum ordine libros Regum & Paralipomenon ſequuntur. Sicut enim libri Regum & Paralipomenon continent hiſtorias rerum Iſraeliticarum, quæ geſtæ fuerunt ante captiuitatem Babylonicam: Ita hi duo libri, Eſdræ & Nehemiæ, tradunt ea quæ geſta ſunt in populo Iudaico poſt captiuitatem Babylonicam. Nam Eſdras & Nehemias (qui ſcribæ Ieremiæ fuiſſe dicuntur) reducunt populum è Babylonica captiuitate, & inſtaurant ciuitatem Ieruſalem & Templum, politica videlicet, & Eccleſiaſtica. Quibus auditores & hortatores ſunt Prophetæ Haggæus & Zacharias. Hæc autem reædifi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

catio facta eſt propter Chriſtum, qui propediem erat venturus, in Bethlehem naſciturus, & in ſecundo iſto Templo Ieroſolymitano prædicaturus, ac tandem extra Ieruſalem paſſurus.

SVMMA LIBRI Eſdræ.

Capita ſunt decem, quæ ſic diuiduntur. I. Ab initio vſq; ad quartum caput deſcribitur liberatio populi Iudaici per Cyrum, Regem Perſarum. Deinde populus Duce Zorobabele numeratur & congregatur in Ieruſalem, oblationes & feſtiuitates repetens. Et hic obſeruetur mirabile iudicium Dei, & beneficium erga Gentes per captiuitatem Iudaici populi. Sicut enim Nabuchdonoſor & Euilmerodach antè liberationem opera Danielis conuerſi ſunt, Darius verò Rex Medorum, & Cyrus Rex Perſarum poſt liberationem: Ita profuit Gentibus Iudæorum captiuitas.

A quarto capite vſq; ad nonum, deſcribitur reædificatio Templi poſt impedimentum Quadraginta duorum annorum ſub Dario Iuniore, ad exhortationem Aggæi & Zachariæ Prophetarum, Vt videas inuidiam & aſtutiam Satanæ, verum Dei cultum, quantum poteſt, impedientis. Deinde Templum per Eſdram ornatur denuò

denuò, Dario pro ſua pietate ſumtus ſuppeditante, & ablata reddente.

A nono capite vſq; ad finem deſcribitur Zelus Eſdræ in ſeparandis & amouendis alienigenis mulieribus, vbi ſeorſum obſeruandi ſunt loci de oratione, & de vera pœnitentia. Et obſeruandum eſt in hoc toto libro, quomodo Deus nunc punit ſuos electos delinquentes, vt hîc per captiuitatem Babylonicam: nunc recipit eos in gratiam, vt hîc per Eſdram & Nehemiam.

SVMMA LIBRI NEHEMIAE, qui & ſecundus liber Eſdræ dictus eſt.

I. Ab initio libri vſq; ad octauum caput, poſt fidelem Nehemiæ Iudæi orationem, cum agnitione peccatorum ſuorum factam, impetrat ab Ethnico domino ſuo, ARTAXERXES Rege (cuius Pincerna fuit in Perſia) veniam redeundi ad ſuos in Iudæam, vt factum ſequi fidelem orationem videamus. Deinde veniens Ieroſolymam, incepit ciuitatem non ſine cruce, perſequutione, & multis impedimentis, reædificare, ita vt populus non ſolùm Hoſtibus ita moleſtatus ſit, vt altera manu gladium tenere, altera verò ædificare ſit coactus: Sed etiam tanta fame & annonæ caritate preſſus, vt Nehemias, capite quinto, edicto mandauerit, vt omnes qui ad

vſu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

vſuram acceperant, totum ipſis pauperibus redderent: Poſtremò, etiamſi non fuit tutus ab inſidijs iniquorum hominum, tamen in opere proceſſit, donec excubias agi, portasq; nocturno tempore claudi iuſsit.

II. A ſecundo capite vſq; ad vndecimum reſtituitur Religio, recitatur Lex, prædicatur populo, fœdus etiam renouatur. Nam ſine religione & verbo Dei, omnia replentur erroribus.

III. Ab vndecimo capite vſq; ad finem libri primùm diſtinguuntur habitationes populi. Deinde numerantur Leuitæ. Poſtremò ſeparantur alienigenæ mulieres. Curatur pro Leuitis, & obſeruatio Sabbati renouatur.

Tertius liber Eſdræ, qui ſic vocatur, nihil aliud continet, quàm illorum amplificationem, quæ ſunt in libro Nehemiæ comprehenſæ, præter ea quæ in primo capite ex libris Paralipomenon repetuntur.

Quartus liber Eſdræ, qui non ipſius Eſdræ videtur eſſe collectus ex pluribus, & amplificationem eorum, quæ ſunt in primo libro Eſdræ ſufficienter deſcripta, continet, vt non ſit veriſimile, Eſdram vel tertio eadem repetiuiſſe. Sed vtut ſeſe res habet, hi duo poſtremi libri, vt non ſunt in Ebræo, nec Germanico Lutheri, ita nullius ferè ſunt vtilitatis.

Igitur

Igitur ad libros qui ſequuntur, vt 1. Tobiæ. 2. Iudith. 3. Heſter, qui etiam inter hiſtoriales computari poſſunt, tranſeamus, & quid ad ædificationem in ſumma contineant, breuiter percurrendo videamus.

DE LIBRO TOBIAE.

LIBER Tobiæ ſiue ſit Hiſtoria, ſiue alioqui excogitatum quiddam, vt eſſe videatur Comœdia, ſuam habet vtilitatem. Indicat enim quomodo ſoleat accidere pio ruſtico, aut alicui in coniugio viuenti, nimirum, vt affligatur, Sed exitus tandem eſt felix, vt diſcant hic coniuges habere patientiam in fide & ſpe æternæ vitæ. Eſtq; ita liber Tobiæ ſpeculum ſtatus coniugalis, & exemplum libri Ieſu Syracidæ, pro patrefamilias.

Sunt quatuordecim capita, quæ ſic diuidantur, poſtquam ſciuerimus, Tobiam ſub Salmanaſſer rege Aſſyriorum cum alijs Iſraelitis, ductum in Aſſyriam captiuum, & illic inter impios cum cruce & perſecutione vixiſſe.

I. Ab initio vſq; ad quintum caput deſcribitur Tobiæ patris ſeu ſenioris,

1. Religio.
2. Coniugium.
3. Pietas.
4. Crux ſub Sennaherib.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

5. *Officium pietatis in ſepeliendis mortuis pijs.*
6. *Cœcitas.*
7. *Oratio.*
8. *Ieiunium.*
9. φιλοσοργία, *hoc eſt, paternus amor erga filium.*

II. A Quinto vſq; ad decimumtertium deſcribitur Tobiæ Iunioris, 1. Profectio in Rages ciuitatem Medorum, ad domum Gabelis. 2. Liberatio per Angelum à piſce. 3. Coniugium cum Sara Raguelis filia. 4. Oratio. 5. Reditus. 6. Sanatio patris. 7. Angeli diſceßio, &c. quæ omnia coniugij ſtatum, qui per Angelos etiam adminiſtratur, nobis commendant, vt ſit inter nos honorabile, Ebre. 13.

III. A decimotertio capite vſq; ad finem, deſcribitur ſenioris Tobiæ. 1. Gratiarum actio. 2. Prophetatio de Ieruſalem. 3. Anni. 4. Obitus. 5. Sepultura, cum Hiſtoria de Niniuæ perditione, Ieroſolymæ reſtauratione, iuniorisq́; Tobiæ reditu ad ſuos, morte, &c. Sic Deus ipſe gubernat œconomiam, & adeſt fidelibus coniugibus in omnibus ſuis afflictionibus.

DE LIBRO IVDITH.

LIBER Iudith ab ipſa IVDITH nomen habet & inter Apocrypha computatur.

Du-

Dubitatur enim an ſit Hiſtoria, an verò excogitatum quiddam, ſicuti habet tragœdiæ formam: Vtut autem ſeſe res habet, eſt liber vtilis, & in Nicena Synodo confirmatus, vt inter ſacros Bibliorum numeretur libros. Depingit enim impiorum tyrannidem, horrendum verò exitum. Deinde piorum fiduciam & victoriam, tametſi ſub cruce exercentur.

Capita ſunt ſedecim, quæ ſic diuiduntur.

I. Ab initio vſq; ad octauum Caput continet primùm in genere victoriam Regis Nabuchodonoſor, per Holofernem principem. II. Deinde minas & indignationem Holofernis contra Iſraelitas. III. Poſtremò Iſraelitarum nunc reſiſtentiam, nunc trepidationem, vt fit in cruce Sanctorum propter infirmitatem carnis, Diabolo per ſuos nimium ſæuiente.

II. Ab octauo vſq; ad Decimum tertium, deſcribitur ipſius Iudith (quæ fuit vidua Iudæa, de tribu Simeon) conſtantia & ſpes liberationis. 2. Oratio. 3. Aſtutia. 4. Succeſſus. 5. Audacia in obtruncando Tyranno. 6. Reditus in ciuitatem Bethuliam, ut certò ſtatuamus, Deum ſaluare poſſe tàm in paucis, quàm in multis: tàm per mulieres, quàm per viros, vt victoria ſit à DOMINO, cuius virtus in infirmitate noſtra perficitur.

A de-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

III. A Decimo tertio capite vſq; ad finem canunt Iudæi trumphum poſt victoriam, & hoſtibus interfectis agunt gratias Iudith, & ipſa Iudith Deo gratias agit, & tandem in bona ſenectute ex hac vita diſceßit. Laus, Gloria & Honor DEO, qui profligatis impijs, ſuos electos, quibuscunq; tandem medijs defendit & ſeruat.

DE LIBRO HESTER.

LIBER Heſter ab Heſter, muliere Iudæa nomen habet, quæ ducta eſt in vxorem ab Ahaſuero, qui aliàs dicitur Artaxerxes, Cyri in Imperio Perſico ſucceſſor. Quæ enim in hac hiſtoria continentur, contigerunt in Monarchia Perſica, poſt reditum Iudæorum ex Babylonia, ſed ante inſtaurationem populi.

Porrò Deus, vt conſeruaret populum ſuum, in quo Christus naſceretur, & hic mirabiliter propulſauit periculum, quod in omnes Iudæos, qui reliqui adhuc erant in Perſia, intendebatur, vt hoc exemplo conſolaretur eos, qui domum redierant, & excitaret eos, vt confidenter & alacriter pergerent in reſtauranda ea politia, in qua Chriſtus prædicaturus eſſet Euangelium, & inchoaturus ſuum regnum.

Quantum ad libri diuiſionem attinet, obſeruandum eſt, nouem priora capita tantum in

Ebræo

Ebræo haberi, Reliquum verò vſq; ad finem in Ebræo non haberi. Ideoq́; & in Germanico Lutheri à reliqua parte ſeparatum, & per ſe poſitum in fine veteris Teſtamenti.

Sunt alioqui Sedecim capita, ſicut & in libro Iudith, quæ ſic diuidantur, quaſi in modum Comœdiæ. Vt primus actus ſit vſq; ad Quartum caput, in quo Regina VASTHI marito ſuo inobediens repudiatur, virginumq́; pulcerrima HESTER eligitur in Reginam. Sed per exaltationem Aman, & inſidias ipſius, lugent Iudæi, dum omnes de vita propter literas Regio edicto contra eos emiſſas periclitantur, Vt in hoc exemplo Vaſthi & Heſter videamus, quomodo Deus mirabiliter deponit potentes de ſede, & exaltat humiles. In Aman verò, quomodo Deus ad tempus permittit Tyrannos florere & ſæuire, vt tandem eò grauius cadant & puniantur.

Secundus actus eſt à capite quarto vſq; ad nonum, in quo ſequitur conſolatio, per hoc quòd Regina Heſter à Mardochæo multis tandem precibus inducta, ſuorum Iudæorum patrocinium ſuſcipit, & Mardochæo Regis amicitiam conciliat. Vnde tandem Aman ſuſpenſo, poſtquam inſidiæ eius Regi ſunt manifeſtatæ, datisq́; literis, quæ prioribus contrariæ fuerunt, Iudaicus populus mortis periculo liberatur, &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

eorum luctus in gaudium conuertitur, vt ita verum ſit de Aman, quod Pſalmus habet: Incidit in foueam, quam fecit. De populo Iudaico verò: Laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Tertius Actus eſt in nono capite, de Vindicta, quam Iudæi nunc in filios Aman, nunc in reliquos hoſtes ſuos exercuerunt. Huc vſque in Ebræo.

Quartus Actus eorum quæ ſunt in Ebræo, de ſomnio Mardochæi, vnà cum interpretatione, deq; literis contra Iudæos euulgatis, & tandem de oratione Mardochæi, vſq; ad Decimum quartum caput.

Quintus Actus vſque ad finem, de luctu & oratione Heſter, de interceſſione eius ad Regem Ahaſuerum pro Iudæis, & literis euulgatis contra priores, de ſalute Iudæorum, adeoq; de conſtitutione Feſti diei, in memoriam tanti beneficij Iudæis à Deo per Heſter & Ahaſuerum, nec non Mardochæum, exhibiti. Sic & hodie & ſemper adeſt Deus ſuæ Eccleſiæ, & ſuo populo ad iuuandum in omni neceſſitate. Sit Chriſto gloria in æternum, Amen.

DE LIBRO IOB.

LIBER Iob ab ipſo Iob nomen habet, de quo Ezechielis capit. 14. Si fuerint tres viri iſti in medio eius, Noe, Daniel & Iob, ipſi iu-

ſtitia

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ſticia ſua liberabunt animas ſuas, ait Dominus exercituum. Quis autem hunc Librum ſcripſerit, an Moſes (vt quidam putant) incertum eſt, Nec multum refert hoc ſcire, cùm conſtet hunc librum Spiritus ſancti eloquia continere.

Summa libri eſt, quòd tractat hanc quæſtionem: An etiam pij à Deo adfligantur? Id probat Iob firmis argumentis, quod Deus etiam pijs innocentibus adflictiones immittere ſoleat, tantùm ad ſuam gloriam, vt Chriſtus Iohan. 9. de cæco nato loquitur.

Sed huic ſententiæ opponunt ſe amici Iob, & multis veriſimilibus argumentis contendunt, Iuſtos à Deo non adfligi, Et ſi adfligantur, id propter illorum peccata fieri.

Præmittitur autem beati viri multiplex calamitas & incomparabilis patientiæ ſpecimen & virtus. Deinde conſpecta viri iuſti miſeria, offeruntur occaſiones multiplicium diſputationum, præſertim de ſumma & inexplicabili prouidentia, ſapientia etiam, & ineffabili ſcientia Dei. Aduenientes enim tres amici Iob, viri ſapientia humana admirabiles, varia cum ſancto viro colloquia miſcent. Superuenit & quartus, nempe Elihu, & contra eum acerrimè contendit. Atq; tota huius libri ſumma inter hos quinque viros agitatur. Contentionem tandem dirimit ipſe Deus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Continet autem hic Liber Quadraginta duo capita, quæ ſic diuiduntur.

In primis tribus capitibus continetur hiſtoria de varijs afflictionibus Iob, & tentationibus Satanæ, primùm liberos & poſſeßionem Iob, vbi verò hæc omnia patientißimè tulit, tandem & perſonam ipſius inuadentis, vbi factus impatiens ob doloris magnitudinem, non ſolùm maledicit horridiliter diei ſuæ natiuitatis, ſed etiam laudat mortem contra vitam hanc, cuius eum omnino cepit ſatietas. Vbi obſeruandum eſt, quomodo inſtet Satan tentando, donec hominem contra Deum enormiter peccare faciat.

A quarto capite vſq; ad octauum deſcripta eſt prima diſputatio inter Iob & amicum ſuum Eliphan Themoniten. Argumentum eſt, quod Eliphas oppoſuit Iob, Deus punit homines tantùm propter illorum peccata. Iob autem reſpondens, Ita ſe hoc habere negat, & queritur de amicorum moleſtia, quòd magis eum terreant, quàm conſolentur.

Ab octauo capite vſq; ad vndecimum, deſcripta eſt ſecunda diſputatio inter Iob & ſecundum amicum Bildad Suiten, de eodem argumento, quod Deus Iob propter peccata ſua puniat,

at, Quod iterum negat Iob ita eſſe, cum querimonia, quod ignoret cauſam ſuæ afflictionis.

Ab vndecimo capite vſq; ad decimum quintum, ſequitur tertia diſputatio de eodem argumento, inter Iob & tertium amicum Zophar Naamathiten, cui Iob proponit hanc quæſtionem. Quare bonis interdum malè ſit? Deinde ſoluit ipſius argumentum, & tandem queritur de miſeria omnium hominum in terra.

A decimoquinto vſq; ad Viceſimum ſecundum iterum ordine incipiunt tres amici Iob contra illum diſputare. Primus Eliphas arguit Iob eſſe peccatorem. Id quod Iob non negat, ſed interim redarguit Eliphan, & ſocios eſſe malos conſolatores. Secundus Bildad, commemorat quemadmodum ſoleat Deus multis plagis impios punire, et vult inferre Iob eſſe impium, quia multum à Deo puntur. Iob reſpondit, in ſilentio ſuam eſſe fortitudinem. Tertius Zophar arguit: Malis benè eſſe quidem, ſed non diu, & Iob talem eſſe contendit. Iob oſtendit contrarium in vtraq; parte verum eſſe, ſcilicet & impijs diu benè eſſe in hac vita, Et ſe non eſſe impium.

A viceſimo ſecundo vſq; ad 32. duo illi amici Iob, Eliphas & Bildad, tertiò ipſum Iob adhuc vehementius aggrediuntur, eadem opinione, qua prius ex humana ratione nitebantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Sed fruſtra. Sat enim Iob infracto animo, tametſi iacet in ſumma miſeria, Et nunc docet eos, nunc iterum addit querimonias, nunc ſe purgat coram amicis, quod fuerit inculpatæ vitæ.

A Triceſimo ſecundo vſq, ad finem, concionatur tandem Deus ipſe coram Iob, commemorans omnia opera ſuæ potentiæ, volens ipſum docere, quòd iniuſtè ab eo ſit accuſatus. Ad quam concionem Iob vltimo capite pœnitentiam agit & reſipiſcit ac in integrum reſtituitur, nobis omnibus in exemplum veræ pœnitentiæ. Tantum de libro Iob, in quo habetur de cruce Sanctorum, & de carnis impatientia, quæ condonatur Sanctis à Deo. Sit etiam gratia Deo in æternum.

DE PSALTERIO *Dauidis.*

PSalterium à Pſallendo nomen habet, quod canere ſignificat, quia Carmine conſcriptum eſt ad canendum, Antiquitus vocatum eſt SOLILOQVIVM, quia ſolius Chriſtiani hominis cum ſolo Deo colloquium habetur. Dicitur & PARVA BIBLIA, quia breuiter omnia, quæ in Biblijs habentur, continet, vt:

1. *Hiſtorias.*
2. *Legem.*
3. *Promiſsiones.*

4. *Fidem*.
5. *Conſolationes.*
6. *Pœnitentiam.*

Autor Pſalterij DAVID Rex & Propheta eſt, dictante SPIRITV ſancto, Matth. 22. Quomodo Dauid in Spiritu vocat eum DOMINVM?

Sunt autem Pſalmi numero centum & quinquaginta, qui tripliciter diuidi poſſunt.

Prima diuiſio.

Alij vocantur propriè Pſalmi, alij verò Hymni. Pſalmi dicuntur, quoties Dauid aliquid à Deo petit. Hymni verò, quoties pro accepto beneficio gratias agit.

Secunda diuiſio.

Pſalterium diuiditur apud Ebræos in Quinq; libellos, qui diſcernuntur in vulgata editione Latina per Amen, Amen, ſeu Fiat, fiat.

I. Primus libellus continet Quadraginta Pſalmos & vnum, qui ſunt omnes ipſius Dauidis. Vnde & totum Pſalterium ei adſcribitur. Et durat hic primus Libellus vſque ad Pſalmum: Quemamodum deſiderat Ceruus, &c.

II. Secundus libellus continet 31. Pſalmos, qui in principio filijs Choræ Cantoribus adſcribuntur. Deinde ſunt Dauidis omnes præter

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

vnum Aſſaphi, & vltimum Salomonis, & durat hic ſecundus libellus vſque ad Pſalmum : Quam bonus eſt Iſrael Deus &c.

III. Tertius libellus continet 17. Pſalmos, quorũ vndecim Aſſapho, tres filijs Choræ, vnus Dauidi, & duo poſtremi, duobus alijs cantoribus adſcribuntur. Et durat hic libellus vſq; ad Pſalmum : Domine refugium factus es nobis.

IIII. Quartus libellus continet etiam 17. Pſalmos, quorum primi nouem tribuuntur Moſi ſeruo Dei, Reliqui verò Dauidi. Duratq; hic libellus vſq; ad Pſalmum centeſimum ſeptimum, Confitemini DOMINO &c.

V. Quintus libellus Quadraginta quinq; Pſalmos continet, quorum multi quidem Dauidi tribuuntur, Sed interim quidam incertis etiam autoribus, & ſignantur nunc ante Pſalmum, nunc poſt Pſalmum, nunc vtroq; loco per Ebraicam vocem HALLELVIA, vt videatur eſſe Gratiarum actio Deo pro tali Pſalmo, cuius autor ignoratur. Et durat hic Quintus Liber vſq; ad finem Pſalterij.

Tertia diuiſio.

Pſalmi omnes ſunt Quintuplices. Nam alij ſunt
- *1. Orationes.*
- *2. Gratiarum actiones.*
- *3. Conſolationes,*
- *4. Prophetiæ.*
- *5. Doctrinæ.*

I. Orationes ſunt omnes Pſalmi, quibus aliquid à Deo petimus. Vt, Miſerere mei Deus &c. Item, Exaudi nos Domine. Item, Domine, ne in furore arguas me &c.

II, Gratiarum actiones ſunt omnes Pſalmi, quibus gratias agimus Deo pro beneficijs acceptis, vt: Benedicite, Confitemini &c.

III. Conſolationes ſunt omnes pſalmi, quibus nos inuicem conſolamur. Vt: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. Beatus vir &c.

IIII. Prophetiæ ſunt omnes Pſalmi, quibus Prædictus eſt MESSIAS cum ſuo regno, ſua reſurrectione, aſcenſione. Vt: Domine Deus noſter. Eructauit cor meum verbum bonum. Exurgat Deus, & diſſipentur gentes &c.

V. Doctrinæ ſunt omnes Pſalmi, qui continent Hiſtorias & morum inſtructiones, Vt: Ecce quàm bonum & quàm iucundum. Qui habitat in abdito Altiſſimi, & in vmbra Omnipotentis commoratur, &c. Niſi Dominus ædificauerit domum &c. Item, Super flumina Babylonis.

Super hæc omnia multiplex eſt vſus Pſalterij, vt quoties.

1. Dolet tibi cor.
2. Humana ope deſtitutus es.
3. Ab hoſte preſſus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

4. *A furibus moleſtatus.*
5. *In exilium pulſus.*
6. *Inſidijs aliorum obnoxius.*
7. *Vxore & liberis priuatus.*
8. *Paupertate preſſus.*
9. *Morbis correptus.*
10. *Inuidia multorum preſſus.*
11. *Contemtus habitus.*
12. *Ab officio depoſitus, &c.*

Obſeruandum eſt autem, vulgatam editionem errare in numerandis Pſalmis. Ideò ſecundum Ebraicam veritatem numerari eos oportet.

Obſeruandum eſt & hoc, Dauidem cum ſua Cithara pingi, propter hos Pſalmos, ab ipſo Cithara decantatos.

DE LIBRIS SALOMONIS Regis.

SALOmoni Regi tres adſcribuntur Libri, vt ſunt Prouerbia, Eccleſiaſtes, & Cantica canticorum, Qui ſic inter ſe diuiduntur. 1. Prouerbia pro iuuenili. 2 Eccleſiaſtes pro virili. 3. Cantica verò pro ſenili ætate: Nam liber Prouerbiorum continet doctrinam de obedientia, de bonis operibus & moribus, quibus ornatur Chriſtiana iuuentus. Eccleſiaſtes continet do-

ctrinam de cruce, & conſolationes in tentationibus, quibus in Religione & pietate prouecti tentantur & adfliguntur. Cantica canticorum ſunt quædam ſuaues gratiarum actiones, quibus pij hinc in plena ſenectute migraturi Deo acceptum referunt totum hoc, vnde ſunt hic ſuſtentati.

DE LIBRO PROVERbiorum.

LIBER Prouerbiorum præter hoc, quod continet egregias ſententias, quibus docet partim timorem Dei, & fidem in Deum, partim honeſtos mores in humana vita, clariſſimam habet etiam orationem nomine Sapientiæ, de verbo Dei æterno, quo omnia condita ſunt, & gubernantur, quod eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter.

Diuiditur autem hic liber in hunc modum.

Ab initio vſq; ad decimum caput ſunt quædam communes adhortationes loco præfationis ad ea, quæ decent hominem Chriſtianum, vt ſunt adhortationes ad Sapientiam, Diſciplinam, Intellectum, Honeſtatem & Probitatem, in primo capite.

In ſecundo capite, ad audiendum & diſcendum verbum Dei, additis promiſſionibus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

In tertio capite, ad credendum verbo Dei, ad rectè vtendum bonis & poſſeſsionibus. Ad patiendum aduerſa in cruce.

In quarto capite, ad obedientiam erga parentes additis promiſsionibus.

In quinto capite, ad caſtitatem, contra ſcortationem & adulterium.

In ſexto capite, ad confidentiam in Deum, contra confidentiam in homines, Item, ad laborandum in iuuentute.

In ſeptimo ad concordiam & caſtitatem contra Adulterium. Idq́ grauiſsimè.

In octauo & nono capitibus commendat Sapientiam, hoc eſt, Verbum Dei præclariſsimè. Et huc vſq́ præfatio.

A decimo capite vſq́ ad viceſimum quintum, ſubijcit Prouerbia ſeu Sententias, quæ cùm in ſingulis capitibus multæ & variæ ſint, non poſſunt capitum ſummaria oſtendi.

A viceſimo quinto, vſq́ ad triceſimum caput, ſequuntur Prouerbia, quæ Salomoni quidem adſcribuntur, ſed ex certo libro per Sebuam fortè & alios quoſdam Scriptores Ezechiæ Regis, tranſcripta.

In vltimis duobus capitibus etiam ſunt Prouerbia Salomonis, ſed ſub alienis titulis. Vt Agur & Lamuel, quibus Salomon creditur eſſe appellatus. Primùm à congregando, quia congre-

gregauit huiuſmodi Prouerbia. Deinde à præſentia Dei, quia Deus tempore Salomonis fuit cum Iſraelitis.

DE LIBRO QVI ECCLEſiaſtes dicitur.

SEcundus liber Salomonis Eccleſiaſtes dicitur, quia Salomon Eccleſiaſtes vocatus eſt, hoc eſt, Concionator, vel quia loquitur ad multitudinem, non ad vnum tantum: vel propter ſapientiam, qua copioſe donatus fuit.

Quærit autem hic liber in quouis vitæ genere & hominum inſtitutione, firmam in hoc ſeculo felicitatem, ſed non inuenit, niſi vanitatem.

Itaq; huc tandem perueniet, vt pronunciet, homini nihil melius eſſe, quàm Deum timere, & mandata eius obſeruare, vt quicquid in hoc ſeculo acciderit, homo tamen in iudicio Dei conſtet. Sed quia hæc ſine Chriſto fieri nequeunt, ideo hic liber, vt reliqui lectorem ad Chriſtum mittit.

Sunt autem duodecim capita, quæ ſic diuidantur.

Ab initio vſq; ad octauum caput, maturæ ætatis virum inſtituens, docet in mundi rebus nihil eſſe perpetuum, ſed caduca & breuia vniuerſa,

uerſa quæ cernimus. Et damnat omnes, qui felicitatem alibi, quàm in Deo ponunt. Damnat enim poſt Præfationem, quæ de rerum natura agit.

In Capite:
1. Sapientiam
2. Lætitiam
3. Inſtabilitatem
4. Violentiã & calumniam
5. Multiloquium, & garrulitatem & mendacium
6. Auaritiam
7. Breuitatem dierum.

huius mundi.

Ab octauo capite vſq; ad finem proponit ſapientiam cum ſuis effectibus, & deinde fructibus, vera nimirum pœnitentia, vitæ emendatione, Eleemoſyna, &c. Docetq́; verè beatos eſſe, qui Deo coniunguntur, & vniuntur per religionem & pietatem, ſimulq́; vſum legitimum aliarum rerum.

In fine recenſet incommoda Senectutis atq; deſtitutionem omnium virium eius, qui morti appropinquat. Viuat igitur vnuſquiſq; in timore Dei, faciatq́; fideliter officium ſuum, & rebus à Deo creatis vtatur ad gloriam Dei.

DE CANTICORVM Libro.

Tertius liber Salomonis eſt, cui titulus eſt CANTICA CANTICORVM. Edidit enim Salomon multa Cantica, nempe, Mille & quinq. 3. Reg. 4. Sed quia iſtud Canticum cæteris omnibus & excellentius eſt, & glorioſius, vocatur Cantica Canticorum. Continetq́; ſub Metaphora Sponſi & Sponſæ, Chriſti & Eccleſiæ, ſeu omnium piorum arcana myſteria. Nam etſi Carmen eſt Euchariſticon, quo aguntur gratiæ Deo, quòd ornauerit Iſraeliticam politiam maximis beneficijs, Regno ſcilicet & Sacerdotio: Tamen adumbrat Regnum Chriſti, pro quo gratias agunt Deo omnes, qui bonum certamen hic certauerunt, quibus repoſita eſt corona iuſticiæ in cœlo, dum ſuo Sponſo formaliter & æternaliter coniunguntur.

Quia autem non poteſt diuidi in partes, cum per octo capita ſit perpetuum quoddam colloquium Sponſæ & Sponſi CHRISTI, cum ſuis promiſſionibus & piorum fide apprehendentium promiſſiones: Summa hæc tenenda eſt, quòd hic paruus liber continet præclara Encomia:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

I. De regno Dei.
II. De Miniſterio verbi.
III. De veritate donorum Spiritus ſancti.
IIII. De perpetua felicitate propter Chriſtum.
V. De Defenſione.
VI. De tranquillitate.
VII. De pace &c.

DE LIBRO SAPIENTIÆ.

QVanquam hic liber ex titulo videtur eſſe Salomonis, tamen adſcribitur PHILONI, Iudæorum ſapientiſsimo & doctiſsimo, qui Legatum Iudæorum egit apud Imperatorem Caligulam, contra cuius & ſimilium impiorum Principum tyrannidem, hunc librum Philo Iudæus ſcripſiſſe videtur, Vt merito Philoſophia, ſeu Philonis ſapientia dici poſsit, Liber noſtris temporibus admodum conuenięns. Commendat enim Verbum Dei contra ſæuitiam & tyrannidem impiorum, qui ſuis ſubditis verbum Dei fauere nolunt, ſicuti Caligula Iudæis ſuam religionem interdixit.

Obſeruabis autem ſapientiam in hoc libro vocari verbum Dei, & librum hunc interpre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tationem eſſe primi præcepti. Inde tandem omnis ſapientia promanet.

Porrò capita huius Libri ſunt vndeuiginti, quæ ſic diuiduntur.

I. Ab initio vſq; ad ſextum Caput, inſtituit collationem inter iuſticiam piorum, & cogitationes impiorum. Deinde inter bonitatem piorum, & conſilia impiorum. 3. Inter ſimplicitatem piorum & Tyrannidem impiorum. 4. Inter Martyrium fidelium, & inter infelicitatem infidelium. 5. Inter conſtantiam, præmia & felicitatẽ piorum, & inter condemnationem impiorum.

II. A ſexto capite vſq; ad decimum ponit grauiſſimas adhortationes, quibus hortatur impios ad amplectendam ſapientiam, id eſt, verbum Dei, & Diſciplinam, id eſt, pœnitentiam & reſipiſcentiam, vbi ſapientiam indicat acquiri fideli oratione.

III. A Decimo capite vſq; ad Decimum ſextum commendat ſapientiam, & exemplo Patriarcharum, & à miraculis ac beneficijs Dei varijs erga ſuum populum, Idq; contra Idolatriam & impietatem, cuius maledictionem ponit. Item ſubſannationem & deteſtationem, interim dum laudat miſericordiam Dei.

IIII. A Decimoſexto capite vſq; ad finem libri iterum confert iuſticiam & præmium piorum, cum iniuſticia & pœnis impiorum, inferendo exemplum de interitu Ægyptiorum. Tantùm de hoc libro, ex quo multa Eccleſiaſtica cantica ſunt deſumta.

DE LIBRO IESV Syracide.

HIc liber, huc vſq; vocatus ECCLESIASTICVS, hoc eſt (ut quidam interpretantur) Eccleſiaſtica diſciplina, multum vſitatus, tametſi inter Canonicos libros non ſit reputatus, vocatur proprio nomine IESVS SYRACH, ab autore (vt indicat Præfatio) vixit poſt omnes ferè Prophetas in vltima parte, paulò ante Chriſti aduentum in carnem, Vir admodum pius & doctus, nimirum ex Schola & Bibliotheca Ægyptiorum in lucem prodiens, hunc librum ex multorum doctorum hominum ſcriptis concinnauit.

Eſt autem Liber inſignis, atq; in vſum vulgi conuenientiſsimus & vtiliſsimus, vnde ciuis aut Paterfamilias diſcat Pietatem, Probitatem & Prudentiam, Qualiter ſe gerat. Primùm erga Deum. 2. Erga verbum Dei. 3. Erga Miniſtros verbi. 4. Erga Parentes. 5. Erga vxorem & liberos. 6. Erga proprium corpus.

7. Erga

7. Erga ſeruos. 8. Erga poſſeßionem. 9. Erga vicinos. 10. Erga amicos & inimicos. 11. Erga Magiſtratum, & vltimo erga omnes homines, vt meritò liber de domeſtica diſciplina vocari poßit.

Cùm autem non poßit commodè per capita diſcerni, quia non eſt liber ordine partium conſcriptus, ſed ex multorum doctorum libris collectus, & tumultuariè congeſtus, quemadmodum Apes ex varijs floribus ſuum colligunt fauum, ſatis eſt, in genere quæ continet, indicare.

I. Primùm prouerbiales ſententias, ænigmata & ſimilitudines continet, vt hoc nomine Ieſus Syrach imitator Salomonis eſſe videatur.

II. Deinde peculiares quaſdam antiquas & diuinas, de viris Deo probatis, hiſtorias continet.

III. Præterea pias aliquot orationes & hymnos egregios Deo fundit & canit.

IIII. Poſtremò quibus beneficijs Deus populum ſuum ſit dignatus, quibusq́; malis inimicos ſuos cumularit, indicat.

V. In ſumma, liber eſt diuina ſapientia refertißimus.

DE LIBRIS PROPHETARUM.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

SEquuntur libri PROPHETALES. Sunt autem Prophetæ ſedecim. Quatuor maiores, & duodecim minores, de quibus ſuprà.

Summa doctrinæ Prophetarum hæc eſt, Primò quòd docent de futuro regno Chriſti. 2. Deinde multis exemplis & hiſtorijs exponunt primum præceptum. 3. Conſolantur adflictas conſcientias, & ſecuris minantur. 4. Damnant idolatriam Iudæorum, quam fornicationem vocant.

Eſt autem IDOLATRIA ſeu Spiritualis Fornicatio, quando populus colit Deum verum, non ſecundum verbum & mandatum Dei, ſed ſecundum ſuam bonam (quam vocant) opinionem, Vide Iudicum 7. & 17. Item, 3. Regum 12. Item Oſeæ 2. Nam illa opinio prohibita eſt Deut. 12.

DE LIBRO ESAIAE. Prophetæ.

ESAIAS inter Prophetas, quorum ſcripta poſt Dauidem extant, iure & meritò primas tenet. Primùm enim coniunctus eſt CHRISTO, non ſolum fide, ſed etiam propinquitate ſanguinis. Vocat enim Chriſtum Patruelem ſuum, capite 4. Putant autem, Amos Patrem Eſaiæ, fuiſſe fratrem Regis Amaziæ, è cuius linea Chriſtus eſt. Deinde ſcripſit de Chriſto &

regno eius, non ſolùm plures conciones, quàm alij Prophetæ, ſed etiam clariores ferè ac illuſtriores, quàm Euangeliſtæ. Ideo magis Euangeliſta quàm Propheta dicendus eſſet.

Vixit autem Eſaias tempore tranſmigrationis decem Tribuum ſub VZia & EZechia, Regibus Iuda, cum Oſea, Ioel, Amos & Michea in ſecundo centenario quarti Millenarij annorum Mundi, prophetauitq́; vltra centum annos.

Continet autem liber Eſaiæ Prophetæ primum Prophetias Legales & Euangelicas. 2. Hiſtorias, vt EZechiæ Regis. 3. Exhortationes ad Iudæos & Gentes. 4. Conſolationes. 5. Orationes. 6. Gratiarum actiones.

Sunt autem in libro Eſaiæ Sexaginta ſex capita, quæ ſic diuidantur.

I. Ab initio vſq; ad 13. caput, agit cum Iudæis, nunc acriter eos reprehendendo, nunc contra eos, nunc pro eis Prophetando. Pertinacibus enim horrenda mala minatur. Reſipiſcentibus verò præclaras de Chriſto promiſſiones, eos conſolando proponit. Quam partem claudit Gratiarum actione.

II. De decimotertio capite vſq; 24. tranſit ad Gentes, & contra eas concionatur & vatici-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

natur, vbi nominatim perſtringet. I. Babylonios. II. Philiſtæos. III. Moabitas. IIII. Damaſcenos. V. Iſmaelitas VI. Ægyptios. VII. Tyrios. VIII, Sidonios, vtpote malos Iudæorum vicinos, idolatras & populo Dei ſemper infenſos, quibus deuaſtationem & alia horrenda mala vaticinatur: Nec interim negligit, promiſsiones factas Gentibus ad fidem conuertendis.

III. A Viceſimo quarto vſq; ad 36. redit ad Iudæos, quibus iterum dura concionatur propter illorum incredulitatem. Minatur enim ſuperbæ Synagogæ & impijs Iudæis captiuitatem & alia infortunia, quodq; penitus à Deo deſerentur. Pios verò & probos conſolatur, quòd Deus ſit reliquias & puſillum ſuum gregem ſeruaturus. Interim non omittit gratiarum actiones pro Euangelio reuelando in nouo Teſtamento.

IIII. A Triceſimoſexto vſq; ad Quadrageſimum caput, recitat Hiſtoriam Ezechiæ, Regis Iuda, quem, vtpote pium & ardenter orantem Deum, & contra impium Regem Aſſyriorum Sennaherib, & morbo periculoſiſsimo laborantem, exaudiuit.

V. A Quadrageſimo capite vſque ad finem iterum agit cum Iudæis, nunc illorum incredulitatem & idolatriam acriter reprehendendo,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

nunc eos, vt captiuos in Babylone futuros, conſolando. Interim multas egregias Prophetias & promiſsiones, de regno Chriſti, de Eccleſia conſeruanda, & vocatione Gentium, in medium proponit. Legi ſubiungens Euangelium, reprehenſioni conſolationem per Euangelium, vt verius Euangeliſta quàm Propheta dici poſsit. Tantum de libro Eſaiæ.

DE LIBRO HIEREMIAE Prophetæ.

HIEREMIAS filius Helchiæ ſacerdotis, cœpit prophetare decimotertio anno regni Ioſiæ, quando Rex & Sacerdotes & Populus perditiſsimè viuebant, donec inuentus fuit liber Legis diuinæ in domo DOMINI ab Helchia, patre Hieremiæ. Tunc Rex pia induens viſcera cultum Dei reſtaurauit, & idolatriam exterminauit, vt poſterior liber Regum cap. 22. teſtatur.

Prophetauit verò Hieremias à decimotertio anno Ioſiæ, vſq; ad captiuitatem Babylonicam, annis ferè 41. Prophetauit autem de Babylonica captiuitate & vaſtitate vrbis Ieroſolymæ, adeoq; tempus captiuitatis fore ſeptuaginta annos prædixit. Vbi nobis obſeruandum eſt, quòd quantò propius accelerat pœna, tantò peiores & obſtinatiores fiunt impij, quod ap-

pares ex Hieremia pariter, & ex hoc noſtro tempore verum eſſe.

Quanquam autem in Prophetarum libris non poteſt ordo capitum obſeruari, quia ſermones ex ore Prophetarum collecti, magis quàm ab ipſis Prophetis ſcripti eſſe videntur: tamen eſt quodam prodire tenus, ſi non datur vltrà. Hieremias igitur tria præcipuè tractat, eaq; non ordine, ſed crebris repetitionibus, inter ſe commixta.

Primùm concionatur & obiurgat vehementer impios Iudæos. Deinde prædicit pœnam, nempe, vaſtationem vrbis Ieroſolymitanæ. Poſtremò vaticinatur etiam, vt alij Prophetæ, de Chriſto & regno eius, & de nouo Teſtamento.

I. Ab initio vſq; ad viceſimum caput (præter hiſtoriam, qua vocatus eſt à Deo per viſionem, & ſigna nimirum virgam vigilantem, & ollam ebullientem, quibus Deus oſtendit iram ſuam ſubitaneam, & vehementem contra populum ſuum peruerſum ac rebellem per Regem Babylonis, virgam & vltorem Dei (Præter, inquam, hanc Hiſtoriam, reprehendit Ieremias Iudæorum impietatem, idolatriam, ſcandala, flagitia, & crudelitatem in Prophetas, vt omnes ferè conciones ſint pœnitentiales, ſeu ad pœnitentiam grauiſſimæ adhortationes, præ-

ter Prophetias de captiuitate Babylonica, & præter conſolationes, quibus & DEVS Prophetam contra tentationes, & Propheta populum è captiuitate liberandum conſolatur.

II. A viceſimo vſq; ad quadrageſimum præter hiſtoriam de cruce & calamitate Prophetæ, & præter egregias promiſsiones, de reditu ex captiuitate, de Chriſto, &c. populo Iudaico, & præcipuè Principibus minatur extrema, nempe captiuitatem & omnia mala, quæ per hoc exaggerantur, quòd Deus ipſe ſignificat, ſe velle ſtare à parte Chaldæorum contra ſuum propulum, & vnà cum Chaldæis affligere populum ſuum, quod omnium eſt horribiliſsimum, ſcilicet, Deum non eſſe cum ſuo populo, ſed contra ſuum populum.

Deinde minatur etiam falſis Prophetis & Prædicatoribus, qui dixerunt Principibus & populo placentia, & non ſecundum verbum Dei.

Poſtremò recitat hiſtoriam de Zedechia rege, quòd ſicut contemto verbo Dei, confugiebat ad humana præſidia, ſic etiam accidit ei cum ſuis, miſeria & calamitates, quæ eſt merces Tyrannorum.

III. A Quadrageſimo capite vſq; ad finem libri, præter exempla varia, quod ſcilicet Deus Prophetam liberat & ſeruat, Quod Deus ve-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

rus eſt in ſuo verbo, Et quòd verbi ſui contemtores punit, Deinde præter admonitiones ad Iudæos in Ægypto, & conſolationem, qua Baruch ſcribam ſuum Hieremias conſolatur, vaticinatur contra vicinas Gentes, Ægyptios, Philiſtæos, Moabitas & alia regna. Deinde contra Regnum Babylonis, per Medos & Perſas deſtruendum.

Poſtremò claudit librum hiſtoria deuaſtationis Ieruſalem, & populi in Babylonem abductione, vt videat vnuſquisq; Dei conſuetudinem, qua ſolet punire eos, qui contemto verbo Dei non emendant vitam ſuam, nec agunt pœnitentiam. Tantum breuiter de Ieremiæ libro.

DE THRENIS SEV LAmentationibus Hieremiæ Prophetæ.

IN hoc libello, quem inſcribunt THRENOS, id eſt, Lamentationes Hieremiæ, deflet Propheta vaſtationem Ieroſolymæ & Regni Iuda, & populi miſeram captiuitatem, quam nec comminationibus nec promiſsionibus potuit auertere propter populi incredulitatem & verbi Dei contemtum: Subinde verò promiſsionibus Dei ſeſe conſolatur et populum, atq; precibus ſuis committit hanc cauſam Deo.

Scribuntur autem hi Threni hoc ordine in Ebræo, vt primus verſus incipiat ab Aleph, ſecundus à Beth, Tertius à Gimel, & ſic conſequenter ſeruata literarum Alphabeti ſerie, propter memoriam hoc modo iuuandam, ſicut hodie à quibuſdam idem obſeruatur.

Porrò ſicuti ſunt quatuor Capita per orationem Hieremiæ in quinto capite, ſic ſunt etiam quatuor Carmina, iuxta repetitionem Alhabeti, in ſingulis capitibus.

In Capite.
- *1. De infortunio populi & regni Iudaici.*
- *2. De negligentia Prophetarum*
- *3. De miſericordia Dei.*
- *4. De deſtructione Templi, fame, & aliis pœnis populi Iudaici, per peccatum commeritis.*

cum planctu conqueritur.

DE LIBER BARVCH.

Liber BARVCH ab autore nomen habet, quicunq; is fuerit. Nam non eſt veriſimile fuiſſe Baruch ſcribam Hieremiæ, cuius fit mentio Hieremiæ 45. ſed alium quendam eiuſdem nominis, ſed non tanto ſpiritu donatum. Ideò conſtat etiam hunc librum non eſſe ma-

gni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

gni momenti, ſicuti neq; Tertius & Quartus Eſdræ.

Continet autem hic liber BARVCH, præter Epiſtolam adiectam quinq; capita, quorum ſumma hæc eſt. Sicut ſcripſit hunc libellum in captiuitate Babylonica, ſic tribuit etiam Deo iuſticiam, qui meritum Iudæis ſupplicium irrogarit.

Secundò confitetur peccatum, accuſatq; Gentis ſuæ ceruicoſam inobedientiam atq; perfidiam.

Prætereà veniam orat delictorum, & vt Deus ſui populi miſertus tandem reducat eum in patriam.

Poſtremò, vt fidem in cordibus illorum excitet, promittit reſtitutionem Iſraelis.

Epiſtola verò Hieremiæ adſcripta, & adiecta libello Ruth, eſt admonitio contra Idolatriam, ne captiui in Babylonia, à DEO vero auerſi Deos Babyloniorum reuereantur. Idcirco grauiſſimè inuehitur in Idololatriam, ſuadens vt verum Deum adorent, & ei ſoli ſeruiant. Eſaias à diuina viſione, Hieremias à diuina altitudine nomen habere videtur.

DE

DE LIBRO EZECHIELIS Prophetæ.

EZechiel, qui à fortitudine nomen habet, in Chaldæa prophetauit, exordiens ſuam Prophetiam iuxta fluuium Chebar. Ductus eſt enim ſub Ieconia Rege Iuda (qui & iunior Ioachim dictus eſt) cum Daniele & reliquis Iudæis in captiuitatem, ſexto anno priusquam Ieruſalem & Templum penitus fuit deſolatum.

Fuit autem ſeruus Sacerdotis, ſicut Hieremias, & eodem tempore cum Hieremia, nec non idem argumentum tractans, ſcilicet, de captiuitate Babylonica. Niſi quòd Hieremias Ieroſolymis, Ezechias autem in Chaldæa ſeu Babylone prædixit Iudæorum futuram calamitatem. Deinde Ezechiel ordinè Hieremiam Prophetam ſequitur, ita vt Hieremias ſit prior annis & officio, Ezechiel poſterior, Atq; hi mutuò Prophetias comprobarunt. Nam dum illi, qui ſub Ieconia in Babylonem migrauerant, impatientia fracti inciperent ægrè ferre, quòd obedierant voci Prophetæ Hieremiæ, cuius perſuaſu abducti ſe dederant Babylonijs, ab hoc Pſeudoprophetis ſolicitati, quaſi à Propheta Hieremia ſeducti fuiſſent, Deus excitauit hunc Ezechielem Prophetam in Babylone, vt confir-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

maret Prophetiam Ieremiæ, & captiuos conſolaretur.

Diuiſio ſummaria Prophetiæ Ezechielis.

A primo capite (præter obſcuram illam Quadrigarũ viſionem, de Chriſti regno in omnes quatuor angulos Mundi dilatando, quam accepit EZechiel à Domino, ſtatim in ipſa ſua vocatione, quæ durat vſque ad quartum Caput) verſatur in hoc vno potiſſimum vſq; ad viceſimum quintum caput, quòd prædicit multò durius & vehementius quàm Hieremias, quomodo Ieroſolyma deſtruatur, & populus cum regibus & principibus peſſum eant. Interim tamen addit promiſſiones de reditu in terram Iuda.

Porro oſtendit Propheta, Primùm Peccata, II. Perfidiam. III. Scelera. IIII. Supplicium. V. Captiuitatem Zedechiæ Regis & populi Iudaici, Interdum per Viſiones, vt cap. 1.9.10.11. Deinde per Figuras, vt cap. 45. Nunc per Similitudines, vt cap. 12.15. Item per Ænigmata, vt cap. 17. Nec non per Carmina, vt cap. 19. Item per Allegorias, vt ca. 23.24. Interdum per Prophetiam & manifeſtas prædictiones & criminationes, vt cap. 6.7.11.14.16.20.12.22.

A Viceſimo quinto vſq; ad 34. Gentibus Iudææ regioni vicinis (quia vocibus ridiculis &

con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

contemtibilibus inſultabant Iudæis, fauentes illis cladem illam, & quod vnum Deum colerent, exprobrantes) multa ſicut alij Prophetæ aduerſa vaticinatur, quo generalem curſum operum Dei delinearet. Nam fermè cum impiorum ſucceſſu & credentium oppreſſio apparet, & econtra horum ſalus cum illorum interitu commiſcetur.

Porrò gentes contra quas prophetat, ſunt, I. Ammonitæ. II. Moabitæ. III. Idumæi. IIII. Palæſtini, cap. 13. V. Tyri, cap. 26. 27. VI. Sidonij, cap. 28. VII. Ægyptij, cap. 29. 30. 31. 32. Quibus addit capite triceſimo tertio grauem exhortationem ad pœnitentiam, Tubæ ſonanti comparans Miniſterium Verbi.

A Triceſimo ſecundo capite vſq; ad quadrageſimum, præter malorum paſtorum taxationem & Idumæorum increpationem, pulcerrimè de Spiritu & Regno Chriſti, & qui tyranni prope finem Mundi in Regno Chriſti futuri ſint, nimirum GOG & MAGOG (id eſt, Turca, iuxta communem interpretationem) vaticinatur. Vtitur interim egregijs paradigmatis ſeu ſimilitudinibus, vt cap. 37. de oſſibus aridis, ducto argumento à reſurrectione corporum.

A Quadrageſimo capite vſq; prophetat de reædificatione Ieruſalem, & diuiſione terræ ſe-

cun-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

cundum Tribus duodecim, in conſolationem Iudæorum, quò non dubitarent de reditu in terram promiſſionis, & Religionis atq; Politiæ reſtitutione, Quæ tamen omnia ſpirituali illa viſione (ſicut in principio de viſione quadrigarum) videntur adumbrare cœleſtem ciuitatem, id eſt, Eccleſiam Chriſti, quæ cœleſtis & æterna Ieruſalem vocatur, de qua in Apocalypſi.

DE LIBRO DANEILIS Prophetæ.

DANIEL, qui à iudicio diuino nomen habet, primùm in Babylone ſub Ieconia rege iuuenis adhuc admodum abductus eſt. Deinde Regio fauore promotus eſt, præſertim poſtquam Regis Nabuchdonoſor ſomnia interpretatus eſt. Poſtremò manſit ibi ſeptuaginta annos, & vixit vſq; ad tempora Cyri Regis Perſarum, vt in fine primi capitis apparet, & ex capite 9. manifeſtum eſt. Is tam inſigni Spiritu præditus fuit, vt non ſolùm viderit venturum regnum Chriſti, & manſurum perpetuò, atque alia regna deſtructurum, ſed etiam numerauit Hebdomadas annorum, quibus Chriſtus venturus eſſet.

Nam in hoc totus incumbit, vt Chriſti glorioſum & æternum Regnum magnificè efferat

ac prædicet, & præ illo omnia regna mundi vana & caduca oſtendat.

Porrò hic obſeruandum eſt, Danielem vti Chaldaico ſermone vſq; ad initium octaui Capitis. Præterea quòd canticum trium puerorum, & Suſannæ ac Belis hiſtoriæ, ac fabulæ Draconis, neq; in Chaldaico, neq; Ebraico ſermone habeantur, neque teſtimonium habeant in ſacra ſcriptura, quòd Daniel ſit iſtorum libellorum autor: Ideo ſeparantur in correctioribus Biblijs à ſcripto Danielis, & ſeorſum per ſe ponuntur, ſuam habentes vtilitatem ad ædificationem. Sunt autem in libello Danielis:

1. Exempla, 1. 2. 4. 5. 6. cap.
2. Hiſtoriæ, 2. 3. cap.
3. Reuelationes, 2. 4. cap.
4. Viſiones, 7. 8. 10. cap.
5. Miracula, 3. 6. cap.
6. Conciones, 4. 5. cap.
7. Orationes, 9. cap.
8. Gratiarum actiones, 2. cap.
9. Prophetiæ, 9. 11. 12. cap.

DVODECIM CAPITA DANIELIS à ſe inuicem ſic diſcernuntur.

In primo capite præter hiſtoriam de Daniele, & ſocijs eius, educatis in aula Regis Babylo-

bylonię, proponitur egregium exemplum pietatis in Daniele, quomodo vixerit inter Gentes.

In ſecundo refertur Regi & ſomnium, & interpretatio eius à Daniele, de quatuor Monarchijs, vbi pingit, I. Res Babylõniorum. II. Perſarum. III. Græcorum. IIII. Romanorum. ſub quibus omnibus Iudæi affligerentur.

In tertio capite deſcribitur Idolatrica Regis (poſt defectionem) impietas, & miraculum liberationis trium Puerorum ab incendio.

In quarto capite deſcribitur præter ſomnium de Arbore, qua regnum Babylonicum depingitur, pœna ſuperbiæ Regis, & in gratiam poſt pœnitentiam actam receptio, peccatorumq́ condonatio.

In quinto capite deſcribitur primùm Tyrannis Balſazari Regis, filij Regis Nabuchodonoſor in abuſione ſacrorum vaſorum. Deinde pœna quoq; illius tyrannidis, quòd & regno & vita priuatus ſit.

In ſexta deſcribitur Danielis liberatio, & impiorum vindicta ſub Dario, rege Babyloniorum.

In ſeptimo videt Daniel ſomnium de quatuor Beſtijs, quibus quatuor Monarchiæ comparantur.

In octauo videt aliud ſomnium de afflictione ſub impio Antiocho, Alexandri Magni ſucceſſore.

In nono deinde orat pro liberatione Iudæorum à captiuitate Babylonica & exauditus, fit certior de aduentu Meſſiæ, per Angeli Gabrielis annunciationem de ſeptuaginta Hebdomadibus.

In decimo ſingulare quiddam de Angelis ſcribit, quod contra malos Angelos pro defenſione piorum hominum, atq; regnorum, pugnare non deſinant.

In vndecimo vaticinatur ordine de mutatione regnorum, & prædicit, ſub quibus Monarchijs Iudæi, priuſquam Meſſias veniret, affligerentur. Primũ quod Darius vltimus Rex Medorum ab Alexandro ſit interfectus. Deinde mortuo Alexandro regnum Græcorum ſit in quatuor regna diuiſum, vt, I. in Aſiam. II. Syriam. III. Ægyptum IIII. Græciam. Poſtremò quomodo Antiochus pro ſua Tyrannide populum Iudaicum adflixerit, donec à Iuda Maccabæo prohiberetur & arceretur.

In duodecimo vaticinatur (iuxta communem interpretationem) ſub nomine Antiochi de Antichriſto, quemadmodum & Paulus 2. Theſſ. 2. locum hunc interpretatur. Porrò per regnum Antichriſti intelligit non ſolùm Papatum, ſed etiam regnum Turcicum ſeu Mahometicum, à quibus Eccleſia Chriſti ſub finem mundi vexaretur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

CANTICVM trium puerorum vulgata editione locum habet in tertio capite Danielis, vbi creaturas omnes ad laudandum Deum inuitant.

Hiſtoriæ Suſannæ conſolatoria hæc eſt, quod homines mendaces & calumniatores produntur tandem, & ignominia adficiuntur. Qui verò ſunt integri & candidi, liberantur ab infortunio.

Hiſtoria Idoli Belis fraudem Papiſtarum etiamnum hodie prodit, qua miſeros homines per ſuas impoſturas ſeduxerunt hactenus, & adhuc multis in locis ſeducunt.

Hactenus de quatuor maioribus Prophetis. Sequuntur nunc duodecim minores Prophetæ, in quorum libris vnum illud præcipuum argumentum eſt, quòd cupiant Chriſti regnum propagare & amplificare, tametſi diuerſis rationibus, Vt:

I. OSEAS.
II. IOEL.
III. AMOS.
IIII. MICHEAS.
} *Prophetarunt contra decem Tribus, ſeu regnum Iſraël.*

V. SOPHONIAS vaticinatus eſt contra Ieruſalem.

VI. IONAS prophetarunt contra Niniuitas.

VII. NAHVM.

ABA.

VIII. ABACVC contra Babylonem.
IX. ABDIAS contra Edom.

X.	HAGGAEVS	Populum ad reædi-
XI.	ZACHARIAS	ficandam ciuitatem
XII.	MALACHIAS	vrgebant.

Adhuc aliter.

Annó ante Chriſtum natum.	1. IONAS 2. ABDIAS	Sub Achab Ierobo am	Regibus Iſrael.
An: 496. vixerunt & prophe- tauerunt Prophetæ.	3. ESAIAS 4. OSEAS 5. IOEL 6. AMOS 7. MICHEAS	Sub Vſia & Ezechia regibus Iuda tempore migrationis decem Tribuum.	
	8. NAHVM 9. ABACVC 10. HIEREM. 11. SOPHON. 12. EZECH. DANIEL.	Paulò poſt, ſub Manaſſe rege Iuda, an. 756. Inſtante migratione Iuda, an. 663. In ipſa	

captiuitate Iuda. anno 598.

HAGGAEVS ZACHARIAS MALACHIAS	Poſt populi reditum ex Babylone 559.

DE LIBRO OSEAE Prophetæ.

OSEAS à ſalute nomen habet, propterea & legitimam ſuam vxorem ex mandato Dei duxit, ſed cum tali ignominia, quòd ſit vocata Scortum illius, vt fit, vbi mundus furit contra Miniſtros verbi. Abſit igitur, vt Prophetam in fornicatione vixiſſe ſentiamus.

In initio concionum ſuarum deſpondet Iſraelitas Domino Deo noſtro in iuſticia & iudicio, in miſericordia & miſerationibus, & reconciliat eos Dauidi Regi ſuo. Sic enim vocat Chriſtum ex ſtirpe Dauidis naſciturum.

In fine autem minatur Morti magna ſeueritate interitum. ERO (inquit) MORS TVA, O MORS, ERO MORSVS TVVS INFERNE &c. Interim fortiter & conſtanter in Iſraelitas, contra Idolatriam Principum, Sacerdotum & populi prædicauit. Deinde de Chriſto & regno ipſius potenter vaticinatus eſt, vt ſunt hæc omnium Prophetarum duo peculiaria officia, alterum ex Lege, alterum ex Promiſsionibus, pro quibus vt Hæretici & Seditioſi ad mortem ducti ſunt.

Ab initio vſq; ad 14. caput, ſunt vaticinia, & obiurgatoriæ conciones contra regnum Iſrael, quod propter Idolatriam, quam ſpiritualem Fornicationem vocat, non ſolùm populus, ſed etiam Principes & Sacerdotes captiuitate corporali & æterna (niſi egerint veram pœnitenti-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tentiam) â Deo puniantur. Mitigat enim iſtas comminationes promiſsionibus Dei, ne deſperent, ſed ad Deum reuertantur.

Cap. 2.3.11.12. & 14. ſunt etiam vaticinia & conſolatoriæ conciones de Regno Chriſti & Euangelij prædicatione, de victoria Chriſti, ſuper Mortem & Infernum. Pariter & de populi Iſraelitici æterna captiuitate, & liberatione per fidem in Miſericordiam Dei propter Chriſtum.

DE LIBRO IOELIS Prophetæ.

IOEL, qui ab incoando vel deſiderando, nomen habet, quis fuerit, ex qua Tribu, quo tempore, aut ſub quibus Regibus vixerit, incertum eſt præſertim quia ipſemet nullam de hoc mentionem facit, niſi quòd creditur fuiſſe eodem tempore cum Oſea & Amos. Is interim dum contra regnum Iſrael vaticinatur, totus in hoc ferè verſatur, vt oſtendat, quanta mala orbi immineant, propter multiplicia ſcelera & grauia peccata. Vnde & Diuus Petrus in die Pentecoſtes ſuam ſumſit concionem Acto. 2. Et Diuus Paulus allegat Ioelis dictum ex capite ſecundo: Omnis qui inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit. Rom. 10.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Capite primo vaticinatur contra Regnum Iſraël, fore vt Iſraëlitæ in Aſſyriam abducerentur. Intelligit enim Aſſyrios per hæc quatuor genera Vermium, depaſcentium frumenta & fructus, ſcilicet, per Erucam, Locuſtam, Bruchum, & Rubiginem, indicans Iſraeliticum regnum ita paulatim ab Aſſyrijs depopulandum & vaſtandum.

Capite 2. & 3. poſtquam Regi Aſſyriorum ſuum interitum prædixit, ad finem vſq; de Chriſti Regno, de Spiritu ſancto, & de cœleſti Ieruſalem vaticinatur.

Quòd autem VALLIS IOSAPHAT meminit in vltimo capite, non tam de extremo Iudicio videtur intelligi debere (tametſi à Iudicio nomen habet) quàm de Eccleſia Chriſti (ſicuti VALLIS ACHOR in Oſea) in qua Gentes iudicantur eſſe peccatores, & vocantur ad pœnitentiam per verbum Dei, Spiritus Sanctus enim arguit Mundum de peccato.

DE LIBRO AMOS.

AMOS ab onere ſeu iugo nomen habet, & plus, quàm alij Prophetæ omnes, reſpondet ſuo nomini ſingulari vehementia ſua, qua per totum librum reprehendit Iſraelitas, & inuehitur in eos, tametſi peregrinus apud eos, vtpote natus in tribu IVDA, neq; filius Prophetæ, ſed

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Paſtor & homo Plebeius, vt ipſemet in ſecundo capite teſtatur.

Vixit autem temporibus Oſeæ & Eſaiæ, ſicut eſt Deus potens vocare tales ſubito quodam & diuino miraculo, contra impiam poteſtatem, quam ordinariam vocant, vbi neceſsitas poſtulat, ſicuti ex rudibus & illiteratis Piſcatoribus Spiritus ſanctus fecit Apoſtolos.

Creditur autem Amos interfectus eſſe ab impio Sacerdote Amaſia fuſte Fullonis.

Capita huius libri ſunt nouem, quæ ſic diſcernantur.

Ab initio vſq; ad Quartum caput vaticinatur contra vicinos Reges Iudæorum & Iſraelitarum, vt fuerunt Reges Syriæ, Reges Palæſtinæ, Tyri, Edom, Ammon, Moab, & dicit fore, vt à Deo viciſsim & ipſi puniantur. Deinde Reges Iſrael & Iuda ſimul, cum admonitione de non contemnendis Dei Prophetis, vaticinatur.

A quarto capite vſq; ad ſeptimum prophetas ſeorſum contra Regnum Iſrael, & ipſis horribilia à Deo minatur. Primo Famem. 2. Caritatem annonæ. 3. Peſtem. 4. Rubiginem. 5. Gladium. Et per Aſſyrios tandem deuaſtationem, interim etiam, dum peccata illorum taxat, hortatur ad pœnitentiam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

A ſeptimo capite vſq; ad finem, præter tres viſiones, quas vidit contra Regnum Iſrael (vt ſunt I. De examine Locuſtarum. II. De igne incenſo. III. De regula ſuper murum) conflictatur cum impio Amaſia Sacerdote, cui minatur ſummum infortunium. Deinde concionatur de diuitum auaritia, & oppreſſione Pauperum.

In fine locum inſignem ſubiungit, de Regno Meſſiæ, qui citatur à Iacobo Apoſtolo, Actorum decimoquinto. Sicut etiam locus in quinto capite citatur à Stephano, Actorum ſeptimo.

Quòd autem in primo capite de Tribus & Quatuor peccatis loquitur, peccati magnitudinem, & multitudinem, adeoq; impœnitentiam & defenſionem intelligit. Tria enim & quatuor faciunt 7. finalem ſcilicet numerum in ſacra ſcriptura.

DE PROPHETIA Abdiæ.

ABDIAS nomen habet à cultu Dei, quod ſeruus ſeu cultor Dei ſit. Putatur autem fuiſſe Prophetarum antiquiſſimus, ſicut & Ionas, temporibus Achab & Ieroboam, Regum Iſrael. Hic inuehitur contra Edomitas, quibus adflictio Iſraelitarum magnæ erat voluptati.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Fuit autem EDOM frater Iacobi, nempe ESAV. Et ſicut ipſe odio habuit fratrem, eò quòd Pater Iſaac ipſi tribuit benedictionem Primogeniturae: Sic tota poſteritas eius odio habuit poſteritatem Iacob, hoc eſt, Iſraelitas, & vbicunque potuit, malum ipſis intulit, omnibus eorum hoſtibus ſeſe adiungens, atq; ita perfidiam mentis ſuae declarans, vt oſtendit Pſalmus 137. Memor eſto DOMINE filiorum Edom in die Ieruſalem, qui dicunt: Vaſtate, Vaſtate omnia, vſq; ad fundamentum eius.

Eſt tantùm vnum Caput, cuius ſumma haec eſt.

ABDIAS
1. Praedicit interitum Edomitis.
2. Conſolatur Iudaeos.
3. Oſtendit ſalutem eſſe in Sion.
4. Fratribus nullam iniuriam irrogandum docet.
5. Docet colendum eſſe Deum.

DE LIBRO IONAE Prophetae.

IONAS Columbam ſignificat. Vixit autem paulò antè Eſaiam, & ſub rege Ieroboam. Propheta fuit in Iſrael, ſicuti ſcriptum eſt in vltimo libro Regum, capite 14. in hunc modum:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Iuxta ſermonem Domini, quemadmodum loquutus eſt per Seruum ſuum Ionam filium Amathi, Prophetam, qui erat de Gad, quæ eſt in Hephet.

Conſtat autem GAD HEPHET *ciuitatem fuiſſe in tribu Zabulon, vt Ionas fuerit Iudæus, & non Ethnicæ viduæ filius, tempore Heliæ, cuius fit mentio Lucæ quarto, vt quidam de Iona fabulantur.*

Mittitur autem in Aſſyriam, prædicaturus contra ciuitatem Niniuen, quæ fuit potentiſſima, nec non totius Regni Aſſyriorum Metropolis. Vnde licet animaduertere, Deum tunc non ſolùm Iſraelitarum, ſed Gentium quoq; curam habuiſſe.

Celebre eſt etiam apud Matthæum, capite 12. quod Ionas fuerit typus Chriſti morientis & reſurgentis, vbi dicitur: Generatio mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre Ceti tribus diebus, & tribus noctibus: Sic erit Filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus.

Quatuor tantùm ſunt capita.

In primo miraculoſa ſatis hiſtoria deſcribitur, quomodo Ionas in mare coniectus à Nautis,

ſit à grandi quodam piſce abſorptus, & in ventre Ceti per triduum in profundo Maris huc illucq́; iactatus.

In ſecundo deſcribitur Canticum & gratiarum actio Ionæ ad Deum pro liberatione à ventre Ceti, Vbi ſignificat, quid animi in ventre Ceti habuerit, omni hora vitæ ſuæ finem adeſſe cogitans. Et opus Domini, qui ſolus potens eſt in cœlo, terra, mari, & omnibus abyſſis prædicat.

In tertio habemus præclarum exemplum pœnitentiæ in Niniuitis, omnibus peccatoribus imitandum. Vbi ſeorſum hæc obſeruanda ſunt, & nullo modo prætereunda. 1. Quòd Deus ſit etiam Gentium Deus. 2. Quod Deus ſit potens, bonus & iuſtus. 3. Quæ ſit pœnitentia. 4. Quod verum ieiunium ſeruiat ad agendam pœnitentiam.

In quarto deſcribitur hiſtoria de carnali ſolicitudine Ionæ, qua ſibi proſpectum voluit, cum iactura proximorum, Vt eſt magna hominum imbecillitas, & caro timida, etiam in Sanctis. Sed in Deo eſt miſericordia & clementia, erga omnes peccatores, verè agentes pœnitentiam, Id quòd hic in Iona & Niniuitis manifeſtè apparet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DE LIBRO MICHEAE Prophetæ.

MICHEAS vixit eodem tempore, & ſub iiſdem Regibus, quibus Eſaias, Oſeas & Amos vixerunt, vt ſatis apparet ex titulo. Prophetauit, & contra duas, & contra decem Tribus, id eſt, Contra Reges. 2. Contra Iudices. 3. Contra Sacerdotes. 4. Contra Pſeudoprophetas, tàm in Iuda, quàm in Iſrael. Et prædicit perditionem eorum, qui verbum Dei abiecerunt, & ſine timore Dei vana ſecuti ſunt.

In hoc autem præcipuè celebris eſt, quòd non ſolùm promittit Chriſtum venturum eſſe, nec exponit tantùm beneficia Regni ipſius: ſed etiam indicat nobis locum Natiuitatis eius: Tu BETHLEHEM EPHRATA, inquit, minime paruula es, in millibus Iuda, ex TE mihi egreditur, qui ſit Dominator in Iſrael, &c. Qui locus citatur Matth. 2.

Sunt autem ſeptem Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primis tribus capitibus ſunt obiurgatoriæ Conciones & Prophetiæ, nunc in genere contra Iſraelitas, & Iudæ impietaem atque Idololatriam, nec non contra ſcandaloſam vitam: Nunc in ſpecie contra ſumma capita, cùm in Re-

Religione, tùm in Politia, niſi quòd interim in fine ſecundi capitis credentes conſolatur per promiſsionem de aduentu veri ſui Paſtoris, Domini noſtri Ieſu Chriſti.

In quarto & quinto ſunt egregiæ promiſsiones & conſolationes, de regno Chriſti per Apoſtolorum prædicationem in vniuerſum orbem dilatando.

In ſexto & ſeptimo nunc populi impietatem & auaritiam reprehendit. Nunc ſuper mundi malicia, quanta ſuo tempore fuerit, conqueritur.

In fine annectit promiſsionem de regno Chriſti in Ieruſalem incoando, & poſtea per Apoſtolos in omnes Gentes dilatando, damnat interim Synagogas.

DE LIBRO NAHVM Prophetæ.

NAHVM à conſolando nomen habet. Conſolatur enim afflictos Iſraelitas, per hoc quòd contra Aſſyrios vaticinatur, qui populum Iſrael & Iuda turbarent & exercerent. Quanquam ex ſcriptura non poteſt haberi, quo tempore, & ſub quo Rege Nahum prophetauerit: tamen videtur poſt Ionam, & paulo ante Eſaiam vixiſſe. Prædicit euerſionem Niniuæ, quæ

poſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

poſt Ionæ prædicationem ad impietatem relapſa fuerat.

Sunt autem tria tantùm Capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite generaliter de regni Aſſyriaci perditione vaticinatur.

In ſecundo ſpecialiter adfuturum eſſe Babylonicum hoſtem prædicit.

In tertio cauſam perditionis indicat, enumerans Aſſyriorum horrenda ſcelera, quorum ſumma genera ſunt, Fornicatio, Latrocinium, & Mendacium. Fornicatio, ſcilicet, in falſo cultu Dei, ſeu in falſa doctrina. Latrocinium in iniuſtis grauaminibus & exactionibus publicis, ad pompam tantùm deſtinatis. Mendacium in contractibus & actionibus.

Finis huius vaticinij eſt conſolatio Iudæorum, quibus annunciat prædicationem pacis, haud dubiè reſpiciens ad tempus noui Teſtamenti ſeu Euangelij Chriſti, quando pax æterna Iudæis eſt prædicata per ipſum Chriſtum & Apoſtolos.

DE PROPHETIA HABACUC.

HABACVC ab amplectendo nomen habet. Sicut enim Mater infantem complectitur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ctitur, vel alij alios, pectus pectori, cor cordi iungentes in amplexu, dum eos conſolantur. Ita Habacuc populum Iudaicum complectitur, & maximè conſolatur, atq; vt in aduerſitatibus in fide conſtantes ſint, hortatur, ita vt Diuus Paulus Romanorum primo præclaram huius Habacuc ſententiam allegauerit ex ſecundo capite: IVSTVS EX FIDE SVA VIVET.

Vixiſſe videtur Habacuc cum Hieremia. Sed inſtante captiuitate Babylonica, quandoquidem ipſe vt Propheta Iudaicus, primùm contra populum, deinde & contra Babylonios vaticinatus eſt.

Fabula eſt, hunc fuiſſe Habacuc, qui raptus ab Angelo, Danieli in lacum Leonum deiecto, cibum porrigeret.

Quatuor ſunt Capita quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite partim contra Iudæos vaticinatur, præmittens Legis concionem conſolationi Euangelicæ, quæ in ſecundo capite ſequitur, & potentiam Babyloniorum maximam eſſe demonſtrat. Partim a Deo pio expoſtulatione contendit, vt liberato populo ſuo ſumat de Rege Babyloniorum vltionem.

In ſecundo capite ſubiungit Euangelicam conſolationem ex promiſſionibus diuinis, &

promiſsionem de aduentu Meſsiæ citò venturo, ſed interim firma fide expectando.

In tertio prophetat de interitu regni Babylonici, præmittens Diabolicam arrogantiam Regis Babylonici contra Deum, & iniuſtam diuitiarum collectionem contra proximum, quæ ſunt duo horrenda latrocinia, ſcilicet, ſpoliare Deum ſua gloria, & homines ſuis bonis.

In quarto, præmiſſa gratiarum actione, & longa beneficiorum Dei commemoratione, tandem orat, vt regnum Babylonicum diuinæ maledictioni ſit obnoxium, Niſi quòd in fine rurſus lætus Iudaicum populum conſolatur.

DE PROPHETIA Sophoniæ.

SOPHONIA Dei arcana ſignificare videtur, non inconueniens nomen Prophetæ Dei, qui videt arcana Dei, hoc eſt, Euangelium & regnum Chriſti æternum promiſsionibus, Viſionibus & reuelationibus Propheticis vſq; ad temporis plenitudinem inuolutum. Qua de cauſa Paulus & Myſterium nominat, Romanos vltimo.

Titulus in primo capite, quis fuerit Sophonia, ex quibus parentibus natus, & quo tempore vixerit, oſtendit. Fuit enim coætaneus Ieremiæ Prophetæ, & eadem ferè, quæ ille, ſed breuius

nius & ſuccinctius prophetauit, Nimirum vrbis Hieroſolymitanæ vaſtationem, nec non hoſtium, & totius regni Iuda interitum, & Iudæorum per Chriſtum liberationem. In ſumma, prophetauit impijs Iudæis interitum per vicinas Gentes. 2. Ipſis Gentibus exterminium per alias Gentes. 3. Credentibus Iudæis liberationem per Chriſtum naſciturum.

Tria tantùm ſunt Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo capite criminatoria concione malum, id eſt, interitum ac deuaſtationem regni Iudaici per Regem Babyloniæ venturam propter impietatem & auariciam Iudæorum prophetat.

In ſecundo Iudæis pœnitentiam prædicat, deinde vicinis gentibus, Moabitis, ſcilicet, Ammonitis, Philiſtæis, Aſſyrijs & Niniuitis interitum prophetat. Poſtremò ſpem facit iiſdem gentibus, quòd regni Chriſti participes fiant, indicans, Deum in Inſulis gentium adorandum eſſe.

In tertio capite partim impœnitentes Iudæos grauiter obiurgat ac reprehendit, partim præclariſſima concione de Chriſti Regno in vniuerſum mundum propagando, Iudæos conſolatur. De Primoribus in religione & politia inquit: quòd quia ſunt Principes, honorandi ſunt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

vt Principes, ſed interim tamen arguendi vt peccatores.

DE LIBRO HAGGAEI Prophetæ.

HAGGÆVS à feſtiuitate & gaudio nomen habet. Is poſt captiuitatem Babylonicam ſub Dario Hyſtaſpe prophetauit, & populum ad reædificandum Templum ſeriò tandem vrgebat, vt cultus Dei rurſus inſtitueretur. Cum præſertim huius ſecundæ domus maior ſit futura gloria, nempe ad quam Dominus Iſrael, ille verus Meßias, in propria perſona venturus erat, quemadmodum ſcribit & Malachias.

Duo tantùm ſunt Capita.

In primo, populi ingratitudinem & auariciam reprehendit, atq; ipſis mala minatur, nempe infortunium & egeſtatem, qui proprias domos quidem magnificè exædificari curauerant, ad Templi verò reædificationem nihil contulerant.

In ſecundo ſunt eædem comminationes propter eandem cauſam, Simul etiam promißiones, quod Chriſtus ipſe Templum ſecundum ſua præſentia, doctrina & miraculis ornaturus ſit, & illuſtraturus.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DE LIBRO ZACHARIAE.

ZACHARIAS, qui à memoria diuina nomen habet, inter nouiſſimos Prophetas vnus vixit, eodem tempore cum Haggæo Propheta, poſt reditum ex Babylonica captiuitate. Tractat quoq; idem argumentum cum Haggæo, nimirum inſtans & vrgens, vt Templum reædificetur, idq́; propter Chriſtum, qui breui venturus eſſet ad Templum ſanctum ſuum. Ideo manifeſtè prophetat de pompa Chriſti, quod in Aſina & pullo Aſinæ ſit petiturus Hieroſolymam, quod factum eſt, paulò ante ipſius paſſionem, ipſo die Palmarum. Deinde prophetat etiam de ipſius venditione pro triginta argenteis, quæ per Iudam proditorem facta eſt. Item, de perfoſſione lateris ipſius, quem locum allegat Euangeliſta Iohannes.

Habet interim obſcuras aliquot viſiones, quibus adumbrantur myſteria Chriſti, quæ tandem explicat per effuſionem Spiritus gratiæ & precum, cap. 12.

Sunt autem quatuordecim Capita, quæ ſic à ſe inuicem poſſunt diſcerni.

In primo capite, præter exordium, in quo manifeſtè Iudæos ad pœnitentiam hortatur, Et

præter orationem Angeli pro Ieruſalem, ſunt tres viſiones. 1. De equis rufis, 2. De quatuor cornibus. 3. De quatuor fabris lignarijs. Quibus & Iudæis pacem vaticinatur, & eos ad reædificandam ciuitatem Ieroſolymam hortatur.

In ſecundo capite primùm eſt vnica viſio, de Funiculo menſorio, qua populum denuò ad reædificandam Ieroſolymam hortatur. Deinde ſunt egregiæ promiſsiones de regno Chriſti, & de diuina præſentia, atq; protectione piorum, adeòq; de vocatione Gentium, vnde populum ad gaudendum & iubilandum hortatur.

In tertio cap. primùm eſt viſio de IOSVA ſummo Sacerdote, in ipſius conſolationem, & Ciuitatis reædificationem. Deinde rurſus promiſsiones de Chriſto, quem & Germen propter Euangelium & Fidem, atq; angularem lapidem propter Eccleſiam nominat.

In quarto capite deſcripta eſt viſio de Candelabro aureo, in conſolationem ducis Zorobabel, & adhortationem, ne à Templi reædificatione, metu hoſtium, deterreatur.

In quinto capite deſcripta eſt duplex viſio, ſcilicet, de Volumine volante, hoc eſt, de Literis & Sigillo. Deinde de Ephi ſeu modio, quibus Pſeudoprophetarum aduentus in Iudæam, ab Angelo nunciatur.

In ſexto capite deſcripta eſt viſio de quatuor Quadrigis, quibus adumbrari videtur Regnum atq; Euangelium Chriſti, quem hîc quoq; Zemah, id eſt, Germen vocat in vniuerſum orbem propagandum.

In ſeptimo & octauo ſunt conciones & admonitiones contra Hypocriſin Iudæorum in electitio ieiunio. Deinde hortatoriæ admonitiones, de Templi reædificatione. Poſtremò conſolatoriæ de regno Chriſti.

In nono & decimo ſunt Prophetiæ de aduentu Chriſti, & humilitate Regni eius, per hoc, quod fecit eum ſedere ſuper Aſinam. Deinde de potentia Alexandri Magni, qua Deus portas mundi aperuit, vt intraret Rex gloriæ, cum ſuo ſancto Euangelio.

In vndecimo, duodecimo & decimotertio ſunt eædem prophetiæ, & quidem grauiſſimæ, de Paſſione Chriſti, fore vt traderetur Gentibus. Item de deſolatione populi Iudaici propter incredulitatem, & de Euangelio inter Gentes prædicando, poſtquam percuſſus fuerit Paſtor, hoc eſt, poſt paſſionem Chriſti.

In vltimo capite ſunt adhuc duæ prophetiæ, quarum altera Synagogæ totiusq; cultus Leuitici abrogationem, Altera tentationes & victoriam Eccleſiæ continet.

DE LIBRO MALACHIAE Prophetæ.

MALACHIAS, qui apud Ebræos Angeli nomen ſortitus eſt, vltimus inter Prophetas habetur, vtpote proximus ante CHRISTI aduentum, quem iam in foribus eſſe, & IOHANNEM BAPTISTAM (ſub ELIÆ nomine) Chriſti præcurſorem fore prædicit.

Vtrum hic Malachias fuerit Eſdras, vt quidam opinantur, incertum eſt. Hoc verò certiſſimum eſt, quòd egregias ſententias habet, de Chriſto & Euangelio, quod vocat MVNDAM OBLATIONEM IN VNIVERSO MVNDO.

Sunt autem quatuor Capita, quæ ſic poſſunt diſcerni.

In primo capite nunc Iudæorum in genere, nunc ſeorſum Sacerdotum auaritiam & ingratitudinem reprehendit. Illos quidem, quòd ea quæ immunda ſunt, & ad ſacrificia nihil valent, apportent. Hos verò, quia DOMINO offerant immunda: Mox in ipſis comminationibus de Regno Chriſti, & oblatione munda, id eſt, Euangelio concionatur.

In ſecundo capite pergit reprehendere & vehementer obiurgare Sacerdotes, admonens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

eos ſui officij, quod tam ſanctum eſt, vt Angelicum nomen ei adſcribatur. Seorſum quoq; inuehitur in eos, qui malæ tractationis ab Vxoribus accuſantur, adducens exemplum Abrahæ, quod non vult eos temerè imitari.

In tertio præmittit vaticinium de præcurſore Chriſti, pariter & de vtroq; aduentu Chriſti in carnem ſcilicet, & ad iudicium. Deinde rurſum obiurgat Iudæos, propter ingratitudinem erga miniſterium Verbi.

In quarto ſubiungit vt breuiſsimam, ita grauiſsimam adhortationem ad verum timorem Dei, pijs gaudium & conſolationem, Impijs verò pœnam & interitum annuncians. Nos itaq; diuinis admonitionibus obediamus, & Deum timentes, ſecundum Domini noſtri Ieſu Chriſti aduentum hilari animo expectemus, attollentes capita noſtra.

Tantùm de Prophetis & libris Prophetalibus, ex quibus doctrina noui Teſtamenti confirmatur, & Prophetarum ſententiæ, tàm à Chriſto ipſo, quàm ab Apoſtolis in teſtimonium citantur. Sint igitur nobis propter dulciſsimas conſolationes commendatiſsimi.

DE LIBRIS MACCAbæorum.

Libri Maccabæorum à Iuda Maccabæo nomen habent, propter ipſius egregia facta, quæ in his libris deſcribuntur. Eſt autem nouiſſima hiſtoria veteris Teſtamenti, de rebus Iudaicis, geſtis ab Alexandri Magni temporibus vſq; ad CHRISTVM, quando populus Dei iam non Reges & Prophetas ſeu Principes & Pontifices habuit. Fuerunt enim in veteri Teſtamento quatuor poteſtates in iſto electo Dei populo, ſcilicet, 1. Poteſtas Patria. 2. Poteſtas iudicum. 3. Regia. 4. Pontificia poteſtas. Pro quibus omnibus in Nouo Teſtamento regnat ſolus CHRISTVS, qui primùm eſt Pater futuri ſeculi. Secundò, Iudex viuorum & mortuorum. Tertiò, Rex Regum. Quartò, Æternus Pontifex.

Porro libri Maccabæorum inter Apocryphos, & non inter Canonicos libros numerantur, tametſi primus, quem ſanctus Hieronymus Ebraicum ſe reperiſſe teſtatur, dignus eſſe videtur, qui inter Canonicos computetur. Præſertim cum ſit illorum, quæ Daniel capite duodecimo vaticinatus eſt, veriſſima deſcriptio, nempè de perſecutione Iudæorum per Antiochum.

Diuiditur autem primus Liber in quinque partes, iuxta circumſtantiam perſonarum. Et ſunt in hoc libro quinq; perſonæ illuſtres, qua-

rum res geſtæ pro maiori parte hiſtorico ordine deſcribuntur, vt ſunt: Primo Matathias. Secundo, Iudas & Simon, fratres Iudæ Maccabæi. Quintò, Iohannes Simonis filius.

A primo capite vſq; ad tertium, & Antiochi (quem radicem peccati Scriptura vocat) impietas atq; crudelitas notatur: & Matathiæ Sacerdotis, atq; filiorum eius Zelus & conſtantia deſcribuntur, vt ſit perpetuum verbi miniſtris exemplum in perſecutione.

A tertio capite vſq; ad nonum deſcribuntur fortia facta Iudæ Maccabæi, vt Bella, Victoria, purificatio Templi, Confœderatio cum Romanis, & variæ conflictationes cum vicinis Gentibus, & earum Principibus, quos expugnauit vel fugando vel interficiendo eos, quorum nomina hic ordine ſequuntur.

1. APOLONIVS 2. SERON	*Interfecti, cap. 3.*
3. GORGIAS 4. LYSIAS	*Fugati, cap. 4.*
5. TIMOTHEVS *cum Ammonitis & Galaaditis.* 6. *Filij* ESAV.	*Debellati, cap. 5.*

7. An-

7. ANTIOCHVS Antiochi Tyranni mortui filius fœdifragus cum ſuo principe LYSIA, & ipſorum Elephantis.	domum demiſſi, cap. 6.
8. ALCIMVS Iudæus, rediens ad Demetrium. 9. NICANOR interfectus.	Cap. 7.

Tandem IVDAS ipſe poſt confœderationem cum Romanis factam, cap. 8. ſuccubuit in bello, quod Iudæis ex mandato Demetrij poſt mortem Nicanoris per Bachidem & Alcimum, Demetrij Regis Principes, illatum eſt, cap. 9. O Ducem piiſſimum, & in religione Iudaica conſtantiſſimum Heroa, gentisq́ ſuæ propugnatorem ac defenſorem fortiſſimum, qui tandem in vera confeſſione proſtratus, fortiter obijt, pro gloria Dei vindicanda.

A nono capite vſq; ad caput 13. deſcribitur Hiſtoria IONATHÆ, fratris Iudæ Maccabæi, cui negocium fuit cum vtroq; Demetrio, cum Bachide & Alcimo, de quibus victoriam obtinuit, fratris ſui Simonis adiutorio. Deinde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

cum Principibus iunioris Demetrij, donec à Tryphone per dolum interfectus eſt, præclarus Zelotes pro religione & vero Dei cultu.

A decimotertio capite vſq; ad ſedecimum deſcribitur hiſtoria Simonis, fratris Iudæ Maccabæi & Ionathæ. Fuit autem Simon pacificus, donec & ipſe per dolum in conuiuio trucidatus eſt.

In vltimo capite poſt interfectum Simonem, ſucceſſio filij illius IOANNIS ad finem libri deſcribitur.

DE SECVNDO LIBRO Maccabæorum.

SEcundus liber Maccabæorum eſt pro maiori parte repetitio eorum, quæ ſunt deſcripta in primo libro, præſertim quantum ad Iudam Maccabæum attinet.

Sunt autem quindecim Capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primis ſeptem capitibus deſcribitur afflictio populi Iudaici, tàm per inſidias & proditionem Simonis cuiuſdam, quàm per crudelem Antiochi tyrannidem, vbi non tantùm Iudæ Maccabæi (qui tum foris vitam agebat in deſerto) conſtantia prædicatur, ſed etiam ſeptem fratrum, qui vnà cum matre ſua, Martyrio coronati ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

In octauo & reliquis Iudæ Maccabæi fortia facta repetuntur, vſq; ad finem libri.

Tantùm de libris Maccabæorum, adeoq; de totius veteris Teſtamenti libris, ſcilicet, Legalibus, Hiſtoricis, Doctrinalibus & Propheticis, qui omnes computati numero ſunt quadraginta & octo, tàm Apocryphi, quos vocant, quàm Authentici, de quibus Chriſtus Iohan. 5. loquitur, inquiens: Scrutamini Scripturas.

Finis Librorum veteris Teſtamenti.

DE LIBRIS NOVI Teſtamenti.

NOVUM TESTAMENTUM continet libros, qui poſt reuelatum Chriſtum ſcripti ſunt, partim Euangelicos, partim alios Hiſtoricos, numero viginti & ſeptem, etiam minimos computando, qui vnicum ſaltem capitulum continent, vt Epiſtola Pauli ad Philemonem, Iudæ & Iohannis duæ poſteriores.

DE LIBRIS EVANgelicis.

Libri Euangelici ſunt quatuor, nimirum à quatuor Euangeliſtis, Matthæo, Marco, Luca & Ioanne, ſcripti. Et dicuntur Euangelici,

lici, quia ſeorſum Ieſu Chriſti Euangelium continent, id eſt, lætum nuncium de gratuita remißione peccatorum propter Mediatorem Chriſtum conſequenda.

DE LIBRO MATTHAEI.

MAtthæus, perinde vt primus inter Euangeliſtas, Euangelium ſcripſiſſe fertur, nempe ſtatim poſt aſcenſionem Chriſti, ita primùm quoq; inter ipſos locum obtinet. Sunt autem hæ partes huius Euangelicæ hiſtoriæ principales.

A primo capite vſq; ad quintum præmittuntur quaſi exordij loco, non ſolùm ea, quæ pertinent ad Geneologiam & Natiuitatem Chriſti, vt 1. Enumeratio perſonarum in generationibus, ab Abraham vſq; ad Chriſtum. 2. Reuelatio facta Ioſeph. 3. Magorum aduentus. 4. Tyrannis Herodis: Sed etiam Iohannis Baptiſtæ vita & doctrina, nec non Baptiſmus & tentatio Chriſti, priuſquam prædicare incepit, & diſcipulos vocauit.

A quinto capite vſq; ad octauum deſcribitur ſermo Chriſti, quem habuit in monte coram diſcipulis, & verè legalis concio, qua ceu iacto ſolido fundamento, præparauit eos ordine ad Euangelij miniſterium. 1. De beatitudine & præmijs bonorum operum. 2. De officijs Apoſtolorum. 3. De vera Legis interpretatione 4. De

Ele-

Eleemoſyna 5. De oratione. 6. De ieiunio. 7. De veris diuitijs 8. De confidentia in Deum. 9. De iudicij ſinceritate. 10. De Orandi aſſiduitate. 11. De naturali æquitate. 12. De vitanda falſa doctrina. 13. De ſtudio viuendi iuxta Dei verbum. In ſumma, Legem eſſe pædagogum ad Chriſtum, oſtendit hæc ipſius concio, & generalis enarratio Legis.

Ab octauo vſq; ad decimum confirmat, doctrinam egregijs miraculis & beneficijs, quibus & terra & mari miſeris atq; afflictis hominibus ſuccurrit, & ſe noſtrum eſſe Saluatorem oſtendit.

A 10. vſq; ad 13. Primùm informat, confirmat & conſolatur ſuos Apoſtolos in miniſterium verbi. Deinde Ioannis quoq; diſcipulos confirmat, ipſum Ioannem commendat, multorum incredulitatem damnat, & Deo Patri pro puſillo grege gratias agit. Poſtremo præter diſputationem cum Phariſæis de Sabbato, de ſignis &c. iterum claris miraculis, & ſuam Manſuetudinem non extinguendo linum fumigans oſtendit.

A 13. cap. vſq; ad 19. Primùm deſcribit Matthæus Parabolicas aliquot Chriſti conciones de vi & efficacia verbi Dei. Deinde indignam Ioannis baptiſtæ mortem, Item Chriſti diſceſſionem, Contentionem cum Phariſæis. Multorum

ægro-

ægrotorum ſanationem. Petri & reliquorum Apoſtolorum confeſſionem, Chriſti transfigurationem. Chriſti erga Magiſtratum obedientiam. Paruulorum & puſilli gregis conſolationem.

Poſtremò ſubiungit de ſcandalo, & de remiſſione fratris illuſtrata per Parabolam, de iniquo diſpenſatore. Quæ pars rerum in Galilæa geſtarum, ſummam Chriſti ſollicitudinem pro ſalute generis humani, ſummamq; in officio docendi & edendis Miraculis diligentiam oſtendit.

A 19. vſq; ad 26. cap. deſcribit primùm Chriſti migrationem à Galilæa in Iudæam, & in via habitas diſputationes, nunc cum Phariſæis atq; Scribis, nunc cum proprijs diſcipulis prædicendo interim ſuam paſſionem, & duos cæcos ſanando. Deinde ingreſſum eius in Ieruſalem, & acerrimam, adeoq; nouiſſimam in officijs prædicandi diſputationem cum Iudæis, per tria capita 21. 22. & 23. cuius diſputationis atq; obiurgationis hæ ſunt partes præcipuæ, ſcilicet 1. De Baptiſmo Iohannis. 2. De duobus filijs. 3. De Vinea. 4. De angulari lapide. 5. De nuptijs filij Regis. 6. De Tributo dando Cæſari. 7. De vxore ſeptem fratrum, & de reſurrectione mortuorum. 8. De magno mandato in Lege. 9. De Chriſto filio Dauid. 10. De maledictionibus ſuper Phariſæos & Ieruſalem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Poſtremò deſcribit colloquium Chriſti cum diſcipulis in monte Oliueti, de deſtructione Ieruſalem, & de fine Mundi, cum grauiſsimis adhortationibus ad vigilandum, adductis Parabolis. 1. De malo ſeruo. 2. De decem virginibus. 3. De talentis, in enarratione de forma iudicij in extremo die.

A viceſimo ſexto vſq; ad finem libri deſcribit Chriſti Paſsionem, Mortem & Reſurrectionem. Porrò paſsionis Chriſti hiſtoria in ſex partes principales commodiſsimè diſtribui poteſt, iuxta hunc verſiculum:

Cœna, Hortus, Caiphas, Pilatus, Cruxq́; Sepulcrum.

Tantùm de Euangelio Matthæi. Quis autem fuerit Matthæus ante conuerſionem, & quomodo conuerſus ſit & vocatus, Vide ſupra capite 9. Matthæi.

DE EVANGELIO S. Marci.

MARCVS ea quæ Matthæus copioſius deſcribit, compendioſè complectitur, cuius Euangelij liber in duas principales partes commodiſsimè diuidi poteſt, Prior pars ab initio ſit vſq; ad decimum caput, vbi deſcribuntur ea, quæ Ieſus docuit & fecit in Galilæa. Poſterior eſt à decimo capite vſq; ad finem, vbi deſcribuntur

tur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tur ea quæ docuit, fecit & paſſus eſt in Iudæa. Reliqua nihil habent difficultatis in diuidendo, modò cum Euangelio Matthæi conferantur.

DE EVANGELIO S. Lucæ.

LVCAS qui indiuiduus Pauli comes fuit (ſicut Marcus Petri, vt quidam volunt) non ſolùm eſt Marco ſed etiam Matthæo copioſior, tàm in Euangelio, quàm in Actis Apoſtolorum.

Capita ſunt viginti quatuor, quæ ſic diſcerni poſſunt.

Ab initio vſq; ad quartum caput & conceptionem & natiuitatem Iohannis Baptiſtæ, tum ipſius Chriſti. Deinde prædicationem & carcerem Iohannis, Chriſti verò Baptiſmum & Genealogiam ſubiungit.

A quarto capite vſq; ad decimum poſt hiſtoriam tentationis Chriſti, exponit doctrinam & miracula, quæ fecit in Galilæa, vt in Nazareth, Capernaum, Stagno Genezareth, & alijs locis Galilææ. Diſputans interim cum Phariſæis de Sabbathò, Apoſtolos & Populum inſtituens, Centurionis ſeruum ſanans, & filium Viduæ ſuſcitans, Mox quomodo Ioannem Baptiſtam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

coram turba, Pnccatricem verò coram Simeone Phariſæo commendauerit, & parabolam de Semine explicauerit, Dæmoniacumq́ ſanauerit. Quomodo item mulieris fluxum ſanguineum ſiſtens, Iairi principis ſcholæ filiam à mortuis reſuſcitauerit.

Poſtremò, quomodo Diſcipulis inſtructis, emiſsis & reuerſis, poſtquam eſt in monte tranſfiguratus, reliquerit Galilæam.

A decimo capite vſq; ad vicesimum, deſcribit ea, quæ Chriſtus docuit & geſsit in via verſus Ieruſalem. Docuit autem vel ſimpliciter, vel in Parabolis.

SIMPLICITER.

1. Inſtruit ſeptuaginta diſcipulos.
2. Exprobat ciuitatibus incredulitatem.
3. Agit gratias Patri.
4. Admonet Legisperitum.
5. Commendat Mariam ſororem Marthæ.
6. Docet diſcipulos orare.
7. Obiurgat Phariſæos.
8. Admonet diſcipulos.
9. Minatur impœnitentibus.
10. Perſtringit Herodem.
11. Perſtringit auaros Phariſæos.
12. Prædicit ſcandala.
13. Prædicit extremum diem.
14. Vocat ad ſe pueros.

Reci-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

15. *Recitat præcepta ſecundæ Tabulæ.*
16. *Admonet diuites.*
17. *Prædicit Paßionem ſuam.*
18. *Conuertit Zachæum.*

IN PARABOLIS, Vt:

1. *De Semiuiuo relicto.*
2. *De amico panes mutuo dante.*
3. *De forti armato.*
4. *De ſigno Ionæ Prophetæ.*
5. *De Lucerna accenſa.*
6. *De diuite epulone.*
7. *De ſeruo fideli & infideli.*
8. *De arbore fici.*
9. *De grano Sinapis.*
10. *De fermento.*
11. *De anguſta porta.*
12. *De primo loco & nouißimo.*
13. *De cœna Dominica.*
14. *De ædificatione Turris.*
15. *De centum ouibus.*
16. *De decem drachmis.*
17. *De Filio prodigo.*
18. *De iniquo Diſpenſatore.*
19. *De diuite & Lazaro.*
20. *De ſeruo arante.*
21. *De iudice ſeuero.*
22. *De Phariſæo & Publicano.*
23. *De decem minis.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

HISTORIÆ verò & MIRACV-LA quæ geſsit, hæc ſunt:

1. *Eiecit Dæmonium mutum.*
2. *Mulierem contractam erexit.*
3. *Hydropicum ſanauit.*
4. *Decem Leproſos mundauit.*
5. *Cæco viſum reſtituit.*
6. *Sedit ſuper Aſinam.*
7. *Fleuit ſuper Ieruſalem.*
8. *Vendentes & ementes eiecit ex Templo.*

A viceſimo capite vſq; ad 22. ea ſunt deſcripta, quæ Chriſtus in Templo Ieroſolymitano docuit, & cum Phariſæis diſputauit, Deinde quæ foris è regione Ieruſalem cum diſcipulis contulit.

Contra Phariſæos adduxit in medium, 1. Quæſtionem de Baptiſmo Ioannis. 2. Parabolam de Vinea. 3. Prophetiam de lapide angulari. 4. De Tributo Cæſari dando. 5. Dilutionem argumenti Sadducæorum. 6. Propoſitionem de Chriſto filio Dauid. 7. Eleemoſynam viduæ.

Cum diſcipulis contulit, 1 De ſtructura Templi. 2. De Pſeudoprophetis. 3. De perſequutione. 4. De extremo die. 5. De vitanda ebrietate & crapula.

A viceſimo ſecundo capite vſq; ad vltimum caput deſcribitur hiſtoria paſsionis & mor-

mortis Chriſti, quomodo poſt Cœnam, & colloquium cum diſcipulis ſuis, ſit à proprio diſcipulo traditus. 2. A Iudæis comprehenſus. 3. A Gentibus crucifixus.

In vltimo capite primùm Reſurrectionis, deinde Apparitionis, & poſtremò Aſcenſionis hiſtoria deſcripta eſt, præter egregium illum locum, de doctrina pœnitentiæ & remiſſionis in omnes Gentes prædicanda.

Summa huius diuiſionis his comprehenſa eſt verſiculis.

Per tria, perq; decem duo his quibus additur vnum
Lucæ Euangelij diuide particulas.
Item:
Orauit, docuit, Chriſtus fit victima, victor.

DE EVANGELIO Ioannis.

IOANNES à Gratia nomen habet, quia à Chriſto maximè dilectus eſt. Scripſit Euangelium ſuum poſt alios Euangeliſtas, & vt plurimum circa doctrinam Chriſti verſatur, præter pauca Miracula, quæ non ſunt ab alijs Euangeliſtis deſcripta. Et quemadmodum vltra omnes Apoſtolos in terra vixit: ita quoq; plures hæreſes contra diuinitatem Chriſti ſuppullulantes vidit. Vnde ſumta occaſione primùm de

diuinitate & humanitate Chriſti ſcripſit. Deinde vitam, doctrinam & miracula Chriſti perſequitur. Poſtremò paſſionis, reſurrectionis & apparitionis hiſtoriam ſubiungit.

Diuiditur autem Euangelium Ioannis potiſsimùm in quatuor partes, iuxta quatuor profectiones Chriſti. Nam Chriſtus quater profectus eſt Ieroſolymam tempore Paſchatis.

Prima profectio eſt poſt doctrinam de diuinitate & humanitate Chriſti. Poſt teſtimonium Ioannis Baptiſtæ de Chriſto, poſt vocationem Apoſtolorum. Deniq; poſt miraculum in Cœna Galilææ. Quæ omnia durant vſq; ad quintum caput, in quo Chriſtus Ieroſolymam veniens, Primùm eijcit vendentes & ementes ex Templo. Secundò diſputat cum Phariſæis, & ſeorſum cum Nicodemo. Mox relicta Ieroſolyma, Primùm in Iudæa per Diſcipulos ſuos baptizauit, vnde occaſione ſumta Ioannes Baptiſta egregiam de Chriſto concionem habuit. Deinde tranſiens per Samariam, cum muliere Samaritana apud fontem diſputauit. Poſtremò rediens in Galilæam, Reguli filium ſanauit.

Secunda profectio incipit capite quinto, & durat

rat vſq; ad ſeptimum, in qua profectione primùm Ieroſolymis hominem triginta octo annos in infirmitate laborantem ad piſcinam Sabbato ſanauit, vnde occaſione ſumta longam habuit contra Iudæos diſputationem, & egregiam de reſurrectione Mortuorum, & de autoritate ſacræ ſcripturæ concionem. Deinde rediens in Galilæam, Primùm quinque panibus & duobus piſcibus, quinq; hominum millia ſaturauit. Deinde diu & multum de ſpirituali pane (quod eſt verbum Dei) cum Iudæis diſputauit. Poſtremò reliquis accepto ſcandalo diſcedentibus, Petrus nomine Apoſtolorum egregiam facit de Chriſto ſuæ fidei confeſſionem.

Tertia profectio incipit capite 7. & durat vſq; ad caput duodecimum, in qua primùm Ieroſolymis in Templo non ſine contradictione & periculo docebat. 1. De autoritate ſuæ doctrinæ. 2. De Sabbato. 3. De ſua perſona. 4. De ſua paſſione. 5. De aqua vitæ. Deinde mulierem in adulterio comprehenſam, & à Phariſæis ad ſe adductam, digito in terram ſcribens abſoluit, Et ſtatim iterum docebat populum, & vſq; ad finem octaui capitis acerrimè contra Iudæos diſputauit. Mox cæco nato viſum reſtituit, vbi non parua contentio oritur inter Phariſæos & cæcum natum, vſq; ad finem noni capitis. Ad hæc verum ſeſe Paſtorem eſſe oſtendit, vbi ite-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

rum incidit cum Iudæis in diſputationem, & contentionem, vſq; ad finem decimi capitis. Poſtremò rediens trans Iordanem, & inde iterum Bethaniam, Lazarum (habita prius diſputatione cum ſororibus eius) reſuſcitauit, & iterum Iudæorum iram, pergens in deſertum, declinauit.

Quarta profectio incipit à duodecimo capite, & durat vſq; ad finem libri, in qua primùm diuertit in Bethaniam, vbi Maria Lazari reſuſcitati ſoror, opus ſuæ confeſſionis, IVDA proditore indignante, Chriſto exhibuit. Deinde iuxta vaticinium Zachariæ Prophetæ Aſino inſidens, Hieroſolymam ingreſſus eſt. Poſtquam autem Ioannes, quæ in via geſta ſunt, adductis ex Eſaia locis egregijs, vſq; ad finem duodecimi capitis, deſcripſit, mox in diuerſorio Ieroſolymitano quid actum ſit in ſacra Chriſti Cœna, vſq; ad 18. proſequitur, Nimirum quomodo Chriſtus poſt lotionem pedum, poſt turbationem animi propter Iudam, Deniq; poſtquam & Iudæ proditionem, & Petri negationem vſq; ad finem capitis prædixerat, primùm egregiam per tria integra capita concionem habuerit, cuius propoſitio hæc eſt: Ne turbetur cor veſtrum. Argumenta verò hæc tria. 1. Poſſidebitis æternam vitam. 2. Interim vos Spiritus ſanctus conſolabitur. 3. Pater meus exaudiet vos. Deinde ſub-

ſubiunxerit inſignem orationem ad Patrem ſuum, ſanctum & iuſtum. 1. Pro ſeipſo clarificando. 2. Pro defendendis ſuis diſcipulis. 3. Pro omnibus credentibus in vera doctrina & vnitate Spiritus gubernandis, & conſeruandis.

Ad hæc deſcribit Euangeliſta paſsionem Chriſti cap. 18. & 19. quomodo pro ſalute generis humani primùm à Iuda, proprio ſuo diſcipulo, fuerit traditus. Secundò à Iudæis accuſatus. Tertiò à Gentibus Cruci affixus.

Poſtremis duobus capitibus Reſurrectionem Chriſti, & quæ poſt eam acciderunt, pertexit Euangeliſta, & in altero capite Chriſti in Iudæa apparitiones coram diſcipulis & alijs, in altero verò apparitiones coram diſcipulis ſuis in Galilæa factas, deſcribit. Vnde tandem, vt & alij Euangeliſtæ teſtantur, in cœlum profectus eſt, regnans iam pari cum æterno Patre ſuo potentia, & breui rediturus, vt iudicet viuos & mortuos, omnemq́ lacrymam ab oculis Electorum ſuorum abſtergat. Tantum de Euangelio Ioannis Euangeliſtæ & Apoſtoli.

ACTA APOSTOlorum.

HIc liber Hiſtorialis à S. LVCA Euangeliſta ſcriptus eſt, & continet præcipuam primitiuæ Eccleſiæ poſt Aſcenſionem Chriſti hiſtoriam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

hiſtoriam, quæ ſequitur conuenienti ordine libros Euangeliorum.

Quanquam autem hic liber principali diuiſione diuidi poteſt in duas partes, nempe in res à Petro, & in res à Paulo geſtas poſt aſcenſionem Chriſti (Lucas enim vt plurimum deſcribit, Primùm Conciones. 2. Operationes. 3. Viſiones. 4. Miracula. 5. Carceres Petri, Deinde Pauli quoq; conuerſionem, Peregrinationes, Diſputationes, Miracula, Carceres & Vincula) Tamen huius libri viginti octo capita ſic commodiſſimè poſſunt diuidi.

Ab initio vſq; ad ſextum caput deſcribit Lucas primùm hiſtorias Aſcenſionis Chriſti. 2. Electionis Matthiæ in Apoſtolum. 3. Miſſionis Spiritus ſancti. Deinde quatuor egregias & fructuoſas Petri de Chriſto conciones, Primam in ſecundo, Secundam in tertio, Tertiam in quarto, Quartam in quinto, capitibus, cum duobus Miraculis ſingularibus, à Petro Apoſtolo editis, nimirum de ſanato claudo, atq; de ſubitanea morte Anania & Sapphiræ. Poſtremò de Apoſtolorum in genere communione, perſequutione, carcere, flagris, oratione & conſtantia.

A ſexto capite vſq; ad 13. præter hiſtoriam de conuerſione Diui Pauli cap. 9. deſcribitur poſt electionem Diaconorum, concio & martyrium Stephani, nec non hiſtoria Simonis Magi, & Eunuchi

nuchi ab Apoſtolo Philippo conuerſi. Qui duo verum inter falſos & veros Chriſtianos diſcrimen inter ſe ferunt.

Deinde continuatur hiſtoria de Diui Petri miraculis in ſanato Ænea, & reſuſcitata Tabitha. 2. Viſione. 3. Vocatione. 4. Profectione. 5. Prædicatione ad Cornelium, de vocatione Gentium. Poſtremò non ſolum Petri cum Iudæis diſceptatio pro vocatione Gentium, per repetitionem hiſtoriæ de Cornelio, ſed etiam illius ſub Herode carcerati, & miraculoſa liberatio, Tyranno percuſſo diuinitus, & à Vermibus conſumto fideliter & ordine deſcripta ſunt.

A decimo tertio capite vſq; ad finem deſcriptæ ſunt peregrinationes, nauigationes, manſiones, conciones, miracula, diſputationes, pericula, carceres & flagra Diui Pauli, ab eo die, quo dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus, ad quod vocaui eos, vſq; ad conductum, in quo Paulus cum cuſtodiente ſe milite biennio manſit. Interim terra mariq; fideliter docuit.

1. PAPHIENSES.	*Cap. 13.*
2. Antiochenos.	*Cap. 13.*
3. Iconienſes.	*Cap. 14.*
4. Lyſtrenſes.	*Cap. 14.*

Hiero-

5. *Hieroſolymitanos.*
6. *Philippenſes.* — Cap. 15. & 16.
7. *Theſſalonicenſes.*
8. *Beroenſes.* — Cap. 17.
9. *Athenienſes.*
10. *Corinthios.* — Cap. 18.
11. *Epheſios.* — Cap. 19.
12. *Troadenſes.*
13. *Mileſios.* — Cap. 20.
14. *Tyrios*
15. *Cæſarienſes.* — Cap. 21.

Tandem Hieroſolymis & Cæſareæ malè tractatus, incarceratus, & aliquoties per totum biennium & vltrà, iudicio Iudæis eum accuſantibus præſentatus, donec ad Cæſarem appellare coactus eſt, cap. 20. vſq; ad 28.

Poſtremò deſcribit Lucas nauigationes Diui Pauli, poſtquam ad Cæſarem appellauit à Iudæa verſus Romam, & Pauli de Chriſto teſtimonium apud Romanos, vt legis capite penultimo & vltimo. Sic clarè videntur in hoc inſigni libro omnia teſtimonia, prædicationes & miracula eò ſpectare, quòd ſolum per fidem in Ieſum Chriſtum, ad peccatorum remiſſionem, & ad æternam vitam perueniamus.

DE EPISTOLIS DIVI Pauli & aliorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

EPISTOLÆ *Apoſtolorum, ſicuti ſupra quoq; diximus, ſunt tanquam ſigilla & Subſcriptiones, item teſtimonia & illuſtrationes eorum, quæ ſcripta ſunt ab Euangeliſtis, vt: Ego Paulus ſic ſubſcribo Euangelio Matthæi: Ego Petrus ſic ſubſcribo &c.*

DE EPISTOLA ad Romanos.

HÆc Epiſtola Methodus eſt ſcripturæ ſacræ. Breuiter enim ea, quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, comprehendit. Nec incommodè diuidi poteſt in quatuor principales partes.

Ab initio vſq; ad quintum caput ponit duas Propoſitiones, & vtramq; firmis & euidentibus argumentis defendit. Altera propoſitio Legalis eſt, nimirũ hæc: OMNES HOMINES SVNT PECCATORES. *Hanc probat, oſtendens omnes Gentes peccatores eſſe, in primo capite. Deinde Iudæos quoq; eſſe peccatores, in ſecundo capite. Poſtremo infert* OMNES *eſſe peccatores, in tertio capite. Altera propoſitio Euangelica eſt, ſcilicet,* QVOD HOMINES IVSTIFICENTVR GRATIS PER GRATIAM DEI, PER REDEMPTIONEM QVAE EST IN CHRISTO IESV. *Hanc iuſticiam eſſe per Fidem probat multis argumentis.*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

mentis, capite 4. Primùm ab exemplo Abrahæ. Secundò à definitione iuſtificationis. Tertiò ex ordine cauſarum & effectuum: Quartò ex cauſa promiſsionis.

A quinto capite vſq; ad nonum reſoluit vtramq; propoſitionem in ſuas partes, de quibus ſeorſum diſputat. Primò, quid ſit peccatum, Quid Lex, Quid gratia, oſtendit interim, plus poſſe Gratiam per & propter Chriſtum, quàm peccatum per Adam. Et eos damnat, qui ex prædicatione Gratiæ putant peccandum eſſe, declarans econtra, nihil eſſe damnationis his, qui inſiti ſunt Chriſto Ieſu, qui non ſecundum carnem ambulant, Vbi ſubinfert capite 8. pro afflictis & ſub cruce viuentibus, ab eo loco: Non ſunt condignæ paſsiones &c. vſq; ad finem capitis, octo egregias conſolationes.

1. *De reuelatione futuræ gloriæ.*
2. *De compaſsione omnium creaturarum.*
3. *De gemitu miniſtrorum verbi.*
4. *De ſpe vitæ æternæ.*
5. *De perſona Spiritus ſancti.*
6. *De prædeſtinatione.*
7. *De perſona Dei Patris.*
8. *De perſona Filij, Quis erga &c.*

A nono Capite vſq; ad 12. tractat locum de prædeſtinatione, repetens quæſtionem poſitam initio

initio tertij capitis, nempe hanc: Quid ſi quidam illorum non crediderunt, nunquid incredulitas eorum fidem Dei euacuauit? Abſit. Inde occaſione accepta primùm de Electione diſputat, vt ſciamus, ad quos iſta gratia pertineat, idq́ capite nono. Deinde iuſticiam fidei definit & exponit capite decimo. Poſtremò docet, Neminem offendi debere Prædeſtinationis verbo, ſemperq́ labi eos, qui neglecta fidei iuſticia, à Prædeſtinatione ſalutem ſuam ſtudent incoare.

A *duodecimo capite vſq; ad finem Epiſtolæ paranæſes aliquot ſeu admonitiones Chriſtianas ponit de Bonis operibus. Primùm in genere erga quemlibet proximum, vbi genera bonorum operum ponit, vt ſunt opera confeſsionis, vocationis, dilectionis. Deinde erga ſuperiores ſeu erga Magiſtratum. cap. 13. Poſtremò erga inferiores, id eſt, infirmiores, cap. 14. 15.*

Caput vltimum continet ſalutationes ſeu vota & prædicationes Euangelicas. Et eſt ſalutatio non minimum Humanitatis officium cenſendum.

DE PRIORI EPISTOLA ad Corinthios.

QVàm diu Paulus Corinthi manſerit, quid illic egerit, &c. vide Acto. 18. Repre-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

hendit Paulus acriter Corinthios in hac Epiſtola, quos multis vicijs obnoxios eſſe nouit. Ad Legem itaq; pertinet, vt maximè. Nam eſt obiurgatoria Epiſtola, iubens Corinthios declinare à malo, & facere bonum.

Directa eſt contra
1. Sectarios, cap. 1. 2. 3. 4.
2. Inceſtuoſos.
3. Scortatores, 6.
4. Adulteros, 7.
5. Contentioſos, 8. 9. 10. 11.
6. Contemtores infirmiorum, 8. 12. 13.
7. Superbos, 14.
8. Arrogantes, 15.
9. Negantes reſurrectionem à mortuis, 16.
10. Auaros.

Diuiditur autem commodius in quinq; partes principales.

Ab initio vſq; ad quintum caput verſatur in prima Tabula Decalogi, damnans mundi ſapientiam, vtpote ſaluti hominum pernicioſam, nempe quòd Sectas & Schiſmata pariat in Religione Chriſtiana. Deinde contemtum Miniſterij Euangelij propter ſuperbiam illorum, qui ſapientia humana ſunt inflati.

A quinto capite vſq; ad octauum tranſit ad ſecundam Tabulam, & inſectatur quædam vi-

cia;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

cia. Primùm enim iubet inceſtuoſum excommunicari, ſimilesq́ alios vitari. Deinde reprehendit iniuriam, contentiones & hæreſes, indicans iniuriam vel ferendam, vel controuerſiam ad Arbitros potius, quàm impios iudices eſſe deuoluendam. Mox enumerat congeriem viciorum, & ſeorſum luxum & libidines inſectatur, Coniugio, Cœlibatui & virginitati ſuam laudem tribuens.

Ab 8. capite vſq; ad 12. reprehendit abuſum libertatis Chriſtianæ, nec non infirmos eſſe tolerandos admonet, potius quàm vt ſibi inuicem ſcandalo eſſe debeant, Præſertim in rebus externis, vt in eſu, potu, veſtibus, communione Sacramenti, nunc ſeipſum in exemplum trahens, nunc ex veteri Teſtamento horrenda exempla adducens.

A duodecimo vſq; ad 15. enumerat primùm egregia Dei dona, quibus miniſterium verbi ſeruatur ad gloriam Dei, Deinde caritatem eis ob oculos depingit. Poſtremò verbi Miniſterium & prædicationem ita commendat, vt omnibus concionibus & lectionibus ſcripturarum eam præferre non vereatur.

A 15. vſq; ad finem, primùm eſſe reſurrectionem mortuorum, euidentiſſimo Chriſti exemplo demonſtrat. Deinde corporum in æterna vita claritatem diuerſam eſſe, multis ſimilitudi-

nibus oſtendit, ſubiungens & reſurgendi modum, victoriam piorum abſorpta morte.

Poſtremò præter familiaria de collectis, ſeu ſanctorum ſubſidijs agit vltimo capite, cauſulam finalem, horrenda comminatione ſubnectens, vt qui non amet DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM, ſit maledictus, & æternæ morti deſtinatus.

DE POSTERIORI EPISTOLA AD CORINTHIOS.

DIffert hæc Epiſtola à priori, ſicut Oleum à Vino, ſeu Euangelium à Lege. Hic enim mitius agit cum Corinthijs. Nam in hac ſecunda Epiſtola conſolatur Paulus Corinthios, & exhibet ſe benignum erga eos, & iubet vt excommunicatum recipiant in gratiam.

Conſiſtit autem hæc Epiſtola, in	1. Conſolationibus.		1. 2.
	2. Commendationibus.		3. 4. 5.
	3. Adhortationibus.	ad bona opera & Eleemoſynas.	6. 7.
	4. Inuectionib9		8. 9.
	5. Comminationibus.		10. 11.

Sic itaq; diuidi poteſt.

Ab

Ab initio vſq; ad ſextum caput ſunt commendationes. Primùm enim oſtendit ſuam erga Corinthios caritatem, & quòd omnia prædicauerit, fecerit & paſſus ſit ad ipſorum ſalutem & vtilitatem. Deinde commendat Euangelij Miniſterium, vt ſummè neceſſarium, quodque dignius ſit miniſterio Legis, & augetur in credentibus, ac ſpem facit eis de æterna gloria per crucem.

A ſexto capite vſq; ad 10. ſunt adhortationes. Primùm enim hortatur eos, vt ornetur Dei verbum operibus patientiæ. Deinde ut Eleemoſynas præſtent pauperibus ſanctis in Ieruſalem.

A decimo capite vſq; ad finem ſunt inuectiones & comminationes. Primùm enim inuehitur in Pſeudoapoſtolos, contra quos agit confidenter, & in Domino gloriatur, ſcilicet.

De
- 1. *Externis & alienis rebus & perſonis.*
- 2. *Proprijs paßionibus in corpore.*
- 3. *Proprijs paßionibus in animo pro Eccleſijs.*
- 4. *Fuga & euaſione.*
- 5. *Viſionibus & reuelationibus.*
- 6. *Tentationibus.*
- 7. *Fidelitate ſua in miniſterio verbi apud Corinthios.*

De
- 8. *Promtitudine vel ſtudio ſeruiendi Corinthijs.*
- 9. *Voluntate moriendi pro Corinthijs.*
- 10. *Iuſticia bonæ conſcientiæ, quòd non læſerit Corinthios.*

Deinde multas rationes addit, quòd Paulus ipſe ſolus in Miniſterio verbi plus laborauerit & paſſus fuerit, quàm omnes in vniuerſum Pſeudoapoſtoli Corinthiorum, vt laboribus, plagis, carceribus &c. cap. 11.

Poſtremo minatur Corinthijs vltimo capite, qui reſipiſcere nolunt, & (vt Auguſtinus inquit) iudicem ſe venturum ſcribit, vt non inueniat, quos condemnet.

Præterea dicit, ſe orare pro Corinthijs, vt nihil mali faciant. Vnde inquit Auguſtinus: Apparet voluntatem hominis à Deo corripi, & dirigi, vt bona opera faciat. Pſal. 63. A DOMINO greſſus hominis diriguntur.

DE EPISTOLA PAVLI ad Galatas.

HÆc Epiſtola proximè accedit ad Epiſtolam, quam Paulus ad Romanos ſcripſit, quantum ad doctrinam Chriſtianam attinet. Paulus enim contra Pſeudoapoſtolos defendit articulum Iuſtificationis, & confirmat Iuſticiam fidei, quod homo non iuſtificetur ex operi-

bus Legis, ſed tantùm per fidem, Ieſu Chriſti. Et quanquam ſunt duæ principales partes huius Epiſtolæ. Altera de iuſticia fidei, vſq; ad quintum caput: Altera de fructibus fidei, ſeu bonis operibus vſq; ad finem. Tamen cum ſint ſex capita, poſſunt bini & bini per ſe conſiderari.

Paulus enim in primo & ſecundo capite extollit & commendat ſuam vocationem, quòd non humana, ſed diuina autoritate docuerit Eccleſias. Id multis argumentis probat eſſe veriſſimum, videlicet:

1. *Quòd abierit in Arabiam ſtatim à ſui conuerſione.*
2. *Venerit Ieroſolymam, tantùm videre Petrum.*
3. *Abierit in partes Ciliciæ & Syriæ.*
4. *Non circumciderit Titum Ieroſolymis.*
5. *Nihil à magnis Apoſtolis acceperit.*
6. *Reprehenderit Petrum.*

Deinde poſita principali propoſitione in fine ſecundi capitis, videlicet, QVOD HOMO NON IVSTIFICETVR EX OPERIBVS LEGIS, SED PER FIDEM IN CHRISTVM, pergit eam probare tertio & quarto capite, Primùm, Scripturis, Secundò, Exemplis. Tertiò, Similitu-

dinibus Scripturæ, ex Geneſi, Leuitico, Deuteronomio, & Abacuc. Similitudines præter allegoriam ſunt tres. Primùm de legatore Teſtamenti. Secundò, de Pædagogo. Tertiò de Tutore.

Sũma argumentorũ hæc eſt, Chriſtus

1. Non eſt miniſter peccati
2. Tradidit ſemetipſum.
3. Non fruſta motuus eſt.
4. Spiritus ſanctus ex auditu fidei datur.
5. Abrahã fide iuſtificatus ẽ.
6. Iuſticiarij ſub maledicto ſũt
7. Iuſtus ex fide ſua viuit.
8. Chriſtus factus eſt maledictum pro nobis.
9. Iuſticia fuit ante Legem.
10. Hæreditas ẽ ex promiſſi.

Ergo non ex operibus legis, ſed per fidem in Chriſtum iuſtificamur.

Poſtremò docet in 5. & 6 capite, poſita concluſione de loco Iuſtificationis, fructus fidei, ſubnectens præcepta de moribus, de bonis operibus. Vt credentes ambulent ſecundum caritatem, & tueantur quidem in Chriſto libertatem, ſic tamen vt ea non ab utantur. Porrò quòd Paulus fuerit apud Galatas, Vide Acto. 18.

DE EPISTOLA AD Epheſios.

Epiſto-

Epiſtola ad Epheſios eſt amplificatio loci de Iuſtificatione & Reconciliatione ſatis copioſa per omnes caſus. Et mirabilis atq; profunda Euangelij commendatio, longaq́; beneficiorum Dei in cauſa ſalutis noſtræ commemoratio.

Diuiditur autem in duas principales partes, ſcilicet in arborem, & fructus arboris, id eſt, in doctrinam iuſticiæ fidei & bonorum operum.

Summa prioris partis, quæ fidem reſpicit, conſiſtit in his beneficijs Dei nobis exhibitis in Chriſto, vt ſunt:

1. Benedictio ſpiritualis.
2. Electio.
3. Prædeſtinatio.
4. Adoptio.
5. Bona voluntas.
6. Glorioſa gratia.
7. Redemptio.
8. Remiſſio peccatorum.
9. Vocatio.
10. Euangelium ſalutis.
11. Spiritus promiſſionis.
12. Fides.
13. Dilectio.
14. Spiritus ſapientiæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

15. *Cognitio vocationis.*
16. *Cognitio virtutis Dei.*
17. *Viuificatio.*
18. *Vocatio Gentium.*
19. *Paſsio Chriſti.*
20. *Euangelizatio pacis.*
21. *Eccleſia ex Gentibus collecta.*
22. *Miniſterium verbi.*
23. *Caritas Chriſti.*
24. *Plenitudo Dei.*

Hic est verus & ſummus Chriſtianorum theſaurus, ex latitudine & longitudine, altitudine & profunditate dilectionis Chriſti collectus.

Poſterior pars à quarto capite vſq; ad finem Epiſtolæ conſiſtit in his fidei fructibus, qui ſunt: I. Humilitas. II. Lenitas. III. Patientia, IIII. Caritas erga proximum in omnibus donis. V. Nouitas vitæ. VI. Veritas. VII. Iuſticia. VIII. Benignitas, IX. Miſericordia. X. Caſtitas cum contrarijs vicijs, quæ Chriſtiani vitare debent. Deinde gratiarum actio, cum informatione ſingulorum ſtatuum & deſcriptione militis Chriſtiani, contra ſpirituales nequitias per totam vitam pugnaturi, Cuius lumbi habebunt baltheum veritatis; Pectus thoracem iuſticiæ: Pedes habebunt calceos Euangelij pacis: Manus ſcutum fidei: Caput Galeam ſalutis: Latus gladium ſpiritus: Sagittæ eius ſunt, I. Oratio. II. Obſe-

Obſecratio. III. Deprecatio. IIII. Sedulitas. V. Vigiliæ.

DE EPISTOLA AD Philippenſes.

Epiſtola ad PHILIPPENSES. Romæ in vinculis à Paulo ſcripta, etſi non continet integram diſputationem, qualis eſt in Epiſtola ad Romanos & Galatas, tamen eſt inſignis & adhortatoria Epiſtola ad conſtantiam, vt pij in iuſticia Fidei conſtanter pergere debeant. Porro de Philippenſibus, vide Acto. 16.

Quanquam autem diuus Paulus primùm agit gratias. II. Orat. III. Monet. IIII. Laudat. V. Conſolatur. VI. Vocat mortem lucrum. VII. Cupit diſſolui & eſſe cum Chriſto. VIII. Exultat ingenti gaudio de ſui immolatione. IX. Contendit ad ſcopum. X. Iactat ciuitatem noſtram in cœlis eſſe. XI. Expectat inde Saluatorem aduenientem: Tamen vt capita ſunt quatuor, ita quatuor præcipuè agit ſingula in ſingulis capitibus.

In primo capite poſt ſalutationem & Exordium proponit ſeipſum illis Exemplum, & hortatur eos ad patientiam in afflictionibus habendum, indicans, afflictiones piorum cedere illis in bonum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

In ſecundo capite hortatur eos ad concordiam & vnitatem, ne quid faciant per contentionem, ſed per humilitatem ſibi inuicem ſeruiant, exemplo Chriſti, qui humiliauit ſeipſum, &c. Præterea commendat eis Timotheum & Epaphroditum fideles verbi Dei miniſtros.

In tertio hortatur eos, vt caueant impios doctores, Circumciſionis ſeu meritorum humanorum, & ſectentur ſolùm illam doctrinam, quæ eſt de iuſticia fidei in Chriſto: iterum ſeipſum exemplum proponit eis imitandum,

In quarto hortatur eos, vt in eadem certa, pia & firma doctrina conſtent, perdurent atque perſiſtant cum gaudio & pace. Præterea gratias agit eis pro muneribus fideliter miſsis, iuxta Miniſterij ipſius in verbo Dei rationem.

DE EPISTOLA AD Coloſſenſes.

HÆc Epiſtola ferè eadem eſt cum Epiſtola ad Epheſios, niſi quod hæc eſt breuior. Quemadmodum enim Epiſtola ad Galatas Methodus eſt Epiſtolæ ad Romanos, ita hæc Epiſtola methodus eſt Epiſtolæ ad Epheſios, ſeu compendium quoddam. Summa huius Epiſtolæ eſt, quòd nihil eſt tàm aduerſum fidei & ſaluti noſtræ, quàm vbi ratione humana, quæ Dei ſunt æſtimare cœperimus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Diuiditur autem in duas partes principales (ſicuti & Epiſtola ad Romanos, Galatas & Epheſios) nempe in arborem & fructus, ſeu in doctrinam Fidei & Caritatis.

Priora enim duo capita continent non ſolùm Euangelij & Fidei definitionem, eſſe ſcilicet ſapientiam cognoſcendi Chriſtum, quod ſit Dominus, Redemptor, Deus & Reconciliator noſter: ſed etiam grauiſſimam adhortationem ad hanc Euangelij doctrinam, & dehortationem à falſa doctrina, quam inſectatur acerrimè, depingens, vt verus Propheta, Papatum ac Monachatum in Religione Angelorum &c. quorum traditionibus vnicum ac ſolum Chriſtum, peccati, mortis & Satanæ victorem ac triumphatorem opponit.

Reliqua duo capita continent admonitiones de moribus Chriſtianorum, vt vitam ſuæ profeſſione dignam viuant, & exuentes veterem hominem, induant nouum, per charitatem & verbi Chriſti obſeruationem. Deinde ſingularum in Oeconomia & re familiari perſonarum pro cuiuſq; conditione breuem informationem, qua requirit à Mulieribus, filijs ac ſeruis obedientiam: à Viris & Senibus & Dominis, dilectionem, humanitatem & æquitatem. Poſtre-

mò precandi ſtudium, & quædam familiaria, vt commendationes, ſalutationes, & ſingularia Pauli pro ſuo more præcepta.

DE PRIORI EPISTOLA AD Theſſalonicenſes.

QVemadmodum in Actis cap. 17. diligentia Theſſalonicenſium in inquiſitione ſcripturarum commendatur: Ita Paulus in hac Epiſtola fidem & conſtantiam eorum commendat, & ad perſeuerantiam hortatur.

Diuiditur autem in duas partes principales.

In primis enim tribus capitibus verſatur in continua quadam narratione, qua non ſolùm commendat Theſſalonicenſes. Primò propter Euangelij ſuſceptionem. Secundò propter Fidei conſtantiam. Tertio, propter perſecutionis patientiam. Quarto, propter imitationis exemplum. Quinto, propter verbi diuulgationem. Sexto, propter Fidei celebrationem: Sed etiam illis in exemplum perſeuerantiæ commemorat ſuos labores ſtudia, pericula certamina, conuerſationem, deſiderium, ſolicitudinem, precationes. In ſumma, quomodo ſe geſſerit apud eos, & quid ſuſtinuerit, eis in exemplum.

In duobus reliquis capitibus primùm eos à vicijs dehortatur, & ad exercitium bonorum operum hortatur. Deinde confirmat eos de Reſurrectione, proponens ipſis quatuor argumenta. I. De morte, quòd ſit ſomnus II. De Reſurrectione Chriſti. III. De ordine reſurgendi. IIII. De vita æterna, quibus argumentis ſeſe conſolari queant. Poſtremò de extremi diei ſubitaneo aduentu agit, quo eos ad vigilantiam hortetur, addens in fine congeriem bonorum operum, & bonarum ordinationum, quibus gubernanda eſt vita Chriſtiana.

DE POSTERIORI EPISTOLA ad Theſſalonicenſes.

HÆc ſecunda Epiſtola eſt correctio ſententiæ prioris Epiſtolæ de extremo die, nimirum, nos qui viuimus, qui reſidui ſumus, &c. Item, Dies Domini ſicut fur &c. Perterrefacti fuerant enim his Pauli verbis Theſſalonicenſes, vt inde colligerent, ſe viſuros extremum diem ſua ætate. Paulus itaq; corrigit ſeipſum, & extremum diem in foribus eſſe negat, Prophetans de regno Antichriſti, & de horrenda ab Euangelio defectione, diem iudicijs præceſſura. Porrò quorſum Paulus in hac Prophetia reſpexerit, & quid in Spiritu futurum præui-

derit (ſicut etiam 1. Timot. 4. (nunc à poſteriori, cùm ſit res manifeſta, norunt omnes fideles, quòd de Romano Pontifice fuerit vaticinatus.

In primo gratulatur Paulus Theſſalonicenſibus Fidem. II. Dilectionem. III. Perſeuerantiam in Cruce, collationem inſtituens inter præmia piorum, & pœnas impiorum, vt hi quàm primùm ab impietate, piorumq; perſecutione deſiſtant, illi verò conſtanter pergant, & ſic currant, vt præmium apprehendant. 1. Cor. 9.

In ſecundo capite Paulus interpretatur ſententiam prioris Epiſtolæ de extremo die per Prophetiam de Romani Imperij deuaſtatione pariter, & de regno Antichriſti, quòd regnaret ante Iudicium extremum in Eccleſia, nec non efficeret, vt ſua mandata ſuper Dei mandata ſeruarentur, cuius tyrannide preſſi homines a Fide deficerent, & ad traditiones humanas tranſirent. Porrò ad finem Prophetiæ gratulatur iterum Theſſalonicenſibus æternam in CHRISTO tàm electionem, quàm vocationem, & obiter adhuc magis ſuum illis officium commendat.

In tertio capite Parænеſes ſeu admonitiones aliquot inſtituit, præſertim contra vitam ocioſam, nec qui nihil agerent, malè (vt fit) agere diſcerent, ſed quiſq; in ſudore vultus ſui pane ſuo veſceretur. In fine ponit cauſam finalem pariter,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ter, & modum denunciationis & excommunicationis, vt ſcilicet, Excommunicatus & rubore ſuffundatur, cùm videret ſe vitari ab omnibus, & vel diſcat agnoſcere ſuum erratum, & vt frater interim corripiatur, vt nullo modo quaſi inimicus exiſtemetur.

DE PRIORI EPISTOLA ad Timotheum.

EPiſtola ad Timotheum hæc prima, etſi omnibus hominibus concionatur, tamen familiariſsimè nota ſit miniſtris Euangelij.

Fuit enim Timotheus Epiſcopus & fidelis verbi Dei miniſter. Nam Paulus poſtquam eum circumciderat, & ad Miniſterium verbi vocauerat, habuit eum aliquando Comiem, aliquando Legatum fidelem in officio Apoſtolatus, donec Eccleſijs Epheſinis in verbo Dei præfectus eſt. Ideo Paulus eum, vt adhuc iuuenem, informat in ijs, quæ verè & propriè pertinent ad Epiſcopatum, cui etiam peculiariter optat præter gratiam & pacem, etiam miſericordiam, vt & opus habent Epiſcopi & Paſtores maiori præ alijs conſolatione, cùm vltra omnes patiantur. Sit igitur hæc Epiſtola fidelibus verbi prædicatoribus commendata, vtpote eis ſingulariter ſcipta.

Sex ſunt huius Epiſtolæ Capita, quæ ſic diſcerni poſſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

In primo Capite, poſtquam Paulus fabulas & impiam doctrinam deteſtatus eſt, tradit compendium de vſu & effectu Legis & Euangelij, ſeipſum proponens exemplum, vt admoneat Timotheum de ſumma doctrinæ Chriſtianæ, quam Epiſcopum oportet profiteri.

In ſecundo Capite vult primùm viros, deinde ſeorſum etiam mulieres per Timotheum admoneri, viros (quo vocabulo totam domum comprehendit) vt orent pro omnibus hominibus in genere. Deinde ſeorſum pro Magiſtratu, quem Deus (inquit) per Mediatorem Chriſtum, vt omnes homines vult ſaluos fieri. Poſtremò, vt orent in omni loco, ſeu vbicunq; locus fuerit & occaſio orandi. Mulieres verò, vt ornent ſe non ſumtuoſo & ſplendido veſtitu, aut gemmis & auro, ſed virtutibus & bonis operibus, vt habitus integritatem vitæ pariter & verecundiam teſtetur, Deinde docendi munus & autoritatem in viros eis derogat. Poſtremò commendat illarum officium, & eas conſolatur.

In tertio Capite, quales oporteat eſſe miniſtros verbi, nec non illorum vxores, oſtendit, nunc ea quæ decent approbando, nunc ea quæ non decent reprobando & damnando, Requirit enim in Epiſcopo & Diacono (ſub quibus verbi Dei miniſtros omnes comprehendit) præter integritatem vitæ & coniugium.

1. *Sobrietatem.*
2. *Modeſtiam.*
3. *Caſtitatem.*
4. *Hoſpitalitatem.*
5. *Dexteritatem in docendo.*
6. *Æquitatem.*
7. *Curam domeſticam.*
8. *Bonum teſtimonium.*

E diuerſo damnat in eodem.

1. *Ebrietatem.*
2. *Dicacitatem.*
3. *Turpis lucri cupiditatem.*
4. *Pugnacitatem.*
5. *Auariciam.*
6. *Superbiam.*

In vxoribus miniſtrorum requirit.

1. *Pudicitiam erga virum.*
2. *Taciturnitatem erga proximum.*
3. *Sobrietatem erga ſeipſas.*
4. *Pietatem erga Deum.*

In fine Capitis deſcribit domum Dei, ſubiun gens miniſterium Euangelij, ſeu Chriſti tranſitum ſecundum humanitatem.

In quarto Capite falſam doctrinam pijs omnibus cauendam, cum ſuis ſignis & notis, nempe prohibitionem coniugij & ciborum, Prophetico more proponit, ac venturam prædicit. An non hic tam manifeſtè depingit Papatum, ac ſi in me-

in medio Papatu vixiſſet? Sunt ne in Papatu I. Spiritus ſeductores. II. Doctrinæ Dæmoniorum. III. Hypocryſis. IIII. Gauteriatæ conſcientiæ. V. Prohibitio Matrimonij. VI. Prohibitio cibornm?

Timotheum econtrà vult Paulus operibus pietatis erga proximum exerceri ſuumq́ officium diligenter adminiſtrare.

In quinto Capite primùm tria genera viduarum recenſet, vt ſunt viduæ diuites, pauperes & iuuenes. Diuites vult domibus ſuis præeſſe. Pauperes vult Eccleſiæ ſumtibus ali. Iuniores autem nubere in Domino. Deinde Presbyteris ſeu verbi Dei miniſtris vult, adminiſtrari honorem, victum & iuſticiam, de ſingulis fideliter admonens Timotheum.

In ſexto Capite poſt inſtructionem ſeruorum, concludit Epiſtolam graui dehortatione à falſo doctrina pariter & ab auaritia fideliter admonens Timotheum, vt in vera doctrina perſeueret, & in vera temperantia ſeu rerum mediocritate vitam agat, ſectando pietatem, fidem & caritatem. Diuitibus vult hæc tria prohiberi. Primò ſuperbiam, Secundò confidenticm in diuitijs. Tertiò abuſum diuitiarum. Timotheum verò vult à vacuis diſputationibus alienum eſſe.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DE POSTERIORI EPI-ſtola ad Timotheum.

PErgit D. Paulus etiam ex carcere Timotheum admonere, vt bona fide, tanquam magni precij depoſitum, & theſarum puram Euangelij doctrinam cuſtodiat, & ad poſteros incorruptam cure traſmitti, in ſuper afflictionem ferendo cum Euangelio ſecundum virtutem Dei Porrò non ſoli Timotheo, ſed omnibus gubernatoribus & Eccleſiæ doctoribus in omnibus, qui rectè Euangelij doctrinam perceperunt, Spiritus ſanctus per os Pauli concionatur. Quare debet etiam hæc Epiſtola Miniſtris Euangelij quàm commendatiſſima ſemper eſſe.

Sunt tantùm quatuor Capita, quæ ſic diſcernuntur.

In primo Capite poſt gratulationem admonet Timotheum. 1. De reſuſcitanda gratia Dei. 2. De non erubeſcendo propter Euangelium & vincula Pauli. 3. De afflictione ferenda. 4. De retinenda forma ſanorum verborum. 5. De bono depoſito cuſtodiendo. Interſerit autem egregium & verè Euangelicum locum: QVI NOS SALVOS FECIT &c. apertè contra iuſtificationem operum, & pro ſola gratia Dei, commendans inſuper officium ſuum, & Oneſiphori domum contra defectionem Aſianorum ab Euangelio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

In ſecundo Capite poſt commendationem doctrinæ, primùm hortatur eum ad ferendam adflictionem, adductis in medium egregijs argumentis à præmio. Deinde eum à contentione virorum & vaniloquio dehortatur, oſtendens non magis mirum eſſe, ſi boni pariter & mali ſunt ſimul in Eccleſia, quàm ſi in domo diuitis ſunt vaſa, alia in honorificum vſum, alia in vſum contumelioſum deſtinata.

Poſtremò præcipuum eſt in hoc Capite, quòd vult eum rectè ſecare verbum Veritatis, videlicet, nec confundat inter ſe legem & Euangelium, ſed Legem vrgeat contra malos, facinoroſos & obſtinatos, vt vel tradantur Magiſtratui puniendi, vel excommunicentur: Adflictos verò & probos Euangelio conſoletur. In fine Capitis oſtendit, pœnitentiam eſſe donum Dei.

In tertio Capite prioribus periculis, nempe de Aſinorum & aliorum ab Euangelio Chriſti defectione, ſubnectit aliud periculum, & congerie depingit falſos doctores, quos nouiſſimis temporibus venturos prædicit, contra quos hortatur Timotheum, vt ſua conſtantia conſulat etiam poſteritati.

Porrò quemadmodum ſuperiori in Epiſtola, ſic etiam hoc loco præuidet Paulus in Spiritu Romanorum Pontificum impietatem, & ea quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

his nongentis annis in Papatu tranſacta ſunt. In fine commendat ſacram Scripturam, qua commendatione nihil poteſt dici excellentius.

A quarto Capite concludit Epiſtolam per obteſtationem, qua fideliter obteſtatur Timotheum, vt opus faciat Euangeliſtæ, ſignificans adeſſe tempus ſuæ reſolutionis, & ſe bonum certamen certaſſe. Deinde quædam familiaria ſubiungens, Epiſtolam finit. Scripſit autem hanc Epiſtolam haud dubiè paulò ante ſuum martyrium, cùm Neroni ſecundò ſiſteretur.

DE EPISTOLA ad Titum.

QVamquam hæc Epiſtola non talis eſt methodus, vt eſt Epiſtola ad Romanos: tamen mira breuitate totius Chriſtianæ doctrinæ compendium continet, in quo primùm doctores inſtruit & informat, vt hæc tria Capita commodiſſimè iuxta tres ſtatus principales, nempe Religionem, Politiam & Oeconomiam, diſcerni queant. Quorum vltimum nempe Oeconomiam, in medio collocat Paulus, quippe propter quem ſtatum conſeruandum reliqui duo à Deo ordinati ſunt.

Pulcrè autem interſerit huic informationi locum iuſtificationis, ſemel atq; iterum, vt eo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

tanquam ad ſcopum omnia dirigi atq; referri debeant.

In primo Capite religionem diſcernit, & vt in Epiſtola od Timotheum, ita hîc quoq; deſcribit ſub nomine Epiſcopi, omnes Euangelij miniſtros, quales eſſe debeant in doctrina & vita, nunc propter ipſos fideles, nunc propter falſos doctores, quod ad finem vſq; Capitis depingit, & illorum impietatem tanquam in ſpeculo, in quo noſtri Papiſtæ ſe rectius intueantur, conſpiciendam proponit.

In ſecundo Capite tabulam Oeconomicam pingit, & ſingulorum ſtatuum in Oeconomia vitam informat, vbi ſub nomine iuuentutis Titum ipſum admonet, vt in omnibus ſeipſum præbeat exemplum bonorum operum. Mox rationem addit, nempe apparitionem gratiæ Dei, per hoc quod CHRISTVS dedit ſemetipſum pro nobis, vt in eo modeſtè, iuſtè & piè viuamus.

In tertio Capite dat præcepta de Politia, & de obedientia erga Magiſtratum præſtanda, ſubditos omnes per Titum admonendos eſſe docet, graues ſubiungens cauſas, nimirum, quod horum omnium debitores ſumus. Primùm Legales, deinde Euangelicas, iterum adducens egregium locum iuſtificationis, quo ſalutem derogat operibus, & ſoli miſericordiæ Dei propter Mediatorem Chriſtum adſcribit, vbi formam & modum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

noſtræ redemptionis luculenter oſtendit, quod eum, qui nouus homo fieri cupit, neceſſe ſit credere & baptiZari: Subiungit ad finem vſq; adhortationem ad bona opera præſtanda, & dehortationem à ſtultis quæſtionibus & hæreſibus præter quædam familiaria.

DE EPISTOLIS PAVLI ad Philemonem.

HÆc Epiſtola miram Pauli caritatem erga proximum ſpirat, per hoc, quòd Oneſimum ſuo domino Philemooi ſumma animi humilitate, ſuauiſsimisq; verbis ſtudet reconcilicre. Primùm commendat Philemonis fidem & caritatem. Deinde petitionem ſuam pro Oneſimo ad fidem conuerſo proponit. Poſtremò ſuauiſsimis affectibus Oneſimi culpam in ſe transfert, & eum ſuo domino iam non vt ſeruum, ſed vt cariſsimum fratrem in Chriſto reconciliat, interim non obſcurè ſuum in Philemonem ius, vt præceptoris in diſcipulum, inſinuans, tacitè ei imperat, vt fugitiuum ſeruum in gratiam vel ex debito recipere non grauetur, Egregium caritatis exemplum & concordiæ ſtudium in Paulo.

DE EPISTOLA ad Hebræos.

QVanquam dubium eſt, an hæc Epiſtola ſit diui Pauli, propter aliquot locos in 9.

10. & 12. Capit. ex quibus conuincitur à quibuſdam non eſſe Pauli: Tamen Epiſtolæ ſcopus autorem habet Spiritum ſanctum. Tradit enim diſertè, Chriſtum eſſe verum Deum & verum hominem, adeoq́ vnicum noſtrum Redemtorem ac Saluatorem, & conſiſtit maior pars Epiſtolæ in collatione, qua conuincit, Chriſtum eſſe Dominum omnium; nempe Filium Dei naturalem ac æternum. Confert enim Chriſtum.

1. Cum Angelis, Cap. 1. & 2.
2. Cum Moſe, Cap. 3. & 4.
3. Cum Aarone, Cap. 5.
4. Melchiſedech, Cap. 6. & 7.
5. Sacrificijs legalibus, Cap. 8. 9. 10.

Quibus omnibus maior eſt Chriſtus, per ſuum ſacrificium, ſanguinem & mortem, æterna redemtione inuenta.

Capita ſunt tredecim, quæ pro maiori declaratione ſic diſcerni vtcunq; poſſunt.

In duobus primis Capitibus, poſt exordium, in quo Chriſti diuinitatem pariter & humanitatem breui deſcribit narratione, ipſum Angelis excellentiorem eſſe, nouem argumentis oſtendit, in quibus Chriſtum Deum, creatorem & omnipotentem eſſe prædicat, & Euangelium ipſius Legis prædicationi anteferendo, diluit intermix-

termixtus occupationes. Omnia tendunt in hunc finem, vt Iudæi, quibus ſcribit, relicto Iudaiſmo, firma in ſolum Chriſtum fiducia ſpem omnem collocent. Atq; hæc eſt principalis Epiſtolæ propoſitio.

Intertio & quarto Capite Chriſtum excellentiorem Moſe prædicat, collationem inter dominum & ſeruum inſtituens. Mox ad Euangelij tempus applicat illud Hodie, quod eſt in Pſalmo 95. cum comminatione ſatis horrenda, ab exemplo illorum, qui propter incredulitatem in deſerto perierunt, à requie terræ Canaan excluſi.

In quinto, ſexto & ſeptimo incipit deſcribere Chriſtum Sacerdotem, conferendo eum primùm cum Aarone, deinde cum Melchiſedech, cuius deſcriptionem videtur in fine quinti Capitis velle præterire, propter Iudæorum ſegnitiem & tarditatem, inſtituens digreſſionem ſatis periculoſam in ſexto Capite, vbi videtur lapſis negare pœnitentiæ locum, ipſis pertinacibus per hoc terrorem incutiendo. Sed in 7. Capite deſcribit & commendat à dignitate Melchiſedech, qua commendatione Chriſti ſacerdotium extollit.

In 8. 9. & 10. Cap. multis grauiſſimis argumentis oſtendit, Chriſtum eſſe vnicum Sacerdotem, & vnicum pro peccatis ſacrificium quod

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

præfert omnibus ſacrificijs Legalibus, appellans illud nouum Teſtamentum ex Capite 13. Hieremiæ. Deinde Tabernaculi partes enumerat Capite 9. ſcilicet, Atrium, Sancta, & Sancta ſanctorum, cum ſuis ſignificationibus, quibus figuris applicat ſanguinem Chriſti, vt purificantem conſcientias. Vocat autem Chriſtum noui Teſtamenti Mediatorem, & ſanguinem cuius ſanguinem noui Teſtamenti, ſignificans Chriſti ſanguinem effundendum in nouo Teſtamento pro remiſſione peccatorum. Poſtremò per repetitionem amplificat eandem collationem, ſcilicet, ſacrificij Chriſti cum ſacrificijs Legalibus ex Pſalmo 39. & 31. Cap. Hieremiæ. Tandem concludit hunc totum locum per adhortationem ad fiduciam in ſanguinem Chriſti collocandum, & ad mutuam delectionem per bona opera præſtandam. Paraſceuem ſeu præparationem inſtituens ad ſequentia Capita.

In 11. 12. & 13. Primùm commendat fidem ab exemplis Patriarharum, & aliorum ſanctorum veteris Teſtamenti ad ea reſpiciens, quæ Ieſus Syrach, de viris illuſtribus, à Cap. 44. vſq; ad 15. ſcribit. Deinde ſubiungit adhortationem ad fructus fidei, patientiam, diſciplinam, pacem, ſanctificationem, veram pœnitentiam, obedientiam erga verbum Euangelij, non tantùm inducens exemplum Chriſti, ſed etiam ex ve

teri Teſtamento comminationes. Poſtremò congeriem bonorum operum enumerat in vltimo Capite, cum dehortatione à falſa doctrina, cumque adhortatione ad Ieſu Chriſti puram doctrinam, confeſſionem & gratiarum actionem.

DE EPISTOLA Iacobi.

QVidam putant non eſſe Iacobi Apoſtoli ab Herodæ interfecti Epiſtolam non ſolùm propter locum ex Geneſi de Abraham, pro iuſtificatione operum citatum, contra veram analogiam fidei, ſed etiam propter alios locos ex Epiſtolis Petri & Pauli deſumtos, & huic Epiſtolæ paſſim intermixtos. Non eſt methodica Epiſtola, nec vnam continuam materiam continet, ſed ſcopas (vt aiunt) diſſolutas, id eſt, ſententias non ordine inter ſe cohærentes. Et ſumma eſt, quòd vrget Legem & bona opera, contra ſecuros homines, & fide ſine operibus gloriantes.

Capita quinque tantum ſunt, quæ ſic diſcerni poſſunt.

In primo Capite particulatim has octo ſententias proponit. 1. De patientia in rebus aduerſis præſtanda. 2. De diuina ſapientia à Deo petenda. 3. Credendum eſſe ſine dubitatione. 4. Di-

uitijs

uitijs rectè vtendum eſſe. 5. Tentationes quæ ex concupiſcentia proueniunt, ſufferendas. 6. Verbum cœleſte diligenter audiendum. 7. Verbi effectus bona opera eſſe facienda. 8. In vera religione viuendum.

In 2. Capite duo tantùm loci tractantur. Alter de non contemnendis pauperibus Chriſtianis præ diuitibus, cùm fides in Ieſum Chriſtum perſonarum acceptationem non patiatur. Alter de bonis operibus, ex quibus fides erga Deum & proximum oſtendatur, vt hic locus ſit collatio inter hominem & hominem, non inter Deum & hominem, vbi ſola fides iuſtificat, cùm inquit: Oſtende fidem tuam ex operibus &c.

Si quis hoc modo non intelligit Iacobum, ſed hanc illius ſententiam vult ad iuſtificationem torquere, quæ coram Deo valet, tollit analogiam fidei, & Epiſtolam Pauli ad Romanos. Quod cùm ſit abſurdum, admittit ſententia Iacobi commodam interpretationem, & fidei analogiam. Alioqui loci ſeu exempla ex Geneſi & ex libro Ioſuæ directè contra genuinam Scripturæ de iuſtificatione ſententiam citantur.

In tertio Capite ſunt itidem duo loci tractati, quorum alter eſt de lingua cohibenda, ne falſam doctrinam doceat, quod eſt arrogare & vſurpare ſibi magiſterium in ſacra Scriptura, ſuper verum doctorem & magiſtrum Spiritum ſanctum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ctum, cuius diſcipuli ſunt omnes doctores pietatis in Eccleſia. Alter locus de diuina ſapientia eſt, quæ eſt in doctrina, Lex & Euangelium, & in mentibus noſtris ipſa lux fidei, & incoata obedientia congruens Legi Dei, iuxta dictum: Lucerna pedibus meis verbum tuum.

In quarto Capite ſunt commonefactiones de virtutibus in ſingulis Decalogi præceptis, quaſi in vnum cumulum congeſtæ. Primùm de fugienda contentione. 2. De voluptatibus. 3. De oratione inſtituenda. 4. De fugiendo adulterio. 5. De ſuperbia & humilitate. 6. De obedientia erga Deum. Et ſic deinceps vſq; ad finem Capitis.

In quinto Capite primùm inuehitur in eos, qui diuitijs ſuis abutuntur. Deinde hortatur pios ad patientiam & tolerantiam & à iureiurandi conſuetudine dehortatur. Mox infirmorum curam haberi ſuadet. Poſtremò ſingulos ad mutuam deprecationem hortatur, & Orationem ab exemplo Eliæ commendat. In fine effectum veræ conuerſionis ponit.

DE PRIORI EPISTOLA Petri.

HÆc Epiſtola verè Apoſtolica eſt, vt illius, qui à Chriſto interrogatus quis eſſet, reſpondit: TV ES CHRISTVS FILIVS DEI

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DEI VIVI, Matth. 16. Item: Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ tu habes, Iohan. 6. Redolet enim eiusdem confeſſionis miram ſuauitatem, & in fide conſtantiam & ſinceritatem. Nam purè Chriſtum confitetur, derogans noſtris meritis ſalutem, & tradens veram Chriſti cognitionem, in qua vult gentes conuerſas, quibus ſcribit, conſtantes pergere, & creſcere de die in diem, ita, vt etiam in vita, moribus & conuerſatione reſpondeant Euangelio cuiuſcunque ſtatus & conditionis fuerint, vt ſunt quos enumerat. 1. Subditi. 2. Serui. 3. Mulieres. 4. Viri. 5. Presbyteri. 6. Adoleſcentes.

Capita quinq; ſunt, quæ ſic poſſunt diſcerni.

Primùm Caput in duas partes diuiditur. In priori, quæ ab exordio inchoatur, veram ſalutis rationem proponit. Vbi conſideranda ſunt hæc omnia, quæ hîc ordine commemorantur, nempe, 1. Magna miſericordia Dei. 2. Regeneratio in ſpem viuam. 3. Reſurrectio Chriſti. 4. Hæreditas cœleſtis. 5. Potentia Dei. 6. Fides. 7. Probatio fidei. 8. Exultatio & lætitia. 9. Scripta Prophetarum, 10. Euangelium. 11. Gratia. 12. Gloria.

In altera parte ponit huius antecedentis conſequens, & hortatur credentes ad nouitatem vi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ta, qua futuræ ſaluti reſpondet, ſectandam, vt 1. Sobrietatem. 2. Spem oblatæ gratiæ 3. Obedientiam. 4 Sanctitatem. 5. Inuocationem. 6 Timorem. 7. Dilectionem. Interſerit autem huius nouitatis egregias cauſas ſcilicet nos à peccatis precioſo ſanguine Chriſti redemtos, & per verbum Dei regeneratos eſſe.

Secuudum caput itidem in duas partes diuiditur. Nam in altera pergit hortari credentes ad ſpirituales hoſtias offerendas, & ad bonam conuerſationem habendam etiam ad ædificationem fidelium. Et addit rationem, quia credentes omnes ſunt Sacerdotes, & ad vitæ ſanctitatem vocati. In altera diuerſorum ſtatuum informationem, in qua ad finem huius capitis informat, primum. ſubditos ad politicam obedientiam erga Magiſtratum. Deinde ſeruos ad Oeconomicam obedientiam erga dominos. Et Chriſtum ipſum exemplum proponit, qui maiorem iniuriam ſuſtinuit.

In tertio capite primùm obedientia coniugali, de ornatu Chriſtianæ coniugis, & de tolerantia mariti erga ſuam coniugem agit. Deinde pios omnes in genere monet, vt exerceant ſe in veris Caritatis virtutibus, & in patientia, nec non in vera confeßione, pariter & in iuſticia bonæ conſcientiæ, rurſus in Chriſto caritatis & patientiæ exemplum adducens.

Poſtremò locum egregium ponit de Arca Noæ, quòd fuerit figura Baptiſmi. Quid autem velit per prædicationem à Chriſto factam, quibuſdam Spiritibus non credentibus tempore Noæ, nos ignoramus, & ipſi Magiſtro, nempe Spiritui ſancto, veram huius loci interpretationem reſeruandam eſſe iudicamus.

In quarto capite pergit, pios omnes hortari, nunc ad ſobrietatem, vigilias, modeſtiam orationem, & mutuam caritatem, nunc ad alios fidei fructus, iuxta varietatem donorum, cum patientia & gaudio in afflictionibus, propter Chriſtum omnibus benefaciendo.

In quarto capite perſonas Eccleſiaſticas ſub titulo Presbyteri, nunc ad paſcendum gregem, nunc ad rectè viuendum informat & inſtituit. Deinde iuuentutem ad obedientiam hortatur. Mox omnes in genere vult humiliari Deo confidere, ſobrios eſſe, vigilare contra aduerſarium Diabolum, & ei in fide reſiſtere. Poſtremò concludit Epiſtolam ingenti conſolatione, quòd Veritate ad fidem ſciant ſe ſubinde à Deo confirmari & corroborari.

DE POSTERIORI
Epiſtola Petri.

TRIA ſunt tantùm capita. Primùm contra Hypocritas. Secundum contra Antichriſtum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

ſtum. Tertium contra Epicuræos. Petrus enim in primo capite vult fidem & fidei vocationem, vt certam oſtendi bonis operibus, ne ſit fides vt inane ſomnum ſine virtute, ſcientia, continentia &c. cùm non ſit ex auditu fabularum, ſed Euangelij, quòd Petrus iam ſenex & certiſſimus teſtis, quippe, qui adfuit etiam in transfiguratione Chriſti, commendat pijs omnibus ab ipſo autore ſacræ ſcripturæ, ſcilicet Spiritu ſancto.

In ſecundo capite præſtat idem, quod Chriſtus ipſe, cùm inquit Matth. 7. Attendite à falſis Prophetis. Et Paulus Acto 20. Attendite vobis &c. Item, Philip. 3. Videte canes, videte malos operarios &c. Nam admonet hic Petrus pios de falſis doctoribus, & de Antichriſto venturo, de quo vaticinatur, ſicut & Paulus 1. Timoth. 4. Primùm deſcribit illorum damnationem adductis tribus egregijs exemplis. 1. De Angelis. 2. De perditis in Diluuio. 3. Sodomitis. Deinde ſuis coloribus eos depingit, quod poſt carnem in concupiſcentia immunditiæ ambulant. Poſtremò ponit ſatis horrendam de talibus ſententiam, additis duobus prouerbijs de Cane & Sue, quibus exprimit poſteriora talium eſſe deteriora prioribus.

In tertio capite pios admonet, vt ſibi caueant ab Epicuræis, id eſt, prophanis hominibus,

iuxta proprias concupiſcentias ambulantibus, qui ſolum modo hanc vitam reſpiciunt, non futuram, & in ore ſemper habent: EDAMVS ET BIBAMVS, CRAS MORIAMVR. Item, Poſt mortem nulla voluptas. Item, Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Contra quos aſſeuerat Petrus, haud dubiè venturum eſſe extremum diem, in quem cœlum & terra ſunt igni reſeruata, ſuoq; tempore magno impetu peritura. Quare etiam neceſſarium eſſe adfirmat, vt quiſq; piorum in ſtatu viuere ſtudeat, in quo vocatus ex hoc mundo tutò & confidenter audeat mori.

DE PRIMA EPISTOla Ioannis.

DIuus Ioannes, Apoſtolus & Euangeliſta, qui hanc Epiſtolam ſcripſit, vt in Cœna ſuper pectus Domini IESV CHRISTI recubuit, & ex fonte Saluatoris aquam dulciſſimam hauſit: Ita ſpirat hic quoq; meram caritatem, & Dei erga nos, & noſtram erga proximũ. Dei quidem, vt ea per fidem apprehenſa, gratis & ſine noſtris operibus iuſtificemur, & vitam æternam conſequamur. Noſtram verò, ne fides ſit ocioſa, ſed per caritatem operetur. Alioqui non eſt vera fides, ſed fucata tantùm, cuius tria ſunt ſigna, ſcilicet, 1. Non luctari contra peccatum.

tum. 2. Non cauere falſam doctrinam. 3. Odio habere proximum.

Quinq; ſunt capita, quæ ſic in vna & eadem materia cohærent, vt vix à ſe inuicem diſcerni queant. Omnia conueniant cum ipſius Euangelio, præſertim cum his duobus mandatis Chriſti: Creditis in Deum, & in me credite. Item, Mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem. Quæ duo mandata coniungit Ioannes in hunc modum capite tertio: Et hoc eſt mandatum eius, vt credamus in nomine filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus alterum, ſicut dedit mandatum nobis.

Eſt igitur Epiſtolæ ſumma, de fide & caritate. Capita vero ſic vtcunq; poſſunt diſcerni.

In primo capite poſt captationem beneuolentiæ ab officio & teſtimonij certitudine, de æterna vita propter ſocietatem, id eſt, Eccleſiam ſeu ſanctorum communionem & gaudium perfectum, totius Epiſtolæ expoſitionem hanc ponit, quòd ſanguine Ieſu Chriſti emundati, nec non in Euangelij luce ambulantes, & in ſocietate Sanctorum manentes, non debent in tenebris, hoc eſt, ſine operibus bonis ambulare, ſed in luce, id eſt, in Fidei per bonorum operum exercitium oſtenſione, pariter & in vera peccatorum confeßione.

In ſecundo capite poſt Euangelicum locum de Chriſto Aduocato et Propiciatore noſtro primùm arguit eos Mendacij qui fidem iactant, & nihil boni operantur, & eum, qui frenum odit, adhuc carere fide contendit. Deinde ſingulas ætates admonet, vt in eo, quod à Deo acceperunt, permanere velint. Poſtremò iubet, vt vitent falſas opiniones, & iniuſtas cupiditates Mundi & Antichriſti. Per vnctionem intelligit Spiritum ſanctum. Antichriſtos verò vocat Pſeudoapoſtolos, qui tunc fuerunt. Deinde alios, vt hæreticos, quorum quidam diuinitatem, quidam verò humanitatem Chriſti negauerunt.

Porrò ſuper hunc locum egregium: QVI DICIT, SE IN CHRISTO MANERE, DEBET, SICVT ILLE AMBVLAVIT, ET IPSE AMBVLARE, *&c. non pigebit diui Auguſtini pulcerrimam expoſitionem ex libro de vita Chriſtiana, cap. 14. adſcribere, qui ſic inquit:*

Chriſtianus ille eſt,

1. *Qui omnibus miſericordiam facit.*
2. *Qui omnium mouetur iniuria.*
3. *Qui opprimi pauperem, ſe præſente, non patitur.*
4. *Qui miſeris ſubuenit.*
5. *Qui indigentibus ſæpe ſuccurrit.*
6. *Qui cum mærentibus mæret.*

7. Qui

7. Quì dolorem alterius ſicut proprium ſentit.
8. Qui ad fletum, flentibus alienis prouocatur.
9. Quibus omnibus communis eſt domus.
10. Cuius ianua nemini clauditur.
11. Cuius menſam nullus pauper ignorat.
12. In cuius domo panis cunctis offertur.
13. Cuius bonum omnes norunt.
14. A quo nemo ſentit iniuriam.
15. Qui Deo die nocteq; deſeruit.
16. Qui Dei præcepta indeſinenter meditatur & cogitat.
17. Qui pauper Mundo efficitur, vt Deo locuples fiat.
18. Qui inter homines habetur inglorius, vt coram Deo & Angelis glorioſus appareat.
19. Qui in corde ſuo nihil habet ſimulatum vel fictum.
20. Cuius ſimplex & immaculata eſt anima.
21 Cuius conſcientia fidelis & pura eſt.
22. Cuius tota mens in Deo eſt.
23. Cuius omnis ſpes in Chriſto eſt.
24. Qui cœleſtia potius quàm terrena deſiderat.
25. Qui humana ſpernit, vt poſſit habere diuina. Hæc Auguſtinus.

In tertio capite perſiſtit in adhortatione de nouitate vitæ ſectanda, ductis argumentis, Pri-

mùm à caritate Dei erga nos. 2. A ſpe vitæ æternæ. 3. Ab officijs Chriſti, quæ ſunt, Tollere peccata, & diſſoluere opera diaboli. 4. Ab efficiente cauſa peccati ſcilicet diabolo. 5 Ab efficiente cauſa iuſticiæ, nempe Deo. 6. A iuſticia bonæ conſcientiæ. 7. A promiſſione & mandato. 8. A caritate Chriſti erga nos.

In quarto capite Chriſti doctrinam confitendam, Antichriſti verò cauendam eſſe hortatur. Deinde pergit ad finem capitis admonere de caritate, facta egregia & ſuaui collatione inter caritatem Dei erga nos, & caritatem noſtram erga Deum & proximum, vt inter cauſam efficientem & effectum.

In quinto capite fidem ipſam proſequitur, vnde proueniunt omnia bona opera, cui adſcribit victoriam, quam triplici teſtimonio, ſcilicet, Spiritus, Aquæ & Sanguinis, id eſt, verbi Dei, & duorum Sacramentorum, confirmandam eſſe docet. Deinde credentes de vita æterna certiores facit pariter & de exauditione. Poſtremò diſcernit peccatum non ad mortem à peccato ad mortem, id eſt, peccatum in Filium à peccato in Spiritum ſanctum, remiſſibile ab irremiſſibili.

Sunt autem peccata in Filium ea, quæ per carnis fragilitatem fiunt ab ijs, qui credunt in Filium Dei, & qui agunt pœnitentiam.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Peccata vero in Spiritum ſanctum, quæ fiuut ab impijs, ſunt primum impugnatio agnitæ veritatis. 2. Inuidentia fraternæ gratiæ. 3. Finalis impœnitentia.

DE SECVNDA EPIſtola Ioannis.

IN hoc vnico Capite huius Epiſtolæ Ioannes primùm ſe vocat Seniorem, quia Presbyter fuit, & ſummus Apoſtolus, iam ſenex. Vixit enim tempore Traiani Imperatoris, ſub quo obijt, vt habetur in hiſtorijs, Anno Chriſti 101. ſuæ verò ætatis 90. Deinde electam dominam, id eſt, præſtantem genere & virtute, hortatur, Primùm ad dilectionem, Deinde ad perſeuerantiam in doctrina Chriſti. Poſtremò doctrinæ Chriſti oſores excommunicandos eſſe monet.

DE TERTIA EPIſtola Ioannis.

IN hoc vnico Epiſtolæ capite, tres viros nominat Iohannes, quorum primum Caium nempe, cui ſcribit, & quem filium vocat, à Veritate ſeu vero verbo Dei, deinde à caritate, Poſtremò ab hoſpitalitate commendat. Alterum vero Diotrephen, Epiſcopum impium, non tantùm vt obtrectatorem & inuectiuum, ſed etiam vt inhoſpitalem & Chriſtianorum fratrum oſorem,

 & ex-

& excommunicatorem acriter obiurgat & reprehendit. Tertium Demetrium, nunc aliorum nunc quoq; ſuo teſtimonio propter veritatem, id eſt, Verbi Dei cognitionem & obedientiam commendat.

DE EPISTOLA IVDAE.

HIc Iudas cognomento THADÆVS fuit filius Alphæi frater Iacobi Minoris, vt vocant, & Simonis. Et ipſe Apoſtolus hoc vnicum huius Epiſtolæ caput ſcripſit, in quo per omnia reſpondet ſecundo capiti ſecundæ Epiſtolæ Petri.

Primùm enim minatur hæreticis & falſis doctoribus extremum malum, adducens in medium exempla Ægyptiorum. II. Angelorum. III. Sodomorum. IIII. Cain. V. Balaam. VI. Coræ, depingit eos ſuis coloribus. Deinde (ſicuti & Petrus) quales ſint deſcribit, quæ deſcriptio quos concernat noſtro ſeculo, non eſt obſcurum iudicare. Poſtremò omnes pios hortatur ad perſeuerantiam. 1. In fide. 2. Spiritu ſancto. 3. Oratione. 4. Dilectione. 5. Expectatione miſericordiæ Dei. 6. Miſeratione. 7. Nouitate vitæ. In ſumma, vult pios ſeruare fidem, & cauere falſam doctrinam.

DE

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

DE APOCALYPSI Ioannis.

Hiſtoria Eccleſiaſtica tradit, Ioannem ſub Imperatore Domitiano relegatum in Pathmum Inſulam, ibiq; hanc Apocalypſin, hoc eſt, reuelationem ſcripſiſſe. Deinde verò poſt mortem Domitiani, cum ex Inſula Pathmo rediiſſet Epheſum, ſcripſiſſe ſuum Euangelium contra Hæreticos, Martionem, Ebionem & Cerinthum.

Continet autem hic liber ſub nomine reuelationis prophetiam de fortuna, rebus & euentu Eccleſiæ deriuatæ, hoc eſt, à primitiua Eccleſia deriuatæ & deriuandæ, vſq; ad finem Mundi.

Diuidi non incommodè poteſt.
1. In Sigilla.
2. In Tubas.
3. In Phialas.

Septem Sigilla ſignificant perſequutionem Eccleſiæ, quæ facta eſt a Tyrannis, Domitiano, Troiano &c. quæ incepit quidem in primitiua Eccleſia tempore Apoſtolorum, ſed durauit deinde per trecentos annos, vſq; ad tempora Conſtantini. Deſcribitur autem in hoc libro, Cap. 4. 5. 6. & 7.

Tubæ ſignificant hæreſes, vt Arij, Sabellij, à temporibus Conſtantini vſq; ad tempora Theodoſij, per alios trecentos annos. Imo vſq; ad Mahome-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Mahometum & Papatum. Hîc verò deſcriptæ ſunt ab 8 cap. ad 16. incluſiuè.

Phialæ ſignificant plagas Antichriſti per hos nongentos annos, à tempore Bonifacij Papæ vſq; ad hæc noſtra tempora, de quibus hic legas à 17. vſq; ad finem libri.

Poteſt & aliter diuidi, ſcilicet, in ſeptem Viſiones, id eſt, figuras mirabiliter oſtenſas menti & oculis omnium. Viſio prima de ſeptem Eccleſijs Aſiæ minoris. Secunda de Chriſto exaltato, & Eccleſia. Tertia, de diſcipulorum Chriſti ſedulitate. Quarta, de afflictione Eccleſiæ. Quinta, de perſecutione nouiſſima ſub Antichriſto. Sexta, de extremo iudicio. Septima, de victoria Chriſti & Eccleſiæ. In ſumma deſcribit 1. Regnum Chriſti. 2. Conſolatur adflictos pios. 3. Perterrefacit Tyrannos. 4. Deſcribit Sacerdotium Chriſti. 5. Commendat preces Sanctorum. 6. Reuelat Hiſtorias noui Teſtamenti.

Poſſunt & in hunc modum Capita diſcerni.

A primo capite vſq; ad 4. eſt præfatio, quæ primùm continet harum reuelationum commendationem, ab efficiente cauſa, ſcilicet Deo. Deinde commonefactionem ad ſeptem Epiſcopos Eccleſiarum Minoris Aſiæ, quos vocat Angelos, Candelabra, Stellas, &c. propter Miniſterium verbi.

A quarto capite vſq; ad 8. eſt prima pars libri de ſeptem Sigillis, vbi primùm per Seniores intelligere videtur Prophetas. 2. Per animalia, Euangeliſtas. 3. Per Volatilia doctrinam. 4. Per Agnum, Chriſtum ipſum. 5. Per Angelos, miniſtros Verbi. 6. Per Sigilla, perſecutiones. 7. Per Equos, Tyrannos. 8 Per ſignatos, electos ex Iudæis. 9. Per turbam, electos ex Gentibus. 10. Per Librum, Miniſterium reuelationis.

Ab octauo capite vſq; ad 15. eſt Secunda pars libri, de TVBIS, vbi primùm per Tubas intelligit Hæreſes. 2. Per Stellas, Hæreticos. 3. Per Angelum, Miniſterium verbi. 4. Per librũ, Euangelium. 5. Per Templi menſurationem, Religionem. 6. Per ciuitatem ſanctam, Eccleſiam. 7. Per duos teſtes, Prophetas & Apoſtolos. 8. Per mulierem, Eccleſiam. 9. Per duodecim ſtellas, duodecim Tribus. 10. Per prælium, prædicationem Euangelij. 11. Per Michêlem, Chriſtum. 12. Per beſtiam, Monarcham Romanam. 13. Per Agnum, Chriſtum. 14. Per vocem Tonitrui, verbum Euangelij. 15. Per canticum nouum, Euangelium. 16. Per Mulieres, Idolatras. 17. Per Virgines, ſincerè Chriſtianos.

A decimo ſexto capite vſq; ad finem, eſt tertia pars libri, vult intelligere primum per Beſtiam Monarchiam Romanam. 2. Per meretricem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Idolatriam Antichriſti. 3. Per populum aureum ſplendidam hypocriſin. 4. Characterem, certum ſignum Antichriſti. 5. Per phialas, plagas Antichriſti. 7. Per nomen ſcriptum, diuinitatem Chtiſti. 8. Per cœlum nouum & terram nouam, imaginem vitæ æternæ, Ad quam nos peruenire faciat faciat is, qui ſacram ſuam ſcripturam precioſo ſuo ſanguine cred. ntibus obſignauit, Chriſtus Ieſus, Dominus & Saluator noſter, qui cum Patre & Spiritu ſancto ſit benedictus in ſecula, Amen.

Sit igitur hæc via rudioribus peruagandi Scripturam ſacram, vt prius fiant Textuales (vt vocant) hoc eſt, vt textum & textus cohærentiam probè cognitam habeant, quàm difficilimarum ſententiarum ex commentarijs quærant explicationem ad gloriam Dei ſempiternam, Amen.

FINIS.

Soli Deo gloria ab æuo in æuum.

96

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1284 8°